

1 The manuscript in Castrén's own hand (KK Coll. 539.27.1, Varia 2.1) consists of notebooks or loose sheets, measuring 18 x 23 cm. Most parts of the text were written immediately after the journey, but the final form is from ca. 1850. The text has been published in its entirety in *Nordiska resor och forskningar* (NRF, Castrén 1852) I p. 1–74, partly (from p. 83 of the manuscript) in *Calender till minne af Kejsrerliga Alexanders-Universitetets andra secularfest* edited by Jakov Grot, p. 205–232 and partly in *Helsingfors Morgonblad* No. 2–4, 6–8/1839 (7, 10, 14, 21, 24, 28 Jan. 1839). The manuscripts for the articles in Hf. Mbl. and Calender are not preserved. This publication follows the manuscript for NRF (Castrén 1852), but its differences from the version in *Calender* (Castrén 1842b) are given the notes. The article in Hf. Mbl. (Castrén 1839) is published separately in this volume.

2 I || II

3 Castrén wrote this ca. 1850. (TS)

4 *min [...] verksamhet* || mitt hela lifs bemödanden

5 *öfriga* || andra

6 *winnlagt* || beflitat – The change was marked in pencil and it is unclear if it is by Castrén or someone else.

7 *erhålla* || finna

8 *så widsträckta [...]* || utföra[ndet]

9 Carl Robert Ehrström (1803–1881), Dr. Med., municipal physician of Tornio (Fi.)/Torneå (Swe.) 1838–1839, District Medical Officer of Tornio 1839–1855, municipal physician of Raahe 1855–1871. Ehrström was a close friend of Johan Vilhelm Snellman (1806–1881) and cooperated with him in promoting the rights of the Finnish language. He also collected donations for establishing the Museum of Raahe and was otherwise active in the cultural life of the town. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=13694>; Vähäkangas 2009.

1

Resa till Lappland år 1838¹

I² *Resa till Lappland år 1838.*

I

3 För wid pass femton år tillbaka³ fattade jag beslutet att egna min⁴ lefnads verksamhet åt undersökningen af den Finska och andra dermed beslätgade folkstammars, språk, religion, seder, lefnadssätt och öfriga⁵ ethnographiska förhållanden. För detta ändamål hade jag redan under min studie-tid wid universitetet med all omsorg winnlagt⁶ mig om en både theoretisk känedom af Finskan, samt derjemte äfwen sökt winna en förberedande kunskap af de härmed nära befryndade Lappska och Ehstniska språken. Det wisade sig likwäl snart, att jag, för att med framgång kunna fortsätta mina 4 studier inom detta gebiet borde wara betänkt på att förse mig med ett rikare och mera tillförlitligt material än det i skrift tillgängliga, och till den ändan nödgades anställa forskningsresor till särskildta delar af Europa och Asien. Men att erhålla⁷ medel till så⁸ widsträckta resor, erbjöd för mig så många svårigheter, att jag redan började misströsta om att någonsin kunna utföra min ungdoms kära⁸ plan, då en god vän och studie-kamrat D[octo]r Ehrström⁹ år 1838 erbjöd mig fri resa till Finska¹⁰ Lappmarken, som

han i egenskap af läkare under sommarens lopp
 ärnade genomströfwä. Huru ringa frukter en
 hastig¹¹ resa äfwen lofwade mig, så emottog jag
 dock med glädje min wäns frikostiga anbud
 och anträdde redan tidigt på wären min färd
 ifrån Helsingfors.¹²

Kort efter min afresa hade äfwen en annan
 alumn af Alexanders-universitetet Mag[ister]
 Blank¹³ beslutit att i natural-historiskt ändamål
 besöka Lappland och verkställa sin resa i vårt
 sällskap. Dessutom fogade händelsen, att en
 prest, wid namn Durchman¹⁴, blifwit af Dom-
 kapitlet i Åbo anbefalld att wid samma tid be-
 gifwa sig till Enare-Lappmark, för att derstädes
 öfvertaga religions-wården. Wi sammanträffa-
 de alla kort före midsommaren i Torneå¹⁵, som
 war Ehrströms station, uppgjorde här en ge-
 mensam reseplan och anträdde den 23 Juni war
 Lappländska färd.¹⁶

Några mil ofwanför Torneå stad höjer sig
 det ryktbara¹⁷ berget *Aawa saksä*¹⁸, hvarpå re-
 sande ifrån östan och västan alla år pläga
 församla sig för att se midsommar-solen. Åtfölj-
 da af en ung Tysk¹⁹ klättrade äfwen wi uppför
 det höga berget och nådde dess spets precis på
 slaget 12.ⁱ 20 Här uppe funno²¹ wi församlade
 några bland ortens herrar och damer;²² en Hol-
 ländsk Professor Akkersdyk²³, hitkommen, så-
 som det tycktes, för att justera sitt ur; en skara
 gnällande *antakaa lantti* (gif en slant); slutligen
 en hop karlar och qvinnor, lägrade kring

i. Det näst följande ända till sid. 12 utgör till större delen ett utdrag ur Dr Ehrströms dagbok. Se Helsingfors Morgonblad för år 1838, N. 84, 86.

In Castrén's time, Tornio at the mouth of the River Tornionjoki, N7306159 E369639 (N65°51'0" E24°8'37") was a quiet town with ca. 600 inhabitants. The 1830s, in particular, were a period of crisis because of diseases, adverse economic trends and poor harvests. Teerijoki 2007: 126 etc. Its location N7306206 E369604 (N65°51'2" E24°8'35").

The location of a town or a main village of a parish is given according to the church, sometimes market-place, because they were the most important points of orientation in Castrén's time. In several cases the present-day centre has moved to another location. (TS)

10 *Finska Lappmarken* || Lappland

11 *hastig* || 1. sådan || 2. fly[gtig]

12 From Ehrström's letter (draft) to J.V. Snellman s.d. 1838 it can be read that Ehrström and Castrén had originally planned to meet at Lappajärvi, but instead Ehrström received a letter from Castrén announcing that he is coming to the north. Snellman 1992: 646–650. (TS)

13 Jakob Fredrik Blank (1808–1860), MA in zoology, later Dr. Med. and municipal physician of Nykarleby (Swe.)/Uusikaarlepyy (Fi.). Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852 (<http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=14277>) (TS)

14 Josef Vilhelm Durchman (1806–1891), clergyman in several parishes, chaplain of Inari 1838–1847, vicar of Ruovesi 1853–1879. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852 (<http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=13893>). (TS)

15 *Torneå* || ~ stad

16 Castrén gave a more detailed description of his adventures during the first part of the journey in a letter to Knut Felix von Willebrand (1814–1893; Muonioniska s. d. 1838). See the volume of letters in this series. (TS)

- 17 *ryktbara* || *wids*[träckt?]
- 18 Aavasaksa is a granite hill in Ylitor-
nio at N7368072 E353749 (N66°23'52"
E23°43'31"), rising to 242 m above sea
level. Aavasaksa has been famous for
its Midsummer festivities since the
early 19th century, as it is the south-
ernmost point in Finland where the
midnight sun can be seen. A French
party of explorers led by Pierre Louis
Moreau de Maupertuis (1698–1759)
carried out a geodesic expedition to
Lapland in 1736–1737 to determine
the shape of the earth by measur-
ing the length of meridians and also
made measurements on Aavasaksa;
there was also an expedition to South
America for the same purpose. Aava-
saksa also belongs to the Struve chain
of survey triangulations named after
the astronomer Wilhelm von Struve
(1793–1864). Terrall 2002: 88–129. (TS)
- 19 The young German was called Ver-
mehren, see Castrén's letter to K.F.
von Willebrand s. d. 1838, volume of
letters in this series. (TS)
- 20 C.R. Ehrström published his trave-
logue of the journey in *Helsingfors
Morgonblad* No. 84 and 86/1838 (1,
8 Nov. 1838, *Utdrag ur ett bref från
Landsorten*), and especially the first
part of Castrén's description is a di-
rect quote from it. (TS)
- Amendment in the footnote: *föl-
jande ända till sid. 12* || *följande
funno wi församlade* || *funno wi
damer*; || *damer*, hvilka sågo ut, så-
som hade de tänkt den som wore wäl
hemma och i sängen; – Ehrström:
"Fruentimmer, hvilka sågo ut, såsom
de hade tänkt: Den som vore väl hem-
ma och i sängen!" HF. Mbl. 84/1838.
- 23 Jan Ackersdijck (1790–1861), Adjunct
Professor of Law at the University
of Utrecht, Professor of Law at the
same university from 1840 to 1860,
also rector of the university in 1840–
1841. He is remembered for his large
collection of historical maps, which

en stor eldbrasa. Sedan de förstnämnda dragit
hädan och wi köpt oss fred af de sednare, sälla-
de wi oss till de sistnämnda, och nu först wisade
sig taflan, sådan den borde. Sjelfva localn der-
☞ 7 uppe har ingen ting wackert, ☞ omgifningen så
mycket mera. Torneå stora elf²⁴ och Tengel-
joki²⁵, som jußt wid bergets fot förena sig deras
stränder, prydda med wackra byar²⁶ och gårdar,
samt twenne kyrkor, Matarängi²⁷ å Svenska,
Alkkula²⁸ å Finska sidan, och horisonten, be-
gränsad af höga berg – sådan är det namnkun-
niga bergets omgifning. Tänk dig vårt lilla säll-
skap med ett par buteljer i kretsen, de unga
karlarna, rullande stenar utför en ättestupa,
flickorna glammande omkring brasan o. s. v.,
tänk dig denna tafla, upplyst af en klar midsom-
mar-sol, och du har en skuggbild af vår Johan-
ne-natt på *Aawa saksa*.

☞ 8 Vårt uppbrott war signal till ett allmänt.
Trefligt war att se den långa raden, klättrande
utför den slingrande bergsstigen. De följde oss
till stranden och på elfven; flickorna sjöngo sina
wisor, och då wi skildes ifrån ☞ vårt sällskap,
war klockan redan 4. Wår Tysk war utom sig af
förtjusning. "Herrlich, schön, wunderschön!"
woro hans utrop wid hvarje steg. Allt syntes
honom så intressant, så märkwärdigt; och då wi
åto på gästgifwaregården, stoppade han ett
stycke bröd (det war här på orten wanligt korn-
bröd) i fickan²⁹ och sade, att han wid sin hem-
komst till Lübeck skulle wisa sina wänner
huru³⁰ man äter i "Lappmarken".

Följande dag åtgick med besök i Alkkula
kyrka och på berget Luppio, som är ett märk-
värdigt *lusus naturæ*, ett verkligt bergsflott
med lodräta murar, af rectangulära stenblock
hopfogade trappor, grottor, hvalf o. s. v.³¹ Wi

kunde ej få reda på några traditioner rörande stället, men då jag under wandringen deruppe frågade en wägwisare: "onko tässä haltiota?" syntes han bestört och svarade hviskande: "kyllähän täällä³² on haltio."³³

9 Wid Alkkula kyrka slutas för det närvarande landswägen och resan fortsattes således med båtar. Elfstränderna samt träden å desamma buro djupa märken efter isens framfart. Den skall gå fram med en ryslig våldsamhet, och på en del ställen hade wattnet stigit ända till tre famnar öfwer sin nuvarande yta. Man har å orten gjort den anmärkning, att floden (tulwa) iakttar en tjuguarig cykel. Så omtalas ännu 1798 års wårflod såsom alldeles förfärlig, likaså den af 1818³⁴; nu 1838 war den åter högre än wanligt, dock icke så härjande, som de begge föregående.

Den 25. kl. 11 f[öre] m[iddagen] observerade wi en märkbar öfwegång i wår omgifning. Höjder och berg förswunno, landet blef lågt, idel kärr och mossor tedde sig, och på stränderna funno wi wexter, 10 hvilka uteslutande tillhöra Lapplands flora. Träd³⁵ finnas här i ymnighet, i synnerhet granar³⁶, men de bära ålderdomens stempel, de stå mossinpelsade³⁷ och se så mörka, så³⁸ dystra, så sörjande ut, såsom stodo de der, för att utmärka sjelfwa skapelsens graf. Man saknar blott det stora korset med sin inscription: "Här hvilar", man ser dock fragmenter deraf – ser du dessa hvita massor, känner du, hvilken kyla de sprida. Och orsaken till all denna förändring? Wi passerade nyss polarcirkeln.³⁹

Sålunda befinna wi oss nu innom Lapplands naturliga gräns. Efter en sådan öfwegång till köldens och nattens rike wäntar man knappt

was bequeathed to the Utrecht University Library. Ackersdijck had travelled in Finland also in 1835, on that occasion at Imatra and Viipuri with Peter von Köppen. Utrecht University Library: Collectie Ackersdijck, <http://repertorium.library.uu.nl/node/2704>; Haltsonen 1968: 31; see also Castrén's letter to K.F. von Willebrand s. d. 1838 in the volume of Castrén's letters in this series. (TS)

24 The River Tornionjoki (Fi.)/Torne älv (Swe.)/Duortnoseatnu (SaaN)/Tornionväylä (Tornio Valley Fi.) is 510 km long, running from Northern Sweden to the Swedish-Finnish border and discharging into the sea at N7300678 E369229 (N65°46'4" E24°7'31"). (TS)

25 The River Tengeliönjoki is a tributary of the River Tornionjoki and passes around Aavasaksa. The mouth of the river is at N7366610 E352355 (N66°23'2" E23°41'45"). (TS)

26 byar || gårdar

27 Matarengi (Swe.)/Matarenki (Fi.) is the centre of Övertorneå in Sweden, N7390255 E885892 (N66°23'27" E23°39'26"). Until the Hamina Peace Treaty of 1809, it belonged to the same parish as the villages east of the river, i.e. present-day Ylitornio in Finland. (TS)

28 Alkkula is the centre of Ylitornio in Finland, N7358929 E350779 (N66°18'52" E23°40'11"). (TS)

29 *fickan* || sin ficka

30 *huru* || hurudant bröd

31 Luppioberget is situated in Övertorneå on the Swedish side of the border, N7381390 E884923 (N66°18'49" E23°36'27"). Its height is 193 m. (TS)

32 *täällä on haltio* || se on

33 *Haltio, haltia* or *haltija* is a Finnish term for the guardian spirit of a place. Produce of various kinds from agriculture hunting and fishing were sacrificed to them to keep them satisfied and favourably disposed. Sarmela 1994: 158–168; Siikala 2013: 87,

- 369–376; Pulkkinen 2005f. On this wandering, see also Castrén's letter to K.F. von Willebrand s.d. 1838, volume of letters in this series (TS)
- 34 The great flood of 1818 destroyed houses and properties in Tornio worth 46 000 roubles. Tornion kaupunginarkisto: Tornion aikajana, <https://www.tornio.fi/index.php?p=Tornionaikajana>. (TS)
- 35 *Träd [...] men* || 1. Skogar funnos här wäl i mängd, i synnerhet granskog || 2. = 1 Skogar funnos här wäl ans[enligt], i synnerhet granskog || 3. Skogar finnas här i ymnighet, men
- 36 Spruce (*Picea abies*) grows in whole Finland except the northernmost Lapland. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/norway-spruce>. (TS)
- 37 *mossinpelsade* || med skallig hjessa
- 38 *så dystra* || så sörjande ut
- 39 In his letter to K.F. von Willebrand s. d. 1838 Castrén mentions separately also the rapids of Kattilakoski, N7381388 E357615 (N66°31'7" E23°47'47"). See the volume of letters in this series. (TS)
- 40 *tvenne* || för
- 41 Nils Ekström (1785–1870), administrative county district clerk of Tornio and industrial entrepreneur. He was a well-known person in Turtola where he lived until 1853. Aska 2004: 85–96; Ruisniemi 1969, <http://www.svanstein.be/byn/elina.html>; Teerijoki 2007: 473. See Castrén's letter to K.F. von Willebrand s.d. 1838 in the volume of letters in this series. Aska 2004: 92 is mistaken when stating that Castrén visited Ekström twice. During his journey in Lapland in 1841 Castrén did not travel in at all in the valley of the River Tornionjoki. (TS)
- 42 Turtola is a village in Pello, previously also name of the parish, N7394834 E362025 (N66°38'28" E23°52'50"). (TS)
- 43 Castrén and his companions continued from Turtola to the village of Pello (N7411884 E 367703 [N66°47'47"

mera tecken till någon odling. Ingen ting är angenämare, än att i denna wäntan bli bedragen. Jag kan derföre ej underlåta att nämna tvenne⁴⁰ ljuspunkter i detta chaos. Den ena är Direktören E[kström]^{s41} hus i Turtola⁴², 12 mil norr om Torneå, ett hus, som kunde pryda hvilken del af Finland som hellst. Böcker, musikalier, instrumenter m. m. – intet af allt detta, som en finare odling gjort till människans behof, saknades. Döttrarna i huset woro ty wärr borta; wi blefwo dock trakterade med musik, och innan wi gingo till sängs, hade wi från fönstren sett midnattssolen och sett den börja en ny dag.⁴³

Den andra ljuspunkten är Kengis jernbruk, ännu nordligare. Här har culturen för mera än 200 år tillbaka slagit rötter. Det har sina privilegier af⁴⁴ Drottning Christina⁴⁵ från år 1637 och fortgår ännu med oförsvagade krafter.⁴⁶ Bruket tar sin malm ifrån bergen i grannskapet, har fordom producerat äfwen koppar och är beläget wid Torneå elf, straxt ofvanom dess förening med Muonio⁴⁷, i en wild, skön nejd. Forssen är en af de allrastörsta jag någonsin sett, och skall göra ett fall af 72 fot⁴⁸ på en sträcka af vidpass 1000 alnar.⁴⁹

Men sedan wi en gång kommit till Lapland, måste jag wäl nämna ett⁵⁰ ord om den härwarande allmogen. Den består ifrån⁵¹ Torneå ända upp till Muonioniska⁵² af idel Finnar⁵³, hvilka dels äro afkomlingar af landets äldre inwånare Lapparne, dels äfwen colonister ifrån särskildta delar af Finland och från kusterna af Hvita hafwet. Många familjer kunna ännu redogöra för sin härkomst, och hwad de härom förtälja, bewisar tydligt, att rikedomerna på fisk och willebråd lockat de första colonisterna att bosätta sig i denna vildmark. Efterhand

- 13 hafva dock dessa näringsgre¹³nar allt mera och mera försämrats, samt i följe deraf åkerbruket och boskapsskötseln år för år wunnit större insteg å orten.⁵⁴ Öfwerhufvud äga⁵⁵ inwånarne wid Torneå elf i sitt lefnadssätt nu för tiden mycken öfverensstämmelse med landets öfriga bebyggare. Detta röjer sig till och med i deras sätt att bo och bygga. Gården utgör wanligen en qvadrat, är kringbygd på alla fyra sidor⁵⁶ och innefattar: 1) boningsrummen, bestående af ett stort, rymligt pörteⁱⁱ 57, hwarest man wistas och arbetar om dagen, och ett eller par mindre rum, bestämda för natten om sommarn; 2) en mindre bygnad, innehållande⁵⁸ främmande och sommar-rum; 3-4) särskildta uthus. Många slags prydnader, skurna i ¹⁴ träd och brokigt målade, äro anbragta kring fönster och dörrar, stundom äfwen en blomster-bukett (vanligen af trollius europæus⁵⁹) hängande i taket eller dylika blommor strödda på golfwet. Dessa prydnader, så obetydliga de än äro, gläda ögat, ty de wittna, att innewånarne dock hafva någon stund öfrig ifrån tryckande närings-omsorger. Möbleringen i rummen är högst tarflig, men öfwer allt, som ej är i dagligt bruk, hvilat snygghet och renlighet. I synnerhet är det trefligt att se gummornas mjölk-kamrar med sina hvita bunkar och deras appetit wäckande innehåll.⁶⁰
- 15 ¹⁵ En tillfällig orsak till den utomordentliga renlighet, som rådde öfwerallt på stationerna, war utan twifwel den, att allmogen blifvit underrättad om den Franska polar-expeditio-

ii. Pörtet har wanligen fönster och en stor ugn med skorsten, består dock stundom i ett rökpörte.

E23°59'24"'] and to Kardis (Swe.)/Kaartinen (Fi.), N7456988 E882859 [N66°59'1" E23°47'34"], Kengis (Swe.)/Köngänen (Fi.), N7477944 E867243 [N67°11'28" E23°30'40"] and Kieksiäisvaara (N7481155 E866544 [N67°13'28" E23°31'2"], all on the Swedish side of the border. See letter to K.F. von Willebrand, s.d. 1838 in the volume of letters in this series. (TS)

- 44 af | ifrån
- 45 Christina (1626–1689) was Queen of Sweden in 1632–1654. In 1640, during the regency prior to her gaining maturity, the university or academy of Turku was founded. It was moved to Helsinki in 1828. Nenonen – Teerijoki 1998: 256. (TS)
- 46 The privileges of the Kengis or Köngänen ironworks date from 1646. Awebro 1993: 361–369. Castrén and his companions visited the site on 27 June. Castrén to K.F. von Willebrand s.d. 1838, see the volume of letters. (TS)
- 47 The River Muonionjoki discharges into the River Tornionjoki on the border, N7455596 E350967 (N67°10'49" E23°33'18"). Castrén reached this point on 27 June. See Castrén to K.F. von Willebrand s.d. 1838, volume of letters in this series (TS)
- 48 Weights and measures, see vocabulary.
- 49 After Kengis, Castrén continued via Kieksiäisvaara
- 50 ett | några
- 51 ifrån | långs
- 52 Present-day Muonio, at N7541384 E360556 (N67°57'11" E23°40'11"). See picture on the cover of this volume. (TS)
- 53 Finnar | Finska
- 54 The Finnish colonization of Lapland began in the 16th century, and it extended throughout the region by the late 18th century. Itkonen, T.I., 1948 I: 114–119; Virrankoski 1973: 78–97.
- 55 äga [...] öfverensstämmelse med | skilja sig inwånarne wid Torneå elf i sitt lefnadssätt nu för tiden föga ifrån

- 56 In different variations, it was typical of a traditional West Finnish farmhouse site that its buildings were placed around a closed yard. In the valley of the River Tornionjoki, the centralized Swedish layout, in particular, was followed, in which the dwellings were in a closed square and the other structures were placed outside it. Vuorela 1975: 297–299. (TS)
- 57 Amendment to the footnote: *består dock stundom* || 1. är dock stundom || 2. är
- 58 *byggnad, innehållande* || stuga, in[hållande]
- 59 Globeflower. Typical especially of Lapland but also growing also in some parts of Finland further to the south. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kukkakasvit/globeflower>. (TS)
- 60 *innehåll* || ~ En främmande sak, som här mötte ögat och påminte om ~~Lapland~~ Lappmarken, woro pulkor och ahkior. Renen fyller redan här understundom hästens plats, och den måste wara en ostyrig best, ty jag såg flere personer, som buro märken efter sina renfärder. Framdeles hoppas jag få göra dess närmare bekantskap.
- 61 King Louis Philippe (1773–1850; reigned 1830–1848) sent two expeditions to Lapland in 1838 and 1839 to collect information and material on northern botany, zoology, geology, mineralogy, astronomy, ethnography etc. The expeditions were carried out together with Swedish and Norwegian scientists. *Helsingfors Morgonblad* published extracts of two letters from the French geologist, Dr. Eugène Robert (1806–1882) to the Russian minister in Hamburg in the autumn of 1838. See p. 157. Borm 2014. (TS)
- 62 *främlingarna* || gästerna
- 63 *färdats* || rört sig

nens⁶¹ snara ankomst och anbefalld att hålla allt i beredskap i dess emottagande och fortskaffande. Man afbidade med spänd nyfikenhet de sällsynta främlingarna⁶², men det märktes dock tydligt, att de ej woro särdeles välkomna gäster. Fransmän hade äfven förrut färdats⁶³ i denna nejd och ej gjort sig kända ifrån någon särdeles fördelaktig sida.⁶⁴ I synnerhet tadelade man deras oförmåga att uthärda strapatser och yttrade en stor förtrytelse deröfwer, att de ej, såsom andra resande, wilja⁶⁵ beqwäma sig att ☞ stiga i land och gå till fots, medan båten stakas uppför strida forssar. Wisseligen sörjde äfwen Engelmännerna för sin beqwämlighet, men så betalte de ock en mångdubbel skjutslega, ställde sig ofta att meta i forssarne och skänkte hela sin fångst åt skjutskarlarna.

Hwad oss beträffar, så kunde man åtminstone icke föra någon klagan deröfwer, att wi sågo för mycket wår beqwämlighet till godo. Wi ströfwade⁶⁶ ofta hela dagen genom skog och mark, tillryggalade stundom⁶⁷ miltal genom sankar, kärruppfyllda nejder, hjälpte dessemellan våra skjutsbönder med att draga båten och bära våra effter uppför forssarne m. m. Under allt detta hade wi att kämpa med en olidelig hetta, med mygg och andra yrfän. Hettan war stundom så plågsam, att ☞ wi nödgades raäta om dagen och i dess ställe fortsätta wår resa om natten. Händet någon gång, att wi under de långa stationerna öfwerföllos af regn och owäder, så uppgjordes vid⁶⁸ stranden en stockeld, hwarvid wi torkade våra kläder. Illa försedda med proviant nödgades wi ofta stilla wår hunger med halmbakad kornbröd⁶⁹ och annan mindre⁷⁰ wälsmaklig föda. Oaktadt alla dessa

mödor och obehagligheter fortsatte wi resan med gladt mod och anlände den 30 Junii till Muonioniska kyrka.⁷¹

- 19 Här⁷² gjorde wi ett par weckors uppehåll, dels för att hvila oss efter våra öfwerståndna mödor och samla krafter till nya⁷³, dels äfwen för att sköta⁷⁴ wissa mer och⁷⁵ mindre angelägn⁷⁶ göromål.⁷⁷ Det war egentligen jag som röstade för dröjsmålet, icke⁷⁸ blott derföre att mina krafter woro mycket medtagna af den föregående resan, utan äfwen af det skäl att jag här fann ett lika godt som oförmodadt tillfälle till befrämjande af det wetenskapliga ändamålet för min resa. Händelsen fogade, att en infödd Lapps kathechet⁷⁹, slom blifwit uppfostrad af 20 Pastor Stockfleth⁸⁰ och gått honom tillhanda wid religiösa skrifers affattande på lappska språket, wid denna tid uppehöll sig i Muonioniska. Då studium af nyssnämnda språk utgjorde den⁸¹ hufvudsakliga driffjädern till min resa, så ville jag naturligtwis icke låta detta tillfälle till ändamålets vinnande gå mig obegagnadt ur händerna. Å sin sida war äfwen katecheten lika angelägen att få begagna min handledning i⁸² Finskan, ty det war i och för dess studium, som han ifrån Norige hade begifwit sig till Muonioniska. Ledda af ömsesidiga intressen beslöto wi att förena oss om gemensamma sträfwarden och arbetade med all ifwer hvar för sitt ändamål. Äfwen mina reskamrater funno på denna ort tillfälle till en efter deras håg afpassad verksamhet. B. ströfwade widt⁸³ omkring nejden 21 med sin insekt-håf, D. war presterskapet behjelpig wid andliga förrättningar och E. sysselsatte sig med utöfningen af sitt praktiska läkare-kall. Oförutsedda händelser förmådde dock den sistnämnda att efter några dagars vistelse i

- 64 This may refer to the escape journey of the Duke of Orléans Louis Philippe, later King Louis Philippe of France, to northern Norway in 1795. Pekonen 2014: 81–89. (TS)
- 65 *wilja beqwäma* || beqwäma
- 66 *Wi ströfwade* || Än hjälpte wi
- 67 *stundom* || ofta
- 68 *vid [...]* *stockeld* || en stockeld
- 69 *kornbröd* || kornbröd, illa surnad mjölk
- 70 *mindre wälsmaklig* || osund
- 71 Castrén and others travelled via Kolarari (N7472409 E361742 [N67°20'9" E23°47'1"]) and Kihlanki (N7500847 E353441 [N67°35'12" E23°33'15"]). Both these settlements are again on the Finnish side of the border. Castrén to K.F. von Willebrand s.d. 1838, see volume of letters in this series. (TS)
- 72 *Här* || II. Wid Muonioniska kyrka
Castrén originally divided his text into two different chapters here.
- 73 *nya* || de kommande
- 74 *sköta* || samla
- 75 *och* || eller
- 76 *angelägna* || wigtiga
- 77 It was here that Castrén originally wrote the letter that he published later in connection with his 1841 journey in the north with the title *Utdrag ur ett bref, dateradt Kuolajärwi den 3 December 1841*. See the 1841–1844 travel materials. (TS)
- 78 *icke blott* || emedan
- 79 Isaksson/Isaksen from Norway. See Castrén's letter to K.F. von Willebrand, Muonioniska s.d. 1838, and Ehrström 25 Sept. 1838 in the volume of letters in this series.
- 80 Niels Joachim Christian Vibe Stockfleth (1787–1866) was originally an officer and later a clergyman and missionary who served in Finnmark, Northern Norway. He is known especially for his studies in the Saami language. He also published literature in Saami, among other works, a translation of the New Testament. Wichmann 1917. (TS)

- 81 *den [...] till* || det förnämsta ändamålet för
- 82 *i* || af
- 83 *widt* || om[kring]
- 84 In the margins of the manuscript (p. 21) there is a note reading: – *ända hit afskrift till Tyskland*. It is unsure if it is in Castrén's own hand or by someone else.
- 85 återwända från Lappland || sluta vår resa
- 86 During their stay at Muonioniska, Castrén also visited Olostunturi Fell (N7537862 E366186 [N67°55'27" E23°48'30"]), with an elevation of 509 m above sea level. (TS)
- 87 *på* || 1. derig[enom] || 2. på den
- 88 The Pallastunturi Fells (Fi.)/Bállasduottar (SaaN) are a group of fells in Muonio in West Lapland, N7554149 E377265 (N68°4'30" E24°3'13"). Their highest parts are 646–809 m above sea level. (TS)
- 89 *en [...] reskamrater* || någon resande
- 90 Present-day Yli-Kyrö in Enontekiö, N7564823 E382336 (N68°10'22" E24°9'48"). Enontekiö (Fi.) Enontekis (Swe.)/Eanodat (SaaN)/Iänudâh (SaaI) is situated in the north-westernmost part of Finland. (TS)
- 91 Kittilä (Fi.)/Gihttel (SaaN)/Kittäl (SaaI) in west Lapland was in Castrén's time a chapelric of Sodankylä, and from 1854 an independent parish. Virtamo 1962. Its centre is on the River Ounasjoki N7507210 E410451 (N67°39'59" E24°53'17"). (TS)
- 92 Sodankylä (Fi.)/Soaðegilli (SaaN)/Suáðigil (SaaI)/Suä'djel (SaaS) is one of the first Finnish parishes in Lapland, comprising originally the whole of central Lapland from the west to the east. Sodankylä was divided for the first time in 1874, when Kittilä became an independent parish. The centre of Sodankylä is situated at N7477577 E482631

Muonioniska afbryta sina göromål och återwända till Torneå.⁸⁴

Wi tre öfrigblefna resande qvarstadnade i Muonioniska ända till den 16 Juli, då den lappländska sommaren redan war så långt framskriden, att wi nödwändigt måste göra uppbrott för att i behaglig tid kunna återwända⁸⁵ från Lappland.⁸⁶ Wid vår afresa från Muonioniska hade wi ännu icke uppgjort för oss någon fullständig reseplan, utan endast beslutit att rigta vår kosa åt den stora landtås, ☸ som ifrån hvarandra åtskiljer Ishafwets och den Bottniska wikens wattendrag. För att på⁸⁷ ginašte wäg nå nyssnämnda ås, styrde wi kursen öfwer de frejdade Pallas-fjällen⁸⁸, dem en⁸⁹ af mina reskamrater liknade wid ett kolossalt "jättetempel med många kupoler." Efter att hafwa öfwerstigat dessa fjäll fortsatte wi till fots vår färd och anlände efter 4 mils wandring till Kyrö by⁹⁰ uti Kittilä⁹¹ kapel och Sodankylä⁹² Socken.⁹³ Härfån begåfwo wi oss med båt uppför Ounasjoki⁹⁴, som är en mäktig gren af Kemi-elf⁹⁵, färdades ytterligare 5 mil och kommo⁹⁶ så till Peldowuoma by⁹⁷ i Enontekis Lappmark.

Efter⁹⁸ vår ankomst till nyssnämnda by sammankallades⁹⁹ de äldsta och erfarnašte män till en rådplägning ☸ angående den wäg wi borde taga, för att med minsta möjliga omak och omkostnader komma öfwer landtåsen. Förslagswis hade wi redan förut warit betänkta på att i Wuontisjärwi (en by nära Peldowuoma)¹⁰⁰ köpa oss en båt, färdades dermed fyra mil uppför en fjällbäck, benämnd Käkkäläjoki¹⁰¹, låta sedan draga vår båt en mil öfwer landtåsen till Nuolasjoki¹⁰² och styra utmed denna bäck till Enare-elf¹⁰³, som i sitt nedra lopp bär namnet Teno¹⁰⁴ och leder till Utsjoki-Lappmark. Emot

detta förslag gjorde likväl Peldowuoma-boerne vid vår rådplägning många grundade anmärkningar. "Käkkäläjoki", sade de, "är strid och på denna årstid så grund, att knappt en tom båt kan flyta derpå. För att bära effecterna och draga båten öfwer fjället, dertill erfordras mycket folk eller hellst några hästar. Nuolasjoki äger till och med under flodtiden så litet watten, att båten måste dragas hela bäcken utföre. Mera än skildringen af de mödor och beswärligheter, med hvilka denna resa war förenad, skrämde oss de härwid förekommande kostnader. Man talade om hundra rubel och ännu¹⁰⁵ mera, hvartill Wuontisjärwiboerne tillförene plägat taxera de resande för denna färd. Ur stånd att disponera öfver så stora summor nödgades wi slå denna¹⁰⁶ plan helt och hållet ur hågen. I detsamma uppkastades det förslag, att wi, i stället för att köpa en båt i Wuontisjärwi, skulle låta timra en ny wid Saunajärwi, der Enare-elf¹⁰⁷ tager sitt ursprung.¹⁰⁸ Denna plan väckte i början ett stort bifall, och wil tillfrågade redan alla¹⁰⁹ tillstädes wärande båtsmeder, om icke någon af dem wille åtaga sig att timra oss en farkost, då Erik Peldowuoma¹¹⁰, en af hufvudpersonerna i vår rådsförsamling, med hånfullt leende sporde oss, hvar wi ärnade taga wirke. Derpå gaf han oss i största wälmening följande råd: "Herrarne", sade han, "taga sina renslar på ryggen, proviantera sig för 4-5 dagar och vandra till Jorgastack" (en lappby wid Teno-elf)¹¹¹. "Der ären I säkra att träffa fiskare, hvilka med beredwillighet skola föra er med båt utför Teno¹¹² till Utsjoki¹¹³. Men", fortfor Erik, "duger ej detta förslag, så gifwes intet annat råd, än att Ni tager den 20 mil längre och mångfalldt beswärligare wägen genom

(N67°24'50" E26°35'41"). Onnela 2006: 325-333. (TS)

- 93 At Kyrö Castrén met the vicar of Karesuando, Lars Levi Laestadius (1800-1861). Laestadius was of Saami birth on his mother's side and he is known both as a collector of Saami folklore, initiator of a religious movement and a botanist. Castrén wrote to K. F. von Willebrand about his great appreciation of Laestadius as well as the friendship they forged during their brief meeting. Castrén to Willebrand s. d. 1838, see the volume of letters in this series; Talonen 2000/2012. (TS)
- 94 The Ounasjoki (Fi.)/Ovnesjohka (SaaN) is the largest tributary of the River Kemijoki, length nearly 300 km, discharging into the latter at Rovaniemi, N7377608 E443558 (N66°30'45" E25°43'51"). (TS)
- 95 The River Kemijoki (Fi.)/Giemajohka (SaaN) with a length of 550 km is Finland's longest river. It discharges into the Gulf of Bothnia at N7296916 E384355 (N65°46'22" E24°28'26"). (TS)
- 96 kommo || anlande
- 97 The village of Peltovuoma (Fi.)/Bealdovuopmi (SaaN) in the parish (municipality) of Enontekiö is on the River Pasmajoki, a tributary of the River Ounasjoki, N7588208 E384732 (N68°22'59" E24°11'44"). (TS)
- 98 From here on, the contents of the text follow the article published in *Helsingfors Morgonblad* in 1839. (TS)
- 99 sammankallades || sammankallade wi
- 100 Lake Vuontisjärvi (Fi.)/Vuottesjävri (SaaN) is situated ca. 12 km northwest of Peltovuoma, N7594527 E377495 (N68°26'12" E24°0'44"). (TS)
- 101 The River Käkkäläjoki (Fi.)/Geahkkil (SaaN) is a tributary of the River Ounasjoki. Its mouth is at N7587611 E373545 (N68°22'23" E23°55'28"). (TS)

- 102 The River Nuolasjoki (Fi.)/Njuolasjohka (SaaN) runs from the Norwegian side of the border to the River Kietsimäjoki (Fi.)/Skiehččanjohka (SaaN) at the border, N7615519 E423405 (N68°38'28" E25°6'55"). (TS)
- 103 The River Inarijoki (Fi.)/Anárjohka (SaaN) runs from the Norwegian side to the Finnish-Norwegian border and joins the River Kaarasjoki (Fi.)/Kárášjohka (SaaN) in the River Tenojoki (Fi.)/Tana (No.)/Deatnu (SaaN) at Karigasniemi (Fi.)/Gáregasnjárga (SaaN) in Utsjoki, N7703405 E453234 (N69°26'9" E25°48'25"). (TS)
- 104 The River Tenojoki (Fi.)/Deatnu (SaaN)/Tana (No.) became the border between Sweden (Finland) and Norway in the treaty of Strömstad in 1751. It flows into the Arctic Ocean at N7876495 E994663 (N70°30'5" E28°22'23"). (TS)
- 105 *ännu* || dessuto[m]
- 106 *denna* || he[It]
- 107 *Enare-elf* || Enarajoki
- 108 The River Inarijoki begins on the Norwegian side of the border. (TS)
- 109 *alla* || några
- 110 Castrén seems to mean Erik Johansson Kyrö (b. 1795). KA Enontekiö parish records 1826–1834, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=7543264>. (TS)
- 111 Also the village of Jorggástat (SaaN)/Jorgastak (No.) is on the Norwegian side of the border at N7709659 E923586 (N69°9'46" E25°43'1"). (TS)
- 112 *Teno* || Tenojoki
- 113 Utsjoki (Fi.)/Ohcejohka (SaaN)/Uccjuuhâ (SaaI)/Uccjokk (SaaS) is the northernmost parish and municipality in Finnish Lapland. It was colonized by Finnish inhabitants in the middle of the 18th century, but as late as in 1910 their number did not exceed 50. An independent parish since 1747. Its church is located at N7750677 E500233 (N69°51'49" E27°0'21"). Itkonen, T.I., 1948 I: 119; Vartiovaara 1965. (TS)

Enare¹¹⁴.” Twenne omständigheter förmådde oss att antaga det sistnämnda förslaget. Först och främst wille B. 26 endast i detta fall blifwa vår reskamrat, och för det andra trodde D. att hans åhörare ungefär wid det laget, då wi skulle inträffa i Enare, woro der församlade för att förrätta sin andakt.

Nu war hufvud-frågan afgjord, och till öfwerläggning förehades, huruwida på orten skulle finnas någon duglig karl, som wore hugad att blifwa oss följaktig under resan. ”Jessiö¹¹⁵ och ingen annan är lämplig till detta wärf”, yttrade Erik utan betänkande. ”Jessiö”, tillade en annan, ”skall föra er fram, lika mycket om han för Er ofvan eller¹¹⁶ under wattnet, men¹¹⁷ på wägen skall han icke lemna Er.” Denna fördelaktiga tanke om Jessiö delade äfwen alla andra i rådsförsamlingen. Mannen inkallades och förklarade¹¹⁸ sig beredvillig att blifwa vår följeslagare. Han utbad sig likwäl att dessförinnan 27 få¹¹⁹ göra en färd till Wuontisjärwi för att taga afsked af hustru och barn, men med förbindelse att inom halftannat dygn återwända till Peldowuoma. Härpå upplöstes församlingen och alla begåfwo sig till hvila. Den följande dagen åtgick till större delen under allehanda förberedelser till resan. Morgonen derpå återwände Jessiö och förklarade¹²⁰ sig nu redobogen att anträda resan. Äfwen Erik erbjöd att blifwa oss följaktig¹²¹ såsom wägwisare under de två första dagsresorna, eller tills wi hunnit öfver landtäsen. Wi anförtrodde oss med full tillförsigt i dessa två männers wård, instufwade oss i en liten båt och anträdde nu den egentliga början af vår lappska resa.¹²²

Dagen¹²³ war regnig, då wi embarcerade, och det är mindre angenämt att på en sådan

- 28 dag begynna en resa, hvarunder man på trettio mil ej kan finna¹²⁴ något annat tak öfwer sitt hufvud än Lapplands dunkla himmel, någon annan eldstad än den som för¹²⁵ stundens behof tillredes af en fura, någon annan bädd än den fuktiga marken eller i bästa fall en bergsskrefwa. Tanken på följande dagens mödor bidrog¹²⁶ äfven i sin mon att öka behaget vid sjelfwa begynnelsen af vår resa. Wi kunde med bästa wilja ej öfwerwinna våra swärmodiga känslor, utan suto trumpna¹²⁷ och mållösa i båt, en¹²⁸ och hvar försänkt i sina enskildta betraktelser. Undertecknad, som hade den ledsamheten att sitta något obeqwämt, in-tresserade sig likwäl i så måtto för det allmänna, att han började eftertänka, hvartill all vår medtagna packning wore af nöden. Denna
- 29 packning war i sjelfwa werket ganska obetydlig, men för nöjet att sitta litet¹²⁹ beqvämare skulle jag för min del gerna hafwa afstått något af provianten, som bestod i 2–3 lispund bröd, 5 skålpund kött och lika¹³⁰ mycket fisk, 3¹³¹ kannor brännvin och 5 skålpund tobak m. m. Dessutom¹³² hade hvar och en af de resande för sin enskildta räkning medtagit en rensel af 15 skålpunds wigt och¹³³ en lappmudd¹³⁴. Bland sistnämnda effecter syntes mig¹³⁵ synnerhet mudden wara temmeligen öfwerflödig, då i detsamma ryggen kändes wåt och jag fann mig befogad att träda på mig¹³⁶ det lappska plagget. Min härigenom timade förwandling spridde någon munterhet i sällskapet. Mudden
- 30 hade blott en ärm, war på somliga ställen luden, på andra bar, och räckte knappt till knäna, der ett par med remmar om wadorna fastsurrade stöfwelskaft widtogo. En hwit mössa i hufvudstads maner och ett par glasögon

- 114 Inari (Fi.)/Enare (Swe.)/Anár (SaaN)/Aanaar (SaaI)/Aanar (SaaS). In Cast-rén's time, Inari was a chapelric under Utsjoki. It became an independent parish and municipality in 1881. The chapel of Inari was located at Lake Iso Pielpajärvi (Fi.)/Stuor-râ Piälbáájávri (SaaI), at N7648953 E504641 (N68°57'5" E27°6'56"). Vah-tola, J., 2003: 132–133; Inarin seura-kunta: Pielpajärven erämaakirkko, <https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/pielpajarvenkirkko>. (TS)
- 115 He can no longer be identified.
- 116 eller || och
- 117 men || ~ att
- 118 förklarade || yttrade
- 119 få [...] färd || begifva sig <->
- 120 förklarade || nu
- 121 följaktig [...] wägwisare || följaktig
- 122 The extract from Ehrström's diary ends here.
- 123 Dagen war regnig || Det war en reg-nig dag
- 124 finna || h<-->
- 125 för [...] tillredes || tillredes
- 126 bidrog [...] att || tjenade äfven i sin mon till att
- 127 trumpna || stumma
- 128 en och hvar || en hvar
- 129 litet || något
- 130 lika || d[it]o
- 131 3 || b[rännvin]
- 132 Dessutom [...] räkning || För sin en-skildta räkning hade hvar och en bland de resande
- 133 och || samt dessutom
- 134 A frock-like fur coat usually extend-ing to the ankles, Fi. *peski*, *lapinpeski*, SaaN *beaska* (Itkonen, T.I., 1948 I: 335: *peäs'kâ*; a worn out *peski*: *muöd'dä* [*muoddä*]). For a detailed description, see Itkonen, T.I., 1948 I: 335–337. (TS)
- 135 i [...] mudden || mudden
- 136 mig || I[appska]
- 137 With the River Peltojoki Castrén means the present-day River Pasma-joki thus named as far as Lake An-gelijärvi and from there on called the

- River Peltojoki on its lower course. It flows into Lake Peltojärvi (Fi.)/Beal-
dojavri (SaaN) at N7588063 E381887
(N68°22'50" E24°7'35"). (TS)
- 138 *framskymta* || mellan
139 *wattenytan* || vägen
140 *melodi* || melodie
- 141 Väinämöinen is the mythical seer-
hero of Finnish folk poetry. Kuusi –
Anttonen 1985: 137–140; Siikala 2013:
219, 237–268 etc. (TS)
- 142 *äfwentyrliga* || första
143 Pohjola is one of the mythical places in
Finnish folk poetry, inhabited by dif-
ferent monsters and antagonists of Ka-
levala. Kuusi – Anttonen 1985: 132–134;
Siikala 2013: 324–325 etc. (TS)
- 144 Louhi is the name of the evil mistress
of Pohjola in some magic verses and
was adopted from there to the *Ka-
levala* by Elias Lönnrot (1802–1884)
who compiled and authored the pub-
lished epic. The daughter of Louhi
mentioned here is most probably the
Maiden of Pohjola who is proposed
to in folk poetry. Kuusi – Anttonen
1985: 130, 133; Siikala 2013: 220, 221,
258, 262, 291, 324. (TS)
- 145 o. s. v. || 1. om || 2. och || 3. om
146 *redan äro* || börjat blifva
147 *trodde* || härledde
148 Peder Päiviö (SaaN Beaivváš or
Peaivvas) is the mythical great magi-
cian of Lapland, of whom there is a
rich body of folklore. The origins of
this tradition are usually placed in
Kittilä, but they are also connected to
a real historical person who lived in
Enontekiö and died ca. 1670. On the
folklore of Päiviö and especially his
son Olavi (*Wuolabba*, SaaN Vuolát,
Vuolábaš), see Itkonen, T.I., 1948 II:
545–547, Pulkkinen 2005c, on the sor-
cerers of Lapland in general Itkonen,
T.I., 1948 II: 331–334; Bartens 2017: 40,
51, 70–73, 81–82; Koponen 2005. (TS)
- 149 *meddela* || förtälja
150 *gå att anföra* || 1. lyssna till ty | 2. lyss-
na till

bildade en skärande kontrast till den öfriga
kostymen.

Regnet fortfor nästan utan uppehåll hela
den första dagen af vår resa, hvarunder wi
sakteligen arbetade oss fram uppför en liten å,
benämnd *Peldojoki*¹³⁷. Först emot aftonen bör-
jade himlen ljusna och solen framskymta¹³⁸
mellan de glesnade molnen. En lifwande glans
göt sig öfwer den dunkla wattenytan¹³⁹, blom-
mor och träd antogo en ljusare färg. Fiskarna
sprutto upp ur vägen och luftens innewånare
flögo qvittande fram ur sina gömställen. Äfwen
i vår krets började gladare känslor gifva sig
luft. Sittande i styret höjde Erik sin stämma och
sjöng på fädernas enkla melodi¹⁴⁰ om Wäinä-
möinens¹⁴¹ äfwentyrliga¹⁴² färder till Pohjo-
la¹⁴³, om den sköna Louhi-dottern¹⁴⁴, o. s. v.¹⁴⁵
Öfwerraskad att inom Lapplands gränser för-
nimma toner, som redan¹⁴⁶ äro sällsporda i
sjelfwa Finland, började jag anställa efterfråg-
ningar angående Peldowuoma-boernes här-
komst och erhöill af Erik den upplysning, att
hans familj härstammade ifrån det på sänger
rika Karelen. Sin första, till Lappland in-
wandrade stamfader kallade han *Aisari* och
trodde¹⁴⁷ sig weta att denna haft en son vid
namnet *Päiviö* eller *Päiwiä*, hvilken tillika med
sina tre söner wunnit en stor ryktbarhet
öfwer hela den Finska Lappmarken.¹⁴⁸ Erik ut-
bad sig att wid vårt blifwande nattläger med-
dela¹⁴⁹ några berättelser om Päiviö-släktens
underbara bragder, men innan wi gå¹⁵⁰ att an-
föra dessa berättelser, må¹⁵¹ det tillåtas oss att
ur Prosten och Kyrkoherden Mag[ister]
Tornæi¹⁵² ”beskrifning öfwer Torneå och Kemi
Lappmarken förf[attad] år 1672”¹⁵³ meddela
följande utdrag:

”Uti en by Pälido-Järf, bodde en Lapp, *Pälder Päiwiä*, en ärlig, wälbehållen och Gudfruktig Lapp. Han wardt död för två år sedan och hade många söner, hade ock en tid i förstone alt sit husfolk troligen tjänt och dyrkat sin *Seita*¹⁵⁴, men det hände sig en gång, at Renarne¹⁵⁵

33 begynte mycket dö för honom, derföre han anropade och flitigt ärade Seitan, men det halp intet, Renarne dödde immerfort. På sistone drager han med alla sina söner til afguden, förer med sig många Lass torr wed, pryder wackerert med friska granqviSTAR kring om, gifver honom offer, de hudar med bellingar, horn och hufvud, som han af de döda Renar dragit hade, falla alla på knä, innerligen bedja Seitan, at han med något tekn sig uppenbara wille, om han en Gud vore. När på sådant tecken intet syntes, ändock de hela dagen lika med Baals Profeter (1. Reg. 18.)¹⁵⁶ tilbedit hade, stodo de up ifrån sin förmenta Gudelighet och kastade all den torra wed, som de medfört hade uppå afguden, och tände eld på honom och så upbrände hela Bys 34 afguden: då hans *Pagani* wille dräpa honom derföre, svarade han lika som *Gideon* (Jud. 6)¹⁵⁷: Lät afguden hämna sig sjelf på mig. Denne Lappen *Päiwiä*, war så fast i sin tro, at då öfverdådige kämpade emot honom, och sade sig wilja trolla honom, begynte han sjunga emot dem *Trones och Fader wårs sånger*. Item nu bedje wi *then Helige And. O! tu Helige Ande kom, slit sönder djefvulens snaro*¹⁵⁸ etc. Han brände sedan alla Seitar, hvarest han dem fann, och sände sin äldsta Son¹⁵⁹, som hette Wuolabba til at bo i den namnkunniga Lappebyn Eenar, som skattar til tre Konungar, at han där måtte förbränna alla deras afgudar och Seitar, hvilka i den byn rätt många woro, det

- 151 *må det tillåtas oss || wilja wi*
- 152 Johannes Tornæus (d. 1681), vicar of Tornio, known as a teacher of the Saami. Vahtola, J., 2007; Pulkkinen 2005g. (TS)
- 153 Tornæus's 1672 description *Beskrifning öfwer Tornå och Kemi lappmarker* was published in print (not in full) in 1772. Vahtola, J., 2007. (TS)
- 154 *Seita* (Fi.) or *sieidi* (Sa.) is a sacred place, a sacrificial place also considered to be a deity in itself in the traditional Saami system of beliefs. Usually they are stones or rocks, in some way exceptional in the landscape, but sometimes a *sieidi* can be also a wooden post. Like the *saivo* lakes, also *sieidis* are liminal places through which the other world can be accessed or a contact with it can be made. Itkonen, T.I., 1948 II: 316–321; Pulkkinen 2011: 222–225; Pentikäinen 1995: 149–156; Pulkkinen 2005e with a distribution map; Sarmela 1994: 45; Äikäs 2011: 34, 82–83. (TS)
- 155 The reindeer of Lapland are the semi-domesticated variant of *Rangifer tarandus*. The precise date of their domestication and the adoption of reindeer husbandry are not known but it has been assumed that they can be dated to the 8th century CE. Large-scale reindeer herding began in the 17th century and it was at its peak in the early 19th century. Niskanen 2005a; Niskanen 2005b; Carpelan & al. 2005. (TS)
- 156 1 Kings 18: 22–24, 26, 28–29: “Then Elijah said to them: “I am the only one of the Lord’s prophets left, but Baal has four hundred and fifty prophets. Get two bulls for us. Let Baal’s prophets choose one for themselves, and let them cut it into pieces, and put it on the wood but not set fire to it. I will prepare the other bull and put it on the wood but not set fire to it. Then you call on the name of your god, and I will call on the name of the Lord. The

god who answers by fire – he is God. [...] So they took the bull given them and prepared it. Then they called on the name of Baal from morning till noon. ‘Baal, answer us!’ they shouted. But there was no response; no one answered. And they danced around the altar they had made. [...] So they shouted louder and slashed themselves with swords and spears, as was their custom, until their blood flowed. Midday passed and they continued their frantic prophesying until the time for the evening sacrifice. But there was no response, no one answered, no one paid attention.” Bible (New International Version), Bible Study Tools, <http://www.biblestudytools.com/1-kings/18.html>. (TS)

157 Judges 6: 28–31: “In the morning when the people of the town got up, there was Baal’s altar, demolished, with the Asherah pole beside it cut down and the second bull sacrificed on the newly built altar! They asked each other, ‘Who did this?’ When they carefully investigated, they were told, ‘Gideon, son of Joash, did it.’ The people of the town demanded of Joash, ‘Bring out your son. He must die, because he has broken down Baal’s altar and cut down the Asherah pole beside it.’ But Joash replied to the hostile crowd around him, ‘Are you going to plead Baal’s cause? Are you trying to save him? Whoever fights for him shall be put to death by morning! If Baal really is a god, he can defend himself when someone breaks down his altar.’” Bible Study Tools, <http://www.biblestudytools.com/judges/6.html>. (TS)

158 This phrase comes from the hymn *O Fader wor, barmhertig och godh*, written by Olaus Petri (1493–1552) and based on a German model. It was already in the *Några Gudhelige Wisor* (1530) and *Swenske songer* 1536

☞ 35 Wuolabba ock efterkom, och ☞ derföre måste han dem undfly till annat Konungarike Norrige, der bor han än.”

Af dessa Tornæi ord skönjes tydligt, att Päiwiö-släkten twertemot vår berättares utsago war af Lappska¹⁶⁰ härkomst, hvilket äfwen Lapparne sjelfwa högtidligen försäkra.¹⁶¹ Enligt Tornæus har nämnda slägt förherrligat sitt¹⁶² namn genom sin hjeltemodiga strid för Christendomens seger. Detta erkänner äfwen traditionen, men enligt dess vittnesbörd skall Päiwiö med sina tre söner äfwen hafva utmärkt sig genom många andra bragder och i synnerhet genom sina strider med¹⁶³ Ryska Karelare, hvilka i de lappska traditionerna wanligen förekomma under benämningen af Ryssar. Å sin sida äga¹⁶⁴ äfwen ☞ Karelarne¹⁶⁵ traditioner om om Päiwiö-slägtens krigiska bedrifter, och i sjelfwa Kalewala nämnas *Päiwilä* och *Päiwän poika* såsom fiendtliga emot Kalewa-folket.¹⁶⁶ Wisseligen äga både Lapparnes och Karelarnes traditioner om ifrågawarande slägt en mythisk färg, men att de stödjade sig på en historisk grund kan så mycket mindre sättas i fråga, som det är ett känt faktum att Karelarne fordom gjort täta ströftåg till Lappland.¹⁶⁷

☞ 37 Men för att ej gå vår berättare i förwäg, wilja wi nu taga¹⁶⁸ i land och lägga oss i¹⁶⁹ en lund af yfviga björkar.¹⁷⁰ Här satte sig Erik wid min ☞ sida och började med djup andakt anföra sina berättelser. Om Päiwiö-fadren wisste han dock föga mera, än att denne¹⁷¹ warit en mäktig kämpe i striden mot Karelarne, ”hvilka i stora skaror inwandrade till Lappland för att plundra och röfwa, plågade menniskor på allt upptänkligt wis, tills de fingo weta, hvar deras¹⁷² skatter lågo fördolda, och ej återwände

förrän de fyllt sina båtar med silfver och andra dyrbarheter”. *Päiwiö* var i synnerhet mycket¹⁷³ utsatt för Karelarnes¹⁷⁴ rofbegär, emedan han var i besittning af omätliga skatter. Hans förnämsta rikedom skall hafwa bestått i¹⁷⁵ renhjordar, hvilka woro så talrika, att han i och för deras bewakning måste löna trettio drängar och

38 trettio pigor. Dessutom 39 skall¹⁷⁶ han äfwen hafwa ägt ett stort förråd på silfver, som han likwäl kort före sin död gömt¹⁷⁷ ned i jorden, utan att någon sedermera förmått upptäcka hans skatt.

Bland *Päiwiös* tre söner war enligt vår berättares utsago *Olof Lapp[ska]*¹⁷⁸ *Wuolabba*¹⁷⁹ den ryktbaraste. Stor, stark och modig liksom fadren hade äfwen han gjort till sitt lefnadsmål att bekriega Ryska Karelare. En af *Olof*

39 emot dem utförd bragd skildrade 40 Erik med följande ord: ”Då *Olof* en gång ärnade företaga sig en resa och fruktade, att fienden undertiden skulle göra ett besök i hans hem, så bar han en ofantlig stock ofvanpå fjället, lade den framför ingången till sitt tält och bad hustru säga åt fienden: ”vår son har burit den hitupp”. Kort efter hans afresa infann sig äfwen en skara Rysar, hvilkas¹⁸⁰ uppmärksamhet genaßt fästades wid den stora stocken. De kunde ej begripa huru den blifvit hemtad uppför det branta fjället och begärde af *Olofs* unga hustru en upplysning derom. Hustrun svarade såsom mannen hade befallt henne. Ryssarne föllo i största förwåning, då de hörde att en ung qwinna war moder åt en så stark son, och afstodo ifrån plundringen.¹⁸¹ Emellertid beslöto de att afwakta *Olofs*¹⁸² återkomst, för att om möjligt bringa honom om lifvet. Men då *Olof* kom, wågade ingen angripa honom. Likwäl försäkrade Ryssarne skrytsamt,

p. 43–44. In the first official Swedish hymnal of 1695 it is no. 188 and in the 1986 Swedish hymnal no. 372 (beginning of the fourth stanza). *Swenske songer*: 43–44; Den gamla psalmboken, <http://docplayer.se/10139542-Den-gamla-psalmboken-ett-urval-ur-1695-1819-och-1937-ars-psalmbocker-utgivna-av-svenska-akademien-svenska-klassiker.html>; https://sv.wikipedia.org/wiki/O_Fader_v%C3%A5r,_barmh%C3%A4rtig,_god. Sibelius-akatemia: Gamla psalmmelodier från Finland http://www2.siba.fi/cgi-bin/shubin/edishow_s.cgi?idi=00158. (TS)

159 *Son* || *son*

160 *Lappsk* || *lappsk*

161 These words from Castrén words show that he considered Tornaëus’s remarks about *Päiwiö*’s historical nature to be reliable. Also Itkonen, T.I., 1948 II: 545 and Pulkkinen 2005c accept this view. (TS)

162 *sitt namn* || *genom*

163 *med* || *emot*

164 *äga* || *hafwa*

165 *Karelarne [...] Kalewa-folket*. || *Karelarne* räddat minnet af samma slägt, ty i deras gamla runor nämnas *Päiwi-lä* och *Päiwän poika* såsom fiendtliga emot *Kalewa-folket*.

166 *Päivilä/Päivölä* is interpreted as a mythical place and *Päiwän poika*, appearing in the 48th rune of the *Kalevala* (the birth of fire), as a mythical person. Siikala 2013: 213, 261, 267–272, 280, 283–285, 346, 465. (TS)

167 See *Utdrag ur Solovetska klosterkrönikan* with commentary, Castrén 2017a: 20–47.

168 *taga* || *sätta*

169 *i en [...] yfviga* || 1. under skuggan af lummiga || 2. under skuggan af några lummiga

170 Especially downy birch (*Betula pubescens*) grows almost in whole Finland. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/downy-birch> (TS)

- 171 *denne* || han
 172 *deras skatter* || skatterna
 173 *mycket* || häftigt
 174 Mscr: Karellarnes
 175 *i* || för h
 176 *skall* [...] *skatt* || 1. ägde || 2. skall han äfwen ag [ägt] || 3. skall han äfwen haft ägt stora forra [förråd] || 4. skall han äfwen hafwa ägt ett stort förråd af silfwer, som han likwäl *skall* kort före sin död *nedgräfvit* gräft ned i jorden, utan att någon sedermera förmått upptäcka ~~den~~ *skatt hans*
 177 *gömt ned* || *nedgräfvit*
 178 *Lapp*. || 1. den || 2. eller
 179 *Wuolabba* || enl[igt] Tornæi skrif-sätt)
 180 *hvilkas* [...] || 1. för att plundra, <--> || 2. men härwid de || 3. men härwid kunde den stora stocken ej undgå att väcka
 181 See also Bartens 2017: 81–82. (TS)
 182 *Olofs* || hans
 183 *Päiwiö-sonen* [...] *med den* || 1. han skulle följa dem åt || 2. Päiwiö-sonen skulle följa med dem till Karelen för att mäta sin styrka med sin
 184 *ånyo* || i sin ordning
 185 *warnades han* || warnade honom
 186 *mera* || vidare
 187 *några* || twenne
 188 *berättelser*, [...] *hvilka* || berättelser. Den ena
 189 *på* [...] *sätt* || så
 190 *lastade* || fulla[stade]
 191 *En* [...] *berättelse* || Den andra berättelsen
 192 *Stalo* || 1. Stallo || 2. ~ (d. ä. en *jätte*)
Ställu was an evil equivalent to man in Saami folklore and religion, somewhat larger than a human. The phenomenon is related to various Nordic traditions of giants. Its origins are unclear. Pulkkinen 2011: 239–242; Porsanger – Pulkkinen 2005. (TS)

40 att i deras land skulle finnas en kämpe, som wore Olofs öfwerman, och föreslogo att Päiwiö-sonen¹⁸³ skulle följa dem till Ryssland för att mäta sin styrka med den karelska hjelten. Olof mottog anbudet och begaf sig med Ryssarne till deras land. Då de twenne kämparne här möttes, hellsade de hvarandra med handslag, hwarwid Ryssen tryckte Olofs hand förderfwad. Derpå grep Olof sin motståndare om lifwet och slog honom till marken. Ryssen uppsteg och angrep i sin ordning Olof, men blef ånyo¹⁸⁴ kullslagen. Nu warnades¹⁸⁵ han af Olof att icke mera¹⁸⁶ försöka sin lycka, men dessto mera förgrymmad rusade Ryssen på honom. För tredje gången slog Olof sin fiende till marken och besparade honom mödan att vidare uppståga.”

41 Till bewis på Olofs styrka anförde Erik ännu några¹⁸⁷ andra berättelser¹⁸⁸, en bland hvilka lydde på¹⁸⁹ följande sätt: ”Då Olof en gång återwände ifrån en notfärd, öfwerfölls han på Enare sjö af motwind och owäder. Hellre än att ro och kämpa med vågorna, hwilka hotade att fylla hans med nät och fisk lastade¹⁹⁰ båt, beslöt han att lägga i land wid en holme. Anländ till stranden kastade han den tunga båten på skuldran och bar den öfwer land.” En¹⁹¹ annan berättelse war af följande innehåll: ”När Olof en gång wandrade i skogen, såg han en *Stalo*¹⁹² i beråd att lyfta en sten¹⁹³. Men stenen war af en så oerhörd storlek, att *Stalo* ej kunde¹⁹⁴ få den upplyftad, hvarföre han började wältra den fram i sakta mak. Obemärkt åskådade Olof en stund *Stalos* företag, trädde¹⁹⁵ sedan fram ur sin gömställe, skrattade åt *Stalos* svaghet och bar stenen till sitt bestämde ställe. Af fruktan för sin mäktiga fiende gaf sig *Stalo* att springa. Olof lät honom först¹⁹⁶ fara, men ångrade sig

sedan och började förfölja Stalo¹⁹⁷. Kommen till Nejdfloden¹⁹⁸ hoppade Stalo till motsatta stranden¹⁹⁹ och trodde sig nu hafwa befriat sig ifrån sin förföljare. Men Olof gjorde ett dylikt språng, ertappade nu Stalo och tog honom af daga”. Wid denna berättelse måste anmärkas, att *Stalok* (Plur[alis] af *Stalo*) hos²⁰⁰ Lapparne motsvara Svenskarnas *jättar*, Finnarnes *jättiläiset* och *hiidet*²⁰¹. *Stalok* skildras wanligen af Lapparne såsom ett grymt,²⁰² mennisko-ätande slägte. De sägas²⁰³ under hedendomen varit²⁰⁴ talrikt utspridda öfwer hela Lappland, men efter Christendomens införande tros de hafva flyktat bort till hafsöarne. 43 Åfwen²⁰⁵ på sin snabbhet har Olof ådagalagt många utomordentliga prof. Så skall han en gång hafwa sprungit fast en warg, som förföljt hans renhjörd, fattat tag i dess svans och krossat wargen mot en klippa. En annan gång hade han varit på wildrensjagt med sin trogne dräng och ständige följeslagare Wuolleb (Olof) Walle, och derunder afsigtligen²⁰⁶ skrämt bort en wildren, som med sin kalf sprang förbi jägarne. Då Walle sedermera²⁰⁷ förebrådde sin husbonde för detta öfwerdåd, gaf sig Olof att springa efter renarne, dödade modren med sitt spjut och fångade kalfven lefwande.²⁰⁸ Derpå skänkte han med förakt det ringa bytet åt sin anspråkslösa tjenare, ty det war²⁰⁹ 44 Olofs sed att aldrig förfölja wildrenar, om de ej woro flera i skocken.²¹⁰

Hwad Tornæus enligt min²¹¹ föregående framställning anför om Päiviö-fadren eller den af honom så kallade *Päder Päiwiä*²¹² och hans omvändelse till Christendomen, ungefär det samma hörde jag Erik berätta om sonen *Olof*. Han hade länge varit en nitisk afguda-dyrkare, men då ryktet om den nya läran nådde hans

- 193 *sten* || oerhörd ~
 194 *kunde* [...] *upplyftad* || förmådde bära den
 195 *trädde* || derpå
 196 *först fara* || fara
 197 *Stalo* || j[ätten]
 198 Näätänojoki (Fi.)/Neidenelva (No.)/Njåvdånjohka (SaaN), a river flowing from Lake Iijärvi to the Arctic Ocean. (TS)
 199 *till motsatta stranden* || i ett skutt of [öfver]
 200 *hos Lapparne* || enligt Lapparnes
 201 In Finnish-Scandinavian traditions, mythical giants or Jotuns were believed to have lived on the earth before modern civilization. Siikala 2013: 222–223; on giants especially in Northern Ostrobothnia, see Jättiläis- ja lappalaistarinoita, <http://www.kirjastovirma.fi/asutusjasotarinoita/2>. (TS)
 202 *grymt, mennisko-ätande* || starkt och resligt
 203 *sägas* || tros
 204 *varit* || hafwa ~
 205 *Åfwen* || På
 206 *afsigtligen* || skran [skrämt]
 207 *sedermera förebrådde* || började
 208 *lefwande. Derpå* || lefwande, skänkte sedan
 209 *war* || ~ eljest
 210 Cf. Castrén's field notes on p. 235–236, where Päiviö is given as the hero of all these four traditions.
 211 *min* || vår
 212 *Päiwiä och* || *Päiwiä*, ungefär

- 213 The Saami shamans, also known as sorcerers, used a special drum (*goavddis*), on which deities and other mythical characters were depicted, to see into the future. Lutheran clergymen began to destroy Saami shamans' drums in the 17th century and only a few of them have survived. Pulkkinen 2011: 254–261; Itkonen, T.I., 1948 II: 333–344; Rydving 2005. (TS)
- 214 *Seider* || *Gudar*
- 215 *med [...] till* || *till*
- 216 Castrén wrote about the Saami religion more extensively in his description of his 1841–1844 journey. See p. 330–334.
- 217 *harren* || *den snabba* ~
- 218 *icke* || *ej*
- 219 *Nu* || *Straxt*
- 220 *en [...] hvilka* || *en mäktig trollkarl, sådana*
- 221 Supernatural skills were attributed to the Saami and they were regarded as sorcerers in different traditions of the neighbouring peoples, to some extent even farther away. Itkonen, T.I., 1948 II: 344–345. (TS)

öron, beslöt han att sätta de gamla gudarna på prof. Han slog på spåtrumman²¹³ för att af bjellrornas klang utforska, huru hans tillärnade wildrensjagt skulle aflöpa. Trumman gaf ett gynsamt tecken, men jagten misslyckades icke dessto mindre. En annan gång satte han sig för

❖ 45 att ❖ slå upp eld i regnwäder, anropande sina Seider²¹⁴ om bistånd. Men då han ej lyckades i sitt förehafwande, wände han sig med²¹⁵ böner till den sanna Guden och straxt tände sig fnös-ket. Efter dessa prof uppbrände Olof spåtrum-morna, nedref Seiderna och förstörde alla hed-niska minnesmärken, dem han öfverkom.²¹⁶

Om den andra Päiwiö-sonen, *Isak* be-nämnd, förtäljde vår wägwisare, att han ut-märkt sig såsom en skicklig bågskytt. Hans sä-kerhet att skjuta hade warit så stor, att han träffat harren²¹⁷, då den gjort ett slag ofvan wattenytan. Också han skall hafwa bekrigat så kallade Ryssar och emot dem utfört många ly-sande bragder, ❖ bland hvilka jag enligt Eriks berättelse antecknat följande: ”I spetsen för en skara Ryssar, som härjade i Lappland, stod en ifrån hufwud till fot kopparklädd höfding. I sin rustning war Ryssen så oböjlig, att han icke²¹⁸ sjelf kunde föra gaffeln till munnen, då han åt, utan alltid måste matas af sin dräng. Isak hade länge lurat på höfdingen och fick en gång öga på honom, just då han höll på att göra sin mål-tid. Nu²¹⁹ spände Isak sin båge, och då drängen förde gaffeln till munnen, kom pilen flygande, träffade gaffeln och dref den i halsen på höf-tingen.”

Namnet på den tredje Päiwiö-sonen skall warit *Johan*. Om honom berättade Erik, att han warit en²²⁰ af de mäktiga trollkarlar, hvilka nu-mera ej födas i ❖ werlden.²²¹ Sin trollkonst

❖ 47

skall han icke sällan hafva användt till att förgöra Ryssar, då de kommo för att plundra i landet. En gång hade de welat twinga honom att wägleda sig till något ställe, der ett rikt byte war att förwänta. Johan förde dem då till ett brant ställe²²² på Pallas-fjällen och lät med tillhjelp af sin konst klockor ljuda, eldar lysa och byar wisa sig under branten²²³. ”Dit leder wägen”, yttrade Johan, ”men för att ingen må förwilla sig i den mörka natten, skall jag gå förut med ett bloss i handen.” Derpå kastade han sitt bloss utför branten, men blef sjelf stående på fjället, oseedd af fienden. Ryssarne ilade dit de sågo blosset²²⁴

48 fara och förgingos så i afgrunden. Siſtnämnda berättelse är allmänt²²⁵ gängse både²²⁶ hos Lappar och Finnar, men tillämpas icke alltid på Päiwiö-sonen, utan på en annan frejdad hjelte, som på Finska benämnes *Laurukainen*, på Lappska *Laurukadsch*.²²⁷ Om honom kände Erik åtskilliga andra traditioner, dem han följande dagen berättade under wår färd uppför Peldojoiki. Hans ord woro ställda till mig och lydde ungefär på följande sätt:

”När du kommer till det egentliga Lappland, skall du erfara att Lapparne äro mycket användbara såsom wägwisare. Wana allt²²⁸ ifrån sin barndom att löpa omkring såsom hundar, känna de innom flere mils omfång hvarje sten, hvarje träd, hvarje källa. Men ännu alldrig har någon menniska funnits, hvilken hade warit så hemmastadd i Lappland, som Laurukainen. Af 49 sådan anledning woro Ryssarne mycket²²⁹ angelägna att få begagna honom såsom wägwisare under sina ströftåg. Å sin sida war äfven Laurukainen beredwillig²³⁰ att wägleda dem, ty han war en klok man och wisste ställa saken så, att Ryssarne aldrig undgingo en

- 222 *ställe* || berg
 223 *branten* || berget
 224 *blosset* || elden
 225 *allmänt* || myck[et]
 226 *både hos* || så wäl ho[s]
 227 Tales about Laurukainen (Fi.)/Láv-rekaš (SaaN)/Lavrukâš (SaaI)/Saa’r-kaž (SaaS) are known from Lapland to South Finland. Some of them are considered original in Lapland, while others were adopted from elsewhere, and they were commonly adapted to the natural environment of the region where they were told. Itkonen, T.I., 1948 II: 542–545; Luukko 1954: 714; Sarmela 1994: 181–182; Bartens 2017: 30–73. (TS)
 228 *allt [...]* || att
 229 *mycket [...]* ströftåg || 1. under sina ströftåg mycket ang[elägna] || 2. i Lappland
 230 *beredwillig* || <-->

- 231 *sedan* || så n[eslig]
 232 Lake Ounasjärvi (Fi.)/Ovnesjävrí (SaaN) is in Enontekiö at N7589082 E360192 (N68°22'48" E23°35'54"). The village of Hetta/Heahtá, the centre of Enontekiö, is on its northern shore. (TS)
 233 *båtar* || talrika ~
 234 *Ryssarnes [...]* || 1. Laurukainen gaf noga akt på Ryssarne och || 2. Det hände sig likwäl <--->
 235 *hade [...]* *stiga* || 1. war just i beråd att stiga i || 2. hade knappt stigi[t]
 236 *waktkarlen* || Ryssen
 237 *sin fiendes* || Ryssens
 238 *stor guldring* || guldring, som Ryssen hade burit på ett af sina fingrar
 239 *Nu* || Först
 240 *kommo [...]* *stranden* || ilade till kamratens hjälp
 241 *sade* || ropade
 242 *din* || sin
 243 *undkomma* || ~ genom

neslig död, sedan²³¹ de kommit i hans wåld. En gång hade han åtagit sig att beledsaga en skara af dessa röfware öfwer en sjö benämnd *Ounasjärwi*²³². Under färden deröfwer blefwo Ryssarne hungriga och anmodade Laurukainen att lägga i land på en holme. Efter att här hafwa stillat sitt hunger lade de sig att sofwa, sedan de likwäl ställt en wakt wid sina båtar²³³, hvilka woro sju (enligt andra: tre) till antalet, alla fullastade med lifsförnödenheter och röfwade skatter. Ryssarnes²³⁴ öde fogade likwäl så olyckligt, att äfwen wakten insomnade. Nu bar Laurukainen i båtarne allt hvad Ryssarne hade med sig i land, såsom yxor, svärd, grytor, matvaror o. s. v. Derpå sköt han ut båtarne och hade²³⁵ knappt hunnit stiga in uti en af dem, då i och med detsamma wakten uppwagnade. Han grep efter sitt svärd, men det war borta. Då waktkarlen²³⁶ såg sig afväpnad, sprang han i wattnet och fattade tag i näraste båt, hvilken war densamma, hvori Laurukainen befann sig. Den sistnämnda grep i ett svärd och afhögg dermed sin²³⁷ fiendes fem fingrar, hvilka föllo i båten jemte en stor²³⁸ guldring. Nu²³⁹ gjorde waktkarlen allarm, men Laurukainen war redan långt ute på träsket, då Ryssarne kommo²⁴⁰ ilande till stranden. I sin nöd började de bedja Laurukainen om förbarmande och sade²⁴¹: "Kom hit, helige broder, här får du äta gröt med svenskt smör till öga och med din egen" (enligt andra: med din husbondes) "sked." Laurukainen svarade: "här är gröten och mjölet med." När Ryssarne sågo, att böner ej hjälpte, ropade någon: "kom hit och smält tenn skall gjutas i din²⁴² strupe." Efter denna händelse rodde Laurukainen i nio dygn kring holmen och bewakade Ryssarne, att de ej skulle undkomma²⁴³. När

han på det tionde dygnet steg i²⁴⁴ land, woro Ryssarne döda utom en enda, som ännu kunde²⁴⁵ röra litet på sitt hufwud. Holmen, der detta tilldrog sig, kallas ännu i dag den Karelska (Karjalan saari)²⁴⁶.”

52 ”En annan gång”, fortfor Erik, ”hade Ryssarne tagit Laurukainen till styrman 53 utför Patsjoki²⁴⁷. Då de kommit till närheten af ett deri befintligt wattenfall, fastband Laurukainen deras sju båtar och bad dem sjelfwa krypa under sina täcken, för att de ej måtte råka i förskräckelse wid anblicken af det fruktansvärda fallet. Utan att ana något svek, underkastade sig Ryssarne hans anmaning. Nu styrde Laurukainen båtarne tätt förbi stranden²⁴⁸ och räddade sig sjelf på en klippa; men Ryssarne²⁴⁹ förgingos i fallet.”²⁵⁰

”Wid ett annat tillfälle styrde han åter Ryssarnes båt²⁵¹ rakt mot en klippa i samma flod. Båten krossades och Ryssarne omkommo mannggrant, men Laurukainen räddade sig äfven denna gång, emedan han war oåtkomlig för wattnets åwerkan eller en²⁵² på Finska så kallad weden *ärimys*²⁵³.”

53 ”Efter sådana bragder blef Laurukainen så hatad af Ryssarne, att de beslöto 54 bringa honom om lifvet. Detta skall äfven hafwa lyckats dem, men efter stora svårigheter och sedan Laurukainen tillfogat dem stora olyckor. En gång öfwerraskade²⁵⁴ de honom i hans köttboda och trodde sig nu wara alldeles säkra om hans person. Stående utanför bodan wäntade Ryssarne med otålig längtan, att han skulle komma ut, och sökte genom hotelser twinga honom dertill. Men Laurukainen gjorde sig ingen brådska, utan packade i allsköns trygghet kött i sin Lappmudd. Emellertid blefvo Ryssarne

244 *i land* || h<-->

245 *kunde* [...] *litet* || rödde

246 Karjalansaari Island in Lake Ounasjärvi in Enontekiö in westernmost Lapland is most likely meant here, N7590157 E363506 (N68°23'18" E23°40'39"). According to Sarmela 1994: 181 the theme of the island is the most widespread of all Laurukainen tales, being mostly known from the regions of Lake Saimaa and Lake Pielinen, but less in Lapland. On these tales, Bartens 2017:30–40. (TS)

247 The River Paatsjoki (Fi.)/Báhčeveaijohka (SaaN)/Paaččjokk (SaaS)/Паз or Патсойоки (Ru.)/Pasvikelva (No.) flows from Lake Inari to the Barents Sea at the Russian-Norwegian border in Kirkenes, N7805872 E1079224 (N69°42'43" E30°6'5"). (TS)

248 *stranden* [...] *klippa* || en klippa, hoppade sjelf på klippan

249 *Ryssarne* [...] || lät

250 Cf. p. 272. See also Bartens 2017: 42–45. (TS)

251 *båt* || båtar

252 *en* [...] *kallad* || en så kallad

253 This title seems to belong to the tradition of guardian spirits of lakes, rivers and other waters, which is common in Finnish culture. Pulkkinen 2014: 76–78. (TS)

254 *öfwerraskade* *de* || hade de öfwerraskat

- 255 *genom* || ut
 256 *marken* || gården
 257 *ännu genom* || genom
 258 *på [...] att* || så, att
 259 *med den olikhet* || 1. såle[des] || 2. med den ringa olikhet
 260 *woro* || ännu ~
 261 See also Bartens 2017: 50. (TS)
 262 Seitalompolo/Seitaluoppal (SaaN) in Enontekiö, N7589447 E405282 (N68°24'6" E24°42'20"). (TS)
 263 *Underrättad af* || 1. ~ || 2. Upplyst om
 264 *träskets* || detta
 265 *det* || 1. ~ || 2. träsket
 266 The concept of *saiivo* has different meanings in different parts of the Saami region. In Finland, it has usually meant a lake with a double bottom, through which it was possible to enter the underworld. Spirits lived in a *saiivo* lake. Äikäs 2011: 34. (TS)
 267 *Ty enligt* || Enligt
 268 *denna* || sistnäm[nda]
 269 *innom* || i
 270 *härstädes* || här
 271 *fresta* || försöka
 272 *söka* || be[draga]
 273 *Sáiva* spirits were thought to be guardian spirits who lived in lakes with very clear water. The lakes with *sáivas* were thought to be especially plentiful with fish. The concept of *sáiva* has also meant 'sacred' in general. Pulkkinen 2011: 219; Pulkkinen 2005d; Pentikäinen 1995: 146–149. (TS)

allt mera högljudda och hotade att öfvermanna honom i bodan, om han icke skyndade sig ut. Slutligen kastade Laurukainen sin med kött fyllda lappmudd genom²⁵⁵ en lucka i skullen ut på marken²⁵⁶. Ryssarne togo mudden för Laurukainens egen person och rusade alla att genomborra den med sina spjut. Laurukainen flydde under oredan och förvillade Ryssarne ännu²⁵⁷ genom sina trollkonster på²⁵⁸ sådant sätt, att de, i akt och mening att döda Laurukainen, wände sina wapen emot hvarandra och till sista man omkommo." Denna tradition hörde jag sedermera andra berätta med²⁵⁹ den olikhet, att Laurukainen fyllt sin mudd med dun, nedkastat den och begagnat tillfället att fly, medan Ryssarne woro²⁶⁰ insvepta i dunmolnet.²⁶¹

Erik hade knappt slutat sina berättelser om Laurukainen, då wi nådde ett litet träsk, som bar namnet *Seidajärwi*²⁶². Underrättad af²⁶³ Erik om träskets²⁶⁴ namn, anmärkte jag att det²⁶⁵ hellre borde kallas *Saiwojärwi*²⁶⁶, emedan dess watten war särdeles klart. Ty²⁶⁷ enligt hvad Lapparne förtälja, skola så beskaffade träsk ofta bära denna²⁶⁸ benämning till följe af den hos Lappfolket fordom gängse föreställningen af, att dessa träsk beboddes af *Saiwo* kallade Gudomligheter, om hvilka man jemwäl hör berättas, att de ej skola tillåtit fiskare att idka sitt fänge inom²⁶⁹ deras watten-område, hvarföre alla de, som härstädes²⁷⁰ ville fresta²⁷¹ sin lycka, måste söka²⁷² att genom en sakta rodd bedraga Gudarna.²⁷³ Wid denna anmärkning fästade Erik ingen uppmärksamhet, utan widhöll sitt påstående, att träskets sannskyldiga namn war *Seidajärwi* och uppgaf såsom grund till benämningen, att på en till venster om oss

framstickande udde fordom hade²⁷⁴ stått en lappska *Seida*. Denna *Seida* skulle hafva till-
 56 hört 56 en frejdad trollkarl wid namn Lompsolo, som med Gudens tillhjälp idkade ett rikt fiskafänge. På motsatta stranden hade en annan trollkarl uppslagit sitt fiske-läger, men han egde ingen *Seida*, hvarföre också hans fänge misslyckades. I öfrigt att förbättra sin lycka beslöt han att, medan Lompsolo sofde, nedrifva dennes *Seida*, hvilket hade den beräknade påföljd, att hans²⁷⁵ fänge lyckades, då deremot Lompsolo, som tillföre²⁷⁶ haft *Seiden* att tacka för sitt goda fänge, numera ej fick någon fisk. Lompsolo lät dock saken icke härwid bero. Han försedde sig med en ny *Seida*, och nu kom åter all fisk i hans nät, tills den andra trollkarlen åter fick *Seidan* nedrifven. För att göra en ända på denna tvist öfverenskommo de tvenne trollkarlarne att sammanträffa 57 på ett närbeläget berg och ingå ett enwig, hvarwid endast trollkonster och besvärjelser skulle begagnas såsom vapen. Lompsolo begaf²⁷⁷ sig till mötesplatsen under den antagna skepnaden af en ren[-]oxe²⁷⁸ och trodde sig i denna gestalt ej²⁷⁹ kunna igenkännas af sin wederpart. Men då den²⁸⁰ andra, som redan stod stridsfärdig²⁸¹ såg renoxen komma springande uppför berget, ropade han på²⁸² afstånd: ”du är Lompsolo”. Utan att vidare försöka sin²⁸³ lycka, gaf sig Lompsolo besegrad och flydde, ty han märkte nu, att han utan bistånd af sin *Seida* uti intet kunde mäta sig med sin fiende.

— — — ”Det bär aldrig på rätt, wägwisaren har gått wilsen”: är en farhåga, som ofta oroar²⁸⁴ Lapplandsfararen, då han börjar tröttna under
 58 sin 58 börda och längtar till målet. Måhända har samma farhåga insmugit sig hos den

- 274 *hade* || en
 275 *hans* [...] *Lompsolo* || 1. hans fänge lyckades, men Lompsolos icke || 2. Lomp[solo]
 276 *tillföre* [...] *Seiden* || 1. hade haft Guden || 2. hade haft *Seiden*
 277 *begaf* || gaf
 278 *ren*[-]oxe || oxen
 279 *ej* [...] *igenkännas* || blifwa sig
 280 *den* [...] *renoxen* || denne såg Lomps[olo]
 281 *stridsfärdig* || redo på berget
 282 *på afstånd* || redan ~
 283 *sin* || sig
 284 *oroar* || plag [plågar]

- 285 *beledsaga de* || 1. följa de || 2. beledsa-
ga oss
- 286 *deras* || våra
- 287 *sagorika bygder* || sago-werld
- 288 *sedan [...]* *tillryggalagt* || tillryg-
ga[lagt]
- 289 *Peldotunturi* || ~, som på vår stråtväg
At present, Peltotunturi is the
name of a fell in Enontekiö near
the Norwegian border, but here
Castrén meant Árbmobuolža in
Enontekiö, N7588967 E407530
(N68°23'54" E24°44'56"). Cf. the
lakes south of "Peldotunturi" listed
below. (TS)
- 290 It is possible that Castrén meant pre-
sent-day Armolompolo(Fi.)/Árb-
moluoppal (SaaN) with this name,
N7589718 E407199 (N68°24'18"
E24°44'25"), but in that case he must
have listed the lakes in reverse, i.e.
ascending, order. (TS)
- 291 Armojärvi (Fi.)/Árbmojávri (SaaN)
in Enontekiö N7589337 E407832
(N68°24'6" E24°45'21"). (TS)
- 292 *man [...]* *möda* || man med stor
möda
- 293 *fram* || ~ med båt
- 294 *swårligen* || alldeles icke
- 295 *söka [...]* *annan väg* || 1. i dess stäl-
le begagna en wälja en annan, i
hans tanke wida beqvämare väg ||
2. söka oss en annan väg
- 296 *Tillika* || Ehuru
- 297 *De* || Sje[lfwa]
- 298 Kaakkurijärvi (Fi.)/Gáhhkorjávri
(SaaN) is a small lake in Enonte-
kiö, N7588961 E406652 (N68°23'53"
E24°43'39"). (TS)
- 299 Noukunainen (Fi.)/Novgonaš (SaaN)
is a small lake in Enontekiö, N7588481
E407356 (N68°23'38" E24°44'42"). (TS)
- 300 Kouhtjärvi (Fi.)/Góvttajávri (SaaN)
is a small lake in Enontekiö, N7588001
E408288 (N68°23'24" E24°46'5"). (TS)
- 301 Pitkäjärvi (Fi.)/Guhkesjávri (SaaN)
is a small lake in Enontekiö,

benägna läsaren, som åtagit sig mödan att be-
ledsaga²⁸⁵ de resande på deras²⁸⁶ irrfärder i
Lapplands sagorika²⁸⁷ bygder. Det är i sådant
fall min pligt att taga mig an en wägwisares rol
och öfwertyga mina följeslagare, att wi ännu
äro på rätt. Wi hafva sedan²⁸⁸ wår afresa ifrån
Peldowuoma by tillryggalagt fyra mil uppför
Peldojoki och befinna oss nu wid stranden af
Seidajärwi, ej långt ifrån *Peldotunturi*²⁸⁹. Ifrån
detta fjäll tager *Peldojoki* sin början, flyter ge-
nom *Pahtajärwi*²⁹⁰ och *Armojärwi*²⁹¹, men blir
först farbar, sedan äfven *Seidajärwi* lemnat den
sitt bidrag. Under sjelfwa flodtiden skall man²⁹²
endaast med möda kunna bana sig fram²⁹³ flod-
vägen 59 upp till *Armojärwi*, men på nuwa-
rande årstid ansåg Erik denna farled swårligen²⁹⁴
kunna begagnas. Han föreslog derföre,
att wi nu skulle lemna *Peldojoki* watten-system
och söka²⁹⁵ på en annan wäg komma öfwer
landtryggen. Han underrättade oss, att på södra
sidan af *Peldotunturi* i en lång sträckning
fortlöpa många små träsk, hvilka leda till sjel-
fwa landtryggen. Tillika²⁹⁶ gjorde han oss upp-
märksamma derpå, att nämnda träsk ej äga nå-
got samband med hvarandra, hvarföre det
blefwe nödwändigt att draga båten och bära ef-
fecterna ifrån det ena träsket till det andra.
60 Ehuru detta arbete 60 wisserligen förekom oss
nog beswärligt, trodde wi oss dock böra wälja
denna farled i anseende till träsken, som lågo i
wår wäg och underlättade våra ansträngningar.
Således fördelades wid *Seidajärwi* effecterna till
tre bördor, hvardera af 3-4 lispunds wigt, dem
Erik och Jessiö utan krus lyftade på våra skuld-
ror. De²⁹⁷ drogo sjelfwa den toma båten och wi
följde dem med våra bördor tätt i spåren. På
detta sätt tillryggalades wägen emellan

Seidajärwi och *Kaakkurinjärwi*²⁹⁸, *Nokkainen*²⁹⁹, *Kouhtajärwi*³⁰⁰, *Pitkäjärwi*³⁰¹, *Nimitöin järwi*³⁰² och *Pahtajärwi*^{303,304} Afståndet

- 61 emellan nyssnämnda trask war mycket ringa, men ifrån *Pahtajärwi* till närmaße trask, benämndt *Wiettajärwi*³⁰⁵ räknas i det närmaße en ¼ mil. Hela denna sträcka drogs båten med förenade krafter, och sedan den³⁰⁶ blifvit transporterad till *Wiettajärwi*, återwände wi³⁰⁷ mangrannt till *Pahtajärwi* och afhemtade derifrån³⁰⁸ våra effecter. Efter att hafwa rott öfwer *Wiettajärwi* befunno wi oss under sjelfwa landtäsen, hvilken här, så framt jag ej missminner mig, bär namnet *Korsatunturi*.³⁰⁹ Först nu börjades våra wärsta mödor, ty ifrån stranden³¹⁰ af *Wiettajärwi* höjde sig fjället³¹¹ i en temmeligen brant riktning, och för att komma deröfwer måste wi tillryggalägga en väg af ¾ mil. Uttröttade af dagens föregående³¹² ansträngningar föreslogo några i³¹³ sällskapet, att wi nu borde lägga oss till hvila och uppskjuta färden öfwer fjället till följande dag, men Erik satte sig med ifwer emot detta förslag och försäkrade, att wi efter några timmars hvila skulle känna oss ännu mera trötta och rådbråkade. Då³¹⁴ äfwen Jessiö instämde i denna åsigt, funno wi för godt att kl[ockan] 9³¹⁵ på aftonen anträda den mödosamma färden. Liksom wid *Pahtajärwi* qwarlemnade³¹⁶ wi äfwen här allt³¹⁷ löst gods efter oss och företogo³¹⁸ oss att till en början släpa fram vår toma farkost. Efter ytterliga ansträngningar lyckades det oss att komma uppför fjället, men här började till³¹⁹ och med de bästa krafter att swigta. Nu kom äfwen Erik fram med den bekän nelsen, att han icke war fullt säker om vägen, utan förde oss fram på beskrifning. I³²⁰ vår tröstlösa belägenhet satte

N7587489 E409088 (N68°23'8" E24°47'17"). (TS)

- 302 *Nimitöin järwi* || *Pahtajärwi* ett litet namnlöst trask och

This lake that Castrén mentions without a name or as 'the nameless lake' is now known as Ahvenjärvi, N7587209 E409838 (N68°23'0" E24°48'24"). (TS)

- 303 *Pahtijärvi* (Fi.)/*Báhttejavri* (SaaN) is a small lake in Enontekiö, N7586895 E410272 (N68°22'50" E24°49'2"). (TS)

- 304 [...] *Pahtajärwi*. || ~ Dagen war brännande het och becoljan, som i ymnighet användes begagnades till att afhålla myggen, ökade hettan i ansigtet.

- 305 *Vietkajärvi* (Fi.)/*Vietkajávri* (SaaN) is situated in Kittilä, N7585573 E411800 (N68°22'9" E24°51'20"). There is a small lake called *Kivijärvi* between lakes *Pahtijärvi* and *Vietkajärvi*. (TS)

- 306 *den* [...] *till* || wi nått stranden af

- 307 *wi* [...] *effecter* || hela sällskapet till *Pahtajärwi*, för att derifrån afhemta effecterna

- 308 *derifrån* [...] *effecter* || effecterna

- 309 Here Castrén is mistaken. The hill at *Vietkajärvi* is now called *Vietkajärvenpalo* (Fi.)/*Vietkabuollán* (SaaN), N7585825 E412370 (N68°22'18" E24°52'9"), while *Korsatunturi* (Fi.)/*Gorsaduottar* (SaaI) is on the opposite side of Lake *Korsajärvi*, N7588136 E 418882 (N68°23'40" E25°1'32"). Its height is 468 m above sea level and it is the conjunction of the borders of the municipalities of Kittilä, Enontekiö and Inari. (TS)

- 310 *stranden af Wiettajärwi* || *Wiettajärwi*

- 311 *fjället* || fjällkanten

- 312 *föregående ansträngningar* || mödor

- 313 *i sällskapet* || bland de resande

- 314 *Då [...] instämde* || 1. I denna åsigt instämde äfwen Jessiö och ~~det~~ *wi* wi öfriga måste beqväma oss att ännu
- 315 *kl. 9* || ännu ~
- 316 *qwarlemnade wi* || qwarlemnades afve [äfven]
- 317 *allt [...] gods* || alla s lösa effecter
- 318 *företogo oss* || började
- 319 *till och med* || äfven
- 320 *I [...] fjället* || 1. Wi började finna || 2. Vår belägenhet war tröstlös och wi satte oss ned på fjället
- 321 *Wid* || Men
- 322 *kunde dock* || kunde
- 323 *vår wärjo* || vårt wåld
- 324 *i [...] fortskaffa* || efter bästa förmåga fra[mskaffa]
- 325 *tycktes [...] riktig* || war oss en borgen derpå, att vår kosa war riktig ty wi ännu befunno oss
- 326 *i* || ut
- 327 Lake Korsajärvi (Fi.)/Gorsajävri (SaaN) is a long and narrow lake located partly in Enontekiö och partly in Kittilä, N7587942 E416673 (N68°23'31" E24°58'19"). (TS).
- 328 *och [...] början* || längs
- 329 *här [...] wäg* || 1. nödga[des] || 2. här lågo i wägen
- 330 *förra* || ursprungliga
- 331 *funno* || började
- 332 *men* || ehuru
- 333 *träsket* || ~ och woro nu så till den grad utt[röttade]
- 334 *lade* || neddignade

wi oss ned på fjället, itände våra pipor och höllo råd. Wid³²¹ denna rådplägning kunde³²² dock ingen ting vidare beslutas, än att en af sällskapet skulle återwända till Wiettajärwi och derifrån afhemta en rumm-butelj – den enda wi ägde i vår³²³ wärjo, men de öfriga fyra bjuda till att i³²⁴ mån af sina krafter fortskaffa båten efter Eriks anwising. Förtroendet beträffande rumm-buteljen föll på min lott, och jag uppfyllde det till allmän tillfredsställe[lse], ehuru föga fattades, att jag ej förwillade mig på det ödsliga fjället. Undertiden hade kamraterna hunnit till en liten fjällbäck, hwilken efter den beskrifning, som Erik hade erhållit öfwer vår wäg, tycktes³²⁵ bewisa, att vår kosa ännu war riktig. Såsom Erik försäkrade, utföll denna bäck i³²⁶ Korsajärwi³²⁷, och det war just til samma träsk, dit wi sträfvade. Efter hafwa tömt buteljens innehåll började wi draga båten med förnyade krafter och³²⁸ följde i början nyssnämnda bäck, men här³²⁹ lågo i vår wäg stora stenar, hvilka innan kort tvungo oss att lemna bäcken och fortsätta dragningen i den förra³³⁰ riktningen. Sedan wi hela natten igenom med all ihärdighet fullföljt detta mödosamma arbete, utan att komma till Korsajärwi, funno³³¹ wi oss slutligen föranlåtna att skicka vår wägwisare för att uppsöka träsket. Han återwände efter någon tids förlopp med den glada underrättelsen, att wi woro helt nära målet, men³³² att vår kosa icke war fullkomligt riktig. Först kl. 6. på morgonen hunno wi fram till träsket³³³. Erik och Jessiö begåfwo sig nu efter våra wid Wiettajärwi qwarlemnade saker, men wi öfriga lade³³⁴ oss till hvila wid stranden af Korsajärwi.

Kort efter middagen uppwaknade wi frusna och genomwåta, med trötta ben, rådbåkade

sidor, styng i bröstet³³⁵ och ett förstämtd lynne.

- 66 Att resan i en sådan belägenhet, och sedan vår pratsamma wägwisare skilt sig ifrån oss wid Korsajärwi, war högst³³⁶ ängslig och oan- genäm, ligger i sakens natur. Jag³³⁷ will derföre icke uppehålla mig wid dess detaljer, utan blott till framtida resandes efterrättelse nämna några ord om riktningen af vår kosa. Wi rodde till en början utmed Korsajärwi, som lätt igenkännes genom sitt inom fjällar instängda läge. Trasket är omkring en ½ mil långt och så smalt, att man³³⁸ från landsidan knappt blir det warse, förrän man befinner sig wid dess³³⁹ strand. Mot norr smalnar insjön allt mera och förlorar sig småningom i en obetydlig ådra, der båten ej löper ett steg, utan att dragas. Längs denna bäck fortsattes färden wid pass en ½ mil, hvarpå man ändteligen når *Iwalojoki*³⁴⁰, en större flod som äger sitt aflopp i Enare sjö. Redan wid sina käl- lor har³⁴¹ nyssnämnda flod ett så djupt³⁴² wat- ten, att den resande nästan oafbrutet kan sitta i båten, så framt han ej föredrager att springa bland widebuskarna på den wåta och tufwiga stranden. Efter några timmars färd på *Iwalojoki* når han en så kallad *lompolo* d. ä. en bred, insjö- lik utwidgning af floden. Här framte sig för ögat sköna, torra stränder med yfwiga³⁴³ björkar och en rik vegetation. Botanikern skall säkert på
- 68 detta ställe upptäcka många rara örter, men för oss war zoologien af ett större intresse. Wi företogo oss derföre att anställa jagt efter rugg- gäss och hade den lyckan att få våra klena mat- förråder i betydlig mon förökade. Härpå fort- satte wi³⁴⁴ åter vår färd i maklig rodd utför floden.

”Rök, menniskor!” detta³⁴⁵ rop ljöd efter några timmars färd på en gång ifrån våra

335 Here may be seen the first symp- toms of the disease that developed into tuberculosis and became fatal for Castrén later. (TS)

336 *högst* [...] [*oangenäm* || 1. mycket || 2. föga angenäm och unde

337 *Jag* [...] *detaljer* || Jag will derföre icke söka att skildra dess detaljer, utan

338 *man* || wi

339 *dess* || st[*randen*]

340 *Iwalojoki* || källorna af ~

The River Iwalojoki (Fi.)/Avveel-juuhâ (SaaI)/Avviljohka (SaaN). Its headwaters are situated near Lake Korsajärvi, and it flows into Lake Inari 180 km to the north-east at N7628230 E524450 (N68°45'52" E27°36'18"). (TS)

341 *har* || är

342 *djupt* || watt[*en*]

343 *yfwiga* || höga, ~

344 *wi* åter || wi

345 *detta* [...] *ljöd* || ljö[*d*]

- 346 *er* || *Er*
 347 *trollkarl* || *menni*[ska]
 348 On the folklore of the sorcerer Toragas, collected especially by Samuli and Jenni Paulaharju, see *Suomen kansan vanhat runot* XII.1 No. 262, 265–267, 269, 3528; XII.2 No. 813, <http://www.skvr.fi>. (TS)
 349 It is a common theme in the folklore of sorcerers or magicians that they attempt to cause damage to others, as was still believed in many places in the early 20th century. On the case of the Tornionjoki valley, see Toratti 1998: 182–183. (TS)
 350 *härstädes* || *wid renarnes öfwerfart öfwer elfwen*
 351 *som [...]* *anse* || 1. *hwari* || 2. *som kunde anses*
 352 *denna* || ~ i *sjelfva verket*

läppar. Förrän wi ännu hunnit lägga i land, hell-sade oss en fiskare, som låg lägrad wid en stockeld, med följande ord: ”hvilka ären I, som ron på Iwalojoki, och hvar t går er³⁴⁶ wäg? Dock hvi spør jag eder om ting, dem jag redan känner. Jag har sett er alla i sömnen och dig, Jessiö i din afledne faders gestalt.” Sedan fiskaren sålunda
 ✦ 69 förrätt, hvars ✦ andas barn han war, började jag genaßt sätta mitt artilleri i rörelse, d. ä. jag gaf mannen en sup och litet tobak, köpte allehanda småsaker af honom, utan att pruta det minsta, och skänkte åt hans gosse några böcker. En sup till, och fiskaren war den uppriktigaße trollkarl³⁴⁷ i werlden. Han omtalade mycket besynnerliga saker, dem så wäl han sjelf som andra trollkarlar utöfwat. Beklagligtwis saknade likwäl hans berättelse allt sammanhang, hvilket troligen war en följd af den andra supen. Följande berättelse om Johan Päiwiö och en annan frejdad trollkarl benämnd *Toragas*³⁴⁸ war en af de redigaste:

✦ 70 En trollhexa ifrån Ryska Lappmarken, benämnd *Kirsti Nouhtua*, hade ✦ begifvit sig till Kittilä, i afsigt att derifrån förtrolla all wildren till sitt eget land.³⁴⁹ Päiwiö, som kände hennes anslag, afsände Toragas till Iwalojoki, för att härstädes³⁵⁰ förtrolla hexan och hindra renarne att komma öfwer elfven. Då Toragas såg renarne anlända, började han mönstra dem mycket noga, emedan han befarade att trollhexan möjligen antagit skepnaden af en ren. Men i hela hjorden fanns ingen enda, som³⁵¹ han kunde anse för en metamorphoserad Kirsti, och allra minst föll det honom i sinnet att misstänka den sista renen, som war halt, mager, wanskaplig och med möda åtföljde hjorden. Ur stånd att igenkänna hexan kunde han med all sin

- förmåga ej hindra renarna att simma öfwer floden. 71 Först då han såg den halta och wanskapliga renen icke, såsom de andra, simma, utan dyka öfwer elfwen, öfwer tygades han, att just denna³⁵² war den beryktade Kirsti.³⁵³ Men sedan hon lyckligen kommit öfwer till motsatta stranden, förmodde Toragas ej mera tillintetgöra hennes anslag. Han återwände alltså till Päiwiö och berättade för honom, huru saken aflupit. Nu beslöt den sistnämnda att afsända Toragas till Ryska Lappmarken, för att göra sig noga underrättad om trollhexans namn, egenskaper o. s. v. Sedan Toragas uppfyllt detta åliggande till Päiwiös tillfredsställe[lse], företog sig denne att med³⁵⁴ tillhjälp af sina mäktiga³⁵⁵ trollkonster förmå renarna 72 att återwända. Tillika afskickade han Toragas för³⁵⁶ att tillse, om ej renarna woro synliga. De kommo i sjelfwa werket springande med sådan fart, att Toragas redan på tre mils [afstånd] hörde, huru³⁵⁷ renfötterna knarrade (nasasi). Hjorden³⁵⁸ befann sig då wid en flod, som till minne af denna³⁵⁹ händelse kallas Nasamajoki³⁶⁰.
- 73 Af³⁶¹ ett likartadt innehåll woro de flesta berättelser, dem fiskaren meddelade mig. De innehöllo en skildring af utmärkta Schamaners bragder, och i de flesta berättelser prisades i synnerhet den egenskap hos forntidens³⁶² Schamaner, att de kunde ikläda sig hvilken gestalt de för godt funno.³⁶³ Tron på en sådan förmåga hos Schamanerna har tillföre warit wida utbredd så wäl i Finland³⁶⁴ 74 som i synnerhet uti Lappland, och ännu i dag är denna widskepliga³⁶⁵ tro hos Lapparne icke fullkomligt³⁶⁶ utplånad. Åtminstone hör man våra Finska Lappar försäkra, att det i Ryska Lappmarken skall gifwas Schamaner, hvilka i likhet med Päiwiö,

- 353 Metamorphosis tales of this kind are widely known and common also in Lapland. They often refer precisely to sorcerers. Huuskonen 2011: 284–288. (TS)
- 354 *med* || genom
- 355 *mäktiga trollkonster* || trollkonster
- 356 *för att [...]* || till ett ställe, benämndt Kuiwaselkä,
- 357 *huru* || ren[fötterna]
- 358 *Hjorden [...]* || 1. Floden, hvarwid renarna då || 2. Renarna
- 359 It is probably here that the words that Castrén wrote in the margin and struck out later would belong: *af Lapparnes magiska be<----->*.
- 360 Naskamajoki (Fi.)/Náskanjohka (SaaN) is a tributary of the River Ivalojoiki, with its mouth at N7582371 E435755 (N68.3467 E25.4398). Sandström 1985: 135 considers the etymology possible but not verifiable. (TS)
- 361 *Af ett likartadt [...]* || 1. Af ett likartadt innehåll woro de flesta berättelser, fiskaren meddelade mig. De rörde sig alla omkr[ing] kring det slags tro[llar] Schamaner, som Finnarne kalla *Wirolaiset* och Lapparne *Wiroladschak* (Sing[ularis] *Wiroladsch*, Finn. *Wirolainen*). Ordet betecknar egentligen *estländare*, men brukas äfwen till att utmärka *stora* så beskaffade trollkarlar och i synnerhet sådana, som äga förmågan att ikläda sig hvilken gestalt de behaga. || 2. Af ett likartadt innehåll woro de flesta berättelser, som fiskaren meddelade mig. De rörde sig mest kring magiska ämnen
- 362 *forntidens* || utmärk[ta]
- 363 Castrén later collected similar tales also from Siberia. (TS)
- 364 *Finland* || Lappland
- 365 *widskepliga tro* || tro
- 366 *fullkomligt utplånad* || utplånad

- 367 *börjas* || begynner
 368 *med* || genom
 369 *fått* || hade ~
 370 *igen och* || igen, gömt sig
 371 *förwarat den jemte* || låtit den j
 372 *åter qwickna* || 1. åter || 2. å nyo fram-
 te || 3. å nyo
 373 *Här [...] han* || Han börjar b
 374 *utfara [...] ord* || utfara i häftiga fö-
 rebråelser emot

Toragas m. fl. kunna påtaga sig skepnaden af renar, björnar, wargar, fiskar, fåglar m. m. I en sådan omklädnad kallas Schamanen af Lapparne *Wiroladsch*, af Finnarne *Wirolainen*, som egentligen betecknar *Estländare*. Vår fiskare afsjüng för mig ett på Finska affattadt qväde, som innehöll en mängd af detta slags metamorphoser. Då ifrågawarande qväde saknar allt inre sammanhang, vill jag blott summariskt anföra dess innehåll[.] ¶ Sången börjas³⁶⁷ med en inledning, deri en trollkarl, wid namn Karkias, beklagar sig öfver det lidande, som blifwit hans land tillfogadt derigenom, att Toragas med³⁶⁸ sina trollkonster förjagat all wildren derifrån till Kittilä. På denna inledning följer en beskrifning öfwer den smålek, som Karkias sjelf fått³⁶⁹ lida af denna sin "onda owän". Toragas hade nämligen ihjälslagit Karkias och kastat honom i en sjö. Här hade dock Karkias kommit till lifs igen³⁷⁰ och uppehållit sig många år i någon förändrad gestalt under en gäddas lefwet. Derpå hade Toragas uppfångat gäddan och förwarat³⁷¹

75 ¶ den jemte ¶ Karkias tre år i sin boda. Befriad derifrån hade Karkias begynt vanka omkring i mennisko-skepnad, men under en jagtfärd blifvit ertappad och för andra gången dödad af Toragas. Derpå låter sången Karkias åter³⁷² qwickna wid, men (såsom det tyckes) först i grafwen. Här³⁷³ börjar han längta efter sin son, och knappt har han yttrat denna längtan, förrän sonen kommer flygande till honom i gestalten af en tjäder. I förtrytelsen deröfwer, att sonen i trollwished war hans egen jemlike, börjar Karkias utfara³⁷⁴ emot honom förebrående ord. Häröfwer förgrymmad flyger sonen sin kos. Nu ¶ 77 antager fadren ge¶stalten af en knipa, börjar derpå att förfölja sin son, upphinner och

återhemtar honom. Härpå råka far och son i en häftig ordwexling, som slutas dermed att sonen för alltid öfvergifver sin fader. Lapparnes magiska berättelser och sånger anföras i bihanget.³⁷⁵

Sedan³⁷⁶ jag upptecknat några bland fiskarens sånger och sagoberättelser, samt derunder frikostigt utfägnat honom med tobak och bränwin, fattade en sådan vänskap till min person, att han bad mig framdeles besöka hans hem i Kittilä. ✎ Här lofwade han berätta³⁷⁷ för mig ännu mera³⁷⁸ underbara saker samt dessutom wisa mig Päiwiös Seida. ”Denne”, yttrade han med högtidligt allwar, ”äter menniskor, men med mig till följeslagare har du intet att frukta. Jemte denna förtröstan till sin egen trollkonst hyste han en icke ringa tanke om B.s och min kunskap i samma yrke. Han höll³⁷⁹ den förres insekt-håfvar och saxar för trollmaschiner, och då jag ur ett papper uppläste en beswärgelse, pekade han på ett öfverstruket ställe, yttrande härwid: ”se der ligger kraften.” Till sin härkomst war fiskaren en Lapp, men han hade ända ifrån barndomen lefwat bland ✎⁷⁹ Finnar och derunder förlorat sin ✎ nationalitet och med den all känsla af sitt mennisko-wärde. I hans wäsende røjde sig en blandning af feghet och låtsad ödmjukhet, slughet, snikenhet med flere bland de egenskaper, som wanligen utveckla sig hos förtryckets barn. I synnerhet ådagalade fiskaren en stor skicklighet i köpslageri. Wi köpte af honom några färska harrar, dem han lät oss betala efter behag. Mer³⁸⁰ än tillfreds med vår öfvermåttan frikostiga betalning framtog han genast ur sin wederwärdigt stinkande väska twenne torra, med all orenlighet bekajade harrar och bestämde³⁸¹ nu för dem ungefär samma pris, som³⁸² han hade

- 375 The Appendix does not exist.
 376 *Sedan jag [...]* || Utan att längre uppehålla mig wid Lap[pen]s fiskarens sånger och sago-berättelser will jag
 377 *berätta* || meddela
 378 *mera* || flera
 379 *höll* || s
 380 *Mer [...]* *torra* || 1. Han måste hafwa tyckt att handeln bar sig, emedan han genast ur sin wederwärdigt stinkande väska framtog || 2. Öfwer
 381 *bestämde* || för dem
 382 *som han hade* || som han genom vår ytterliga frikostighet hade

- 383 *dessa* || äfwen ~
 384 *gåsfötter* || gåsfötterna
 385 *få [...] dem* || 1. äfwen få dem || 2. äfwen få || 3. uttryck
 386 *hans gosse* || en honom följaktig gosse
 387 *dertill* || derwid
 388 Cf. the shoe cream in the *Helsingfors Morgonblad* version on p. 186.
 389 *att* || för ~

- ☞ 80 erhållit för de färska. ☞ Sedan dessa³⁸³ blifvit nöjaktigt betalda, började han ihopsamla fragmenterna af sin sista måltid, hvilka bestodo i några gåsfötter³⁸⁴, och då det lyckats honom att få³⁸⁵ äfwen dem utprånglade, yttrade han sjelfbelåtet: ”hwem hade trott, att jag skulle göra en så god marknad wid Iwalojoki!” Emellertid hade hans³⁸⁶ gosse smort våra skoplagg och dertill³⁸⁷ begagnat vår egen smörja.³⁸⁸ Gossens möda hade wi rikligen wedergällt med peningar, böcker och bröd, men icke dessto mindre ropade fiskaren, då wi redan woro i beråd att sätta oss i båten: ”smörjan är obetald, smörjan är obetald”. Sedan äfwen den blifwit
- ☞ 81 ☞ betald, trodde wi oss hafwa fullgjort all rättfärdighet, men fiskaren fordrade ännu en sup på köpet.

Fortsättningen af vår färd utför Iwalo war anmärkningsvärd genom natur-omgifwelsernas storartade beskaffenhet. Wi hade knappt förlorat ur sigte vår huswilla wärd, förrän wi hörde dånet af brusande forssar – en musik, som sedan i nära tre dygn oupphörligt ljud i våra öron. Så förfärande dessa forssar också woro, hade wi dock ingen annan utwäg än att hjeltomodigt kasta oss midt ibland de sjudande bränningarna, hvilka nästan wid hwarje steg hotade oss med fara. Wattenmassan i Iwalo war wäl icke alltför stor, men dock mer än tillräcklig att³⁸⁹ uppsluka oss och vår lilla farkost. För att

☞ 82 den flyende strömmen ej skulle kasta oss ☞ mot klippor och skär, måste wi oupphörligt hålla båten tillbaka med långa störar eller så kallade lärlingar. Hela dagen igenom woro wi sysselsatta med detta mödosamma arbete, och natten tillbragtes wid stockeldar. Wi funno aldrig något skygd öfwer våra hufwuden, utan lefde i åtta

dagars tid under bar himmel, städse³⁹⁰ utsatta för ett ihållande regn och en kall wäderlek.

Men för att återkomma till floden och dess beskaffenhet, så³⁹¹ ätföljes den längs en stor del af sitt öfra lopp af höga³⁹², fruktansvärda fjäll, hvilka på somliga ställen höja sig lodrätt öfver wattenytan och fortlöpa hela mil i ett oafbrutet sammanhang. B. och jag klättrade ofta med lifs-
 83 fara 83 uppför dessa fjäll, i hopp att ändteligen få fägna³⁹³ oss öfver anblicken af Enare-sjö³⁹⁴. Men så långt ögat nådde, syntes åt norr, söder, öster och wester endast oöfwerskadliga fjäll. Der en djupare dal sänkte sig ned mellan fjällen, erbjöd den öfwer dalen hvilande dimman understundom anblicken af en sjö, och wi troddes oss redan en gång vid³⁹⁵ en sådan företeelse hafwa skådat i fjerran det efterlängtade Enare, men Jessiö störde våra illusioner med den försäkran, att wi³⁹⁶ ej skulle nå denna sjö, så³⁹⁷ länge fjällen lågo i vår wäg.

Några³⁹⁸ mil ofwanom Iwalo-elfs utlopp
 84 i³⁹⁹ Enare aflägsnade sig 84 ändteligen denna dystra fjällsträckning, som lik en ond genius förföljt den strida, i wild förtwiflan undanflyende⁴⁰⁰ strömmen. I fjerran syntes⁴⁰¹ ännu kala fjälltoppar framskymta, men rundtomkring oss sågo wi endast⁴⁰² sköna, gräsbevuxna slätter. Elfwen hejdade⁴⁰³ sitt strida lopp och bildade smärre holmar, som bekläddes af lummiga löfträn. Snart⁴⁰⁴ wisade sig spår af menniskor, såsom höstackar, gården⁴⁰⁵ m. m. Wi⁴⁰⁶ uppbjodo våra yttersta krafter för att medelst en ansträngd rodd snart hinna någon⁴⁰⁷ mensklig boning och trodde⁴⁰⁸ knappt våra ögon, då wi⁴⁰⁹ i stället för jemmerfulla⁴¹⁰ kåtor midt i det djupa Lappland blefvo⁴¹¹ warse wälbygda finska gårdar, omgifna af grönskande

- 390 *städse utsatta* || 1. i || 2. städse utsatta || 3. derunder
 391 *så [...] lopp* || kan jag ej lemna ~~öbe-~~ märkt oanmärkt, att den längs en stor del af sitt öfra lopp ätföljes
 392 *höga [...] fjäll* || höga fjäll
 393 *fägna* || det efterlängtade
 394 *Enare-sjö* || Enare-träsk
 395 *vid [...] skådat* || skåda
 396 *wi* || 1. flo[den] || 2. denna
 397 *så länge* || förrän
 398 From here on the text has been published in Castrén 1842b, corresponding to Castrén 1852a: 33–52.
 399 *i [...] denna* || Castrén 1842b: till Enare sjö upphör, eller rättare vidgar sig, den
 400 *undanflyende* || Castrén 1842b: flyende
 401 *syntes [...] slätter* || Castrén 1842b: skymta ännu de hala [kala] fjälltopparna, men rundtomkring ser du en skön, gräsbevuxen slätt
 402 *endast sköna* || sköna
 403 *hejdade [...] bekläddes* || Castrén 1842b: hejdar sin fart och bildar små holmar, som beklädas
 404 *Snart [...] spår* || Castrén 1842b: Ändteligen visa sig äfven några spår
 405 *gården m. m.* || gården, gårdar m. m. || Castrén 1842b: gärdesgårdar m. m.
 406 *Wi [...] våra* || Castrén 1842b: Man uppbjuder sina
 407 *någon* || Castrén 1842b: en
 408 *trodde [...] våra* || Castrén 1842b: tror knappt sina
 409 *wi* || Castrén 1842b: man
 410 *jemmerfulla* || Castrén 1842b: jemmerliga
 411 *blefvo* || Castrén 1842b: blir

- 412 *sinnnet [...] tillryggalagt*. || Castrén 1842b: *sinnnet*.
- 413 *fjäll* || Castrén 1842b: *fjällar*
- 414 *har [...] egenskap* || verkar i längden döfwande på sinnet || Castrén 1842b: döfvar sluteligen alla känslor
- 415 *ej* || att || Castrén 1842b: *icke*
- 416 *lek* || ~, utan
- 417 *spänstighet [...] omgifwelserna* || Castrén 1842b: *spänstighet*
- 418 *stum* || Castrén 1842b: *stum*, brutal
- 419 *naturen sluteligen* || Castrén 1842b: sluteligen naturen
- 420 *de [...] elementerna* || Castrén 1842b: de nyss så vilda elementer
- 421 *då [...] känslor* || Castrén 1842b: då vaknar äfven hos människan lusten att lefva och glädja sig af lifvet
- 422 *äfven i* || i
- 423 *friska* || lefva[nde]
- 424 *till och med* || Castrén 1842b: *äfven*
- 425 *tyckes* || Castrén 1842b: *synes*
- 426 *åre* || Castrén 1842b: *åra*
- 427 *och med* || Castrén 1842b: *med*
- 428 *den [...] småsak* || hwarje små[sak]
- 429 *lif och trefnad* || Castrén 1842b: ett underbart lif
- 430 *allra dystraste* || Castrén 1842b: *dystraste*
- 431 The chapter equivalent to the article in *Helsingfors Morgonblad* ends here. (TS).
- 432 II. || Reseminnen ifrån *Lappland* och *Karelen* II.
- 433 II. || III.
- 434 *Kittilä [...] I förstone* || Castrén 1842b: Läsaren önskar tvifvelsutän lära känna uppkomsten af denna lilla hyperboreiska colonie, och jag är lycklig nog, att kunna tillfredsställa hans önskan. – Kittilä, ett kapell under Sodankylä, är i våra dagar, och skall alltid hafva varit fattigdomens rätta hemvist. Hungersnöden hade för omkring 100 år tillbaka förmått en Finne, vid namn Henrik Kyrö, att härifrån begifva sig till den efter honom benämnda

- ☞ 85 ängar och vackra sädesfält. ☞ Det är otroligt, huru wälgörande en sådan anblick verkar på sinnet⁴¹² efter det slags färder, som wi hade tillryggalagt. Den oupphörliga åsynen af skyhöga fjäll⁴¹³ och brusande forssar har⁴¹⁴ en döfwande egenskap. Menniskan kan i längden ej⁴¹⁵ utvärda att inom sig reproducera naturens vilda lek⁴¹⁶. Sinnet förlorar sin spänstighet⁴¹⁷ att emottaga intryck af de fasawäckande omgifwelserna och bemäktigas af en stum⁴¹⁸ häpnad. Men då naturen slutligen⁴¹⁹ återgår i ro, då de⁴²⁰ vilda elementerna i fridfull förening afspela naturens sanna skönhet, då⁴²¹ spritta äfven i⁴²² mennisko-hjertat glada, friska⁴²³
- ☞ 86 känslor. Det är likwäl anmärkningsvärdt, att till⁴²⁴ och med den skönaste natur tyckes⁴²⁵ likasom ligga lik, så snart den icke röjer några spår af menniskor, då deremot ett wägamärke, en afbruten åre⁴²⁶, en eldstad och⁴²⁷ med ett ord: den⁴²⁸ ringaste småsak, hvori man igenkänner naturens herre, sprider lif⁴²⁹ och trefnad öfwer den allra⁴³⁰ dystraste wildmark. Hwilket paradiset är då icke Kyrö by.⁴³¹

❖ 89 & 91 ❖

II.⁴³² 433

Kittilä⁴³⁴ kapel säges i alla tider hafwa warit fattigdomens och eländets rätta hem. För wid pass hundra år tillbaka hade en inträffad, svår hungersnöd twungit en derstädes bosatt hemmansegare, wid namn Henrik Kyrö, att lemna hus och hem, för att på främmande ort söka sin bergning. I sådan afsigt begaf han till den efter honom sedermera benämnda Kyrö by⁴³⁵ wid Iwalojoki, hwarest goda ängslägenheter och ett rikt fiskewatten lofwade honom en sorgfri framtid. I förstone hade han äfven en god framgång, men innan kort wädrade wargar och björnar upp

❖ 92 hans ensliga hydda, förstörde ❖ hjordarna och bragte honom⁴³⁶ åter i armod. Han⁴³⁷ hade en talrik familj, som han efter sina lidna olyckor ej kunde underhålla i hemmet. Han måste derföre låta sina äldre barn draga sin kos ifrån fäderne-huset och söka annorstädes sin fortkomst. Bland dessa flyktingar hade sonen Lars efter en⁴³⁸ till⁴³⁹ Norrige verkställd resa begifvit⁴⁴⁰ sig till Kittilä och der utbjudit⁴⁴¹ till salu ett nybygge, som han föregaf⁴⁴² sig hafva upptagit i Kyrö by och bragt i det allra yppersta skick. En af hans slägtingar, wid namn Thomas Kyrö, hade redan långt⁴⁴³ före detta ledsnat wid fattigdomen i Kittilä och köpte obesedt⁴⁴⁴ det utbudna nybyget för en ganska dryg summa. Tidigt en wår begaf han sig till det⁴⁴⁵ nya hemmet och tog vägen utför Iwalojoki.⁴⁴⁶ Sjelf styrde han sin båt utmed floden, medan

❖ 93 hustrun dref fram ❖ hjordarna⁴⁴⁷ längs fjällen. Hwardera hade de under vägen utstått

Kyrö by, hvarest Enare fiskrika sjö och förträffliga ängslägenheter lofwade honom livvets bergning. I början

- 435 According to Itkonen, T.I., 1948 I: 118–119, Nahkiaisojä 2003: 167–168 and Vahtola, A., 2005: 384, the first farmhouse in the later village of Kyrö was inhabited by Finnish colonists in the middle of the 18th century, but it was deserted later and not inhabited again until the early 19th century. Today, Kyrö is part of the village of Ivalo, the centre of Inari, N7617710 E523388 (N68°40'13" E27°34'34"). (TS)
- 436 *honom åter* || *honom*
- 437 *Han [...] fortkomst.* || Castrén 1842b: Henrik hade en talrik familj; de äldre barnen nödgades öfvergifva hemmet och söka sin räddning på fremmande ort.
- 438 *en [...] resa* || Castrén 1842b: efter en resa till Norrige
- 439 *till [...]* || *resa*
- 440 *begifvit* || *hafva ~*
- 441 *utbjudit* || Castrén 1842b: bjudit
- 442 *föregaf* || *föregifvit* || Castrén 1842b: sagt
- 443 *långt [...] ledsnat* || Castrén 1842b: ledsnat
- 444 *obesedt [...] summa* || Castrén 1842b: det obesedda nybygget för en dryg summa
- 445 *det nya hemmet* || Castrén 1842b: sitt nya hem
- 446 *Iwalojoki. [...] härunder* || Castrén 1842b: Ivalo elf. Floden var ännu hög och strid; fjällbackar brusade i ymnighet. Thomas for sjelf med en båt utför elfven, medan hustrun dref sina hjordar längs fjällryggarna. Det är rörande att höra den goda gubbens gamla gumma omtala de faror och mödor, som de hwardera utstodo. Deras enda tröst
- 447 *hjordarna* || *sina*

- 448 *mödor* || ~ och faror
 449 *de [...] funno de* || Castrén 1842b: man omsider kom fram, fanns
 450 *ej* || icke
 451 *torfwa* || Castrén 1842b: torfve
 452 *Det [...] lugn* || Castrén 1842b: Nu brast gumman i gråt, men Thomas sade
 453 *hvilkas* || och
 454 *bittra* || strida
 455 *gumma [...] Thomas* || Castrén 1842b: gumma.
 456 *ordat om* || 1. om[nämnt] || 2. nämnt om
 457 *ej* || Castrén 1842b: icke
 458 *stock* || Castrén 1842b: träd
 459 *träd ur skogar* || Castrén 1842b: stock ur skogen
 460 *stocken* || all || Castrén 1842b: all stocken
 461 *Dessutom är sandbacken* || Sandbacken är || Castrén 1842b: Sandbacken är
 462 *trettio [...] får* || Castrén 1842b: sextio får och trettio kor
 463 *alla de* || Castrén 1842b: de
 464 *genmälte* || Castrén 1842b: sade
 465 *att bringa* || Castrén 1842b: att innan kort bringa
 466 *lockade småningom* || Castrén 1842b: lockade
 467 *bosätta sig* || upptaga nybyggen || Castrén 1842b: bosätta sig och upptaga nybyggen
 468 *hafwa efterhand* || Castrén 1842b: hafva
 469 *nedra* || Castrén 1842b: nedersta
 470 *elf. [...] by* || Castrén 1842b: elf.
 471 *som [...] namnet* || man benämner
 472 *nybyggarna i Kyrö* || Castrén 1842b: Kyröboerne
 473 *jagt [...] åkerbruket* || Castrén 1842b: fiske och jagt. Åkerbruket
 474 *bisak [...] påminner mig* || Castrén 1842b: bisak. Ångarna vårdas med mycken omsorg, och jag påminner mig aldrig
 475 *sådan* || mycken
 476 *sällan [...] hafwa* || 1. påminner mig aldrig || 2. sällan hafva
 477 *Norska* || Castrén 1842b: Norrska

oerhörda mödor⁴⁴⁸, och deras enda tröst härunder var det goda nybygget, som skulle bereda dem en sorgfri framtid. Men när de⁴⁴⁹ ändteligen kommo fram, funno de ej⁴⁵⁰ tak öfver hufwud, ej odlad torfwa⁴⁵¹. Det⁴⁵² var rörande att höra den gamle Thomas' hustru skildra dessa sorgliga öden, hvilkas⁴⁵³ erinran hos henne frampressade bittra⁴⁵⁴ tårar, men sjelf yttrade Thomas med lugn: "låt det framfarna wara glömdt, gumma⁴⁵⁵, och klaga ej öfwer försynens skickelser." Till det som hustrun hade ordat⁴⁵⁶ om deras svikna förhoppningar i afseende å det nya hemmet tillade Thomas: "Fanns här ej⁴⁵⁷ gård, så fanns här dock stock⁴⁵⁸ att bygga gårdar af, och behöfde

◆ 94

wi wäl häst för att släpa hem träd⁴⁵⁹ ur ◆ skogar? Nej! på denna fläck, der gården står, är stocken⁴⁶⁰ fälld med dessa tvenne armar. Dessutom⁴⁶¹ är sandbacken förvandlad till en grönskande äng, som födt, du minns det wäl, trettio⁴⁶² kor och sextio får." Här afbröts Thomas af sin hustru, som anmärkte att alla⁴⁶³ de sextio fåren inom några ögonblick blifwit dödade af wargen. "Må wara", genmälte⁴⁶⁴ Thomas, "men hafva wi icke för våra mödor och motgångar fått en pening att bära på bröstet och en silfverbägare, hvarur tvenne höga herrar druckit?"

◆ 95

Den wälmåga, hvar till Thomas förstod att⁴⁶⁵ bringa sig upp, lockade⁴⁶⁶ småningom allt flere och flere Finnar ifrån Kittilä och Enontekis att här bosätta⁴⁶⁷ sig. Sålunda ◆ hafwa⁴⁶⁸ efterhand wid pass ett dussin Finska nybyggen uppstått wid nedra⁴⁶⁹ loppet af Iwalo elf.⁴⁷⁰ Det äro dessa nybyggen, som⁴⁷¹ bära namnet af Kyrö by.

Trogna den wink naturen utstakat, hafwa nybyggarna⁴⁷² i Kyrö iklädt sig en lefnadsart, som i hela vårt nordliga Finland wore det ändamålsenligaste. De lifnära sig förnämligast genom boskapsskötsel, jagt⁴⁷³ och fiskafänge, då deremot åkerbruket betraktas mera som en bisak⁴⁷⁴ och inskränker sig hufvudsakligen till odlingen af korn, potatis och rofvor. Ångarna vårdas med sådan⁴⁷⁵ omsorg, att jag sällan⁴⁷⁶ påminner mig hafwa sett en wackrare höväxt än i Kyrö by. Sitt smör forslar man i slutet af November med renar till Norska⁴⁷⁷ fjorder och utbyter det emot mjöl⁴⁷⁸. Häraf har hitintills största delen blifwit förbränd till ☞ brännwin, ty consumptionen⁴⁷⁹ af bröd är hos Finnarne i Enare ganska obetydlig.⁴⁸⁰

☞ 96

Om de⁴⁸¹ i Kyrö bosatta colonisters sedliga och religiösa tillstånd hafwa presterna på orten lemnat mig ganska⁴⁸² fördelaktiga wittsord. Hwad⁴⁸³ jag⁴⁸⁴ sjelf erfarit, är ett sällsynt bevis på deras⁴⁸⁵ hjälpsamhet och gästvänlighet⁴⁸⁶, som jag ej kan underlåta att här anföra. Händelsen hade fogat, att vårt⁴⁸⁷ brödförråd under den långwariga färden på Iwalojoki i förtid tagit en ända. Komna till Kyrö köpte wi af Thomas allt det mjöl han ägde, men⁴⁸⁸ det räckte endast till åtta bröd⁴⁸⁹, af hvilka twenne förtärdes på stället. De sex återstående borde förslå åt fyra personer i fem dagars tid. Efter anställd sjelfpröfning funno wi detta quantum⁴⁹⁰ wara allt för otillräckligt⁴⁹¹ och beslöto derföre att under färden utför Iwalo uppsöka en nybyggare, som sades ☞ rikligen⁴⁹² försedd med mjöl. Wid⁴⁹³ vår ankomst till nybygget⁴⁹⁴ erforo wi likwäl till vår bedröfvelse, att hela förrådet redan

☞ 97

- 478 *mjöl [...] obetydlig.* || Castrén 1842b: mjöl, hvaraf likwäl hitintills största delen blifwit förbrändt till brännwin.
- 479 *consumtionen [...] Finnarne* || liksom Lapparne bröd consumeras
- 480 This kind of economy was typical of the region in Castrén's time and also later when there was large-scale freight transport with reindeer between Finnish Lapland and Northern Norway and the White Sea coast. Kortesalmi s. a. [2007]: 236–248. (TS)
- 481 *de [...] bosatta* || Castrén 1842b: dessa
- 482 *ganska fördelaktiga* || Castrén 1842b: de fördelaktigaste
- 483 *Hwad* || Men
- 484 *Hwad [...] af Thomas* || Castrén 1842b: Att de icke heller äro fremmande för *all slags* civilisation, önskar jag att få ådagalägga genom följande tilldragelse. Kort före vår ankomst till Kyrö by gjorde vi den sorgliga upptäckt, att vårt bröd-förråd tagit slut. Af Kyrö Thomas
- 485 *deras hjälpsamhet* || hjälpsamhet
- 486 *gästvänlighet* || gästf[rihet]
- 487 *vårt brödförråd* || wi
- 488 *men [...] till* || och dera[s] || Castrén 1842b: och deraf bakades
- 489 Castrén 1842b, footnote: Nybyggarna i Enare hjälpa sig fram utan bröd.
- 490 *quantum [...] otillräckligt* || Castrén 1842b: quantum alltför otillräckligt att tillfredsställa våra behof
- 491 *otillräckligt* || ~ för wå[rt]
- 492 *rikligen försedd* || Castrén 1842b: försedd
- 493 *Wid [...] qvarhöll oss* || Det || Castrén 1842b: Detta var dock allt förbrändt till brännwin. För att hafva någonting att trösta oss med, i fall nöden blefve stor, köpte vi en kanna af denna ethe-riska vara, och voro just i beråd att fortsätta vår färd, då i och med det-samma ett förfärligt åskregn inträffade och qvarhöll oss ännu
- 494 Called Vanhatalo, see Castrén's field notes on p. 209.

- 495 *Derefter [...] woro* || Castrén 1842b: Derefter tillryggalade vi åter omkring två mils väg, då vi vid ett nybygge öfverraskades af en betydlig folkmasa – män och qvinnor –, hvilka stodo på backen och voro alla
- 496 *en wäg [...] || wi[d]*
- 497 *Emedan [...] ej* || Castrén 1842b: Dagen började redan lida mot aftonen, och roddarne yrkade, att vi icke
- 498 *utan [...] färd för* || Castrén 1842b: för
- 499 *i [...] påskynda* || påskynda
- 500 *lappby [...] Samlingen* || Castrén 1842b: Lappby. Denna mening understöddes ifrigt af lotsen, som sade, att tjocka dimmor vanligen vid midnatten lägga sig öfver insjön, hvarvid den skickligaste lots lätt kan taga miste om kosan. Men samlingen
- 501 In summer, the Juutua Saami village was situated on the island of Kourinsaari (Fi.)/Kovinsuálui (Saal) and in winter at the mouth of the River Juutuanjoki, where the church of Inari was built in 1895. Castrén visited Kourinsaari Island at N7639070 E517457 (N68°51'44" E27°26'2") <https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/inarinkirkko>; Museovirasto: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, Inarinsaamelaiisten vuotuismuuton talvi- ja kesäpaikat, http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=5216. (TS)
- 502 *sade det wara* || påstod att
- 503 *ofta* || wanlige[n]
- 504 *inbjudande* || Castrén 1842b: dragande
- 505 *se [...] kusin* || Castrén 1842b: ville betrakta den på något närmare afstånd. Jag erinrade mig då, att vår följeslagare ifrån Peldovuoma, Jessiö, var kusin
- 506 *närmare* || <->
- 507 *förrän* || Castrén 1842b: innan
- 508 *knäna, fattande* || Castrén 1842b: knät, fattade
- 509 *golfwet [...] nyss* || Castrén 1842b: det rena golfvet var beströdt med granris och spisen så nyligen

hunnit förvandlas till brännwin. Då alltså ingen brödbakning kunde komma i fråga, beslöto wi att oförtöfwadt fortsätta vår resa, men i detsamma inträffade ett starkt åskregn, som qwarhöll oss några timmar i nybygget. Derefter⁴⁹⁵ satte wi oss åter i rörelse och hade tillryggalaggt en⁴⁹⁶ wäg af wid pass två mil, då wi warseblefwo en betydlig samling af män och qvinnor, hvilka stodo på backen wid ett nybygge och alla woro klädda i helgdagsdrägt. Emedan⁴⁹⁷ dagen redan började lida till sitt slut, yrkade roddarne att vi ej borde lägga i land, utan⁴⁹⁸ i⁴⁹⁹ dess ställe påskynda vår färd för att i god tid hinna fram till *Juutua* lappby⁵⁰⁰, belägen på en holme i Enare sjö.⁵⁰¹ Man sade⁵⁰² det wara äfwentyrligt att ☞ om natten färdas på nämnda sjö, emedan den ofta⁵⁰³ efter sol-nedgången betäckes med tjocka dimmor, hvilka kunna wilse leda till och med den skickligaste styrman. Samlingen på backen hade emellertid någon ting så inbjudande⁵⁰⁴, att jag till hvad pris som hellst wille se⁵⁰⁵ den på närmare⁵⁰⁶ håll. För att få min plan genomdrifwen, anmärkte jag att Jessiö, enligt hvad han förrut meddelat mig, war kusin till nybyggets förwaltare, och detta ansågs af alla, utom Jessiö sjelf, för ett nog giltigt skäl att lägga i land. Men wi hade ännu icke uppnått stranden, förrän⁵⁰⁷ de på backen stående karlarne sprungo i floden ända till knäna,⁵⁰⁸ fattande tag i båten, drogo den på torra landet och hellsade oss med ett hjertligt wälkommen. Wi fördes i en främmanstuga, der golfwet⁵⁰⁹ war skuradt⁵¹⁰ och beströdt med granris, bänkar och bord städa[☞]de och spisen så nyss reparerad, att den ännu ej⁵¹¹ hunnit torka. Alla⁵¹² wisade oss en synnerlig wälwilja, och wärdinnan

räckte mig twenne warma, wäldiga bröd, framstämmande derwid några ord till ursäkt för sina ringa håfwor. Hela denna tilldragelse har sin förklaring deri, att ifrån⁵¹³ nybygget, der⁵¹⁴ wi afbadade regnets öfwegång, ett ilbud oss owetande hade⁵¹⁵ blifwit hitskickadt, för att underrätta⁵¹⁶ nybyggets innewånare om vår förlägenhet på bröd.⁵¹⁷ Budet hade i⁵¹⁸ förbigående wikit in uti några skogsgårdar och deras⁵¹⁹ innewånare strömmade tillsammans för att wälkomna oss⁵²⁰ och i synnerhet sin nya prest. För att på ett wärdigt sätt emottaga oss, hade man i haßt städat och reparerat rummet. Lyckligtwis 100 ♣ fanns i nybygget äfwen litet⁵²¹ mjöl, som under loppet af några timmar bakades till bröd. Huru detta tillgick⁵²², kan jag ej närmare förklara, men wisst är, att sjelfva faktum äger sin riktighet.

Efter⁵²³ att hafwa språkat en stund med ortens wänliga innewånare, lemnade wi nybygget och fortsatte vår resa utmed Iwalo. Då wi nådde Enare-sjö⁵²⁴, war aftonen redan⁵²⁵ långt framskriden. Emellertid kunde wi ännu på insjöns westra sida skönja dunkla konturer af höga fjäll, medan på den östra otaliga holmar tedde sig för ögat. Mellan holmarna framskytmade här och der omätliga fjärdar, 101 ♣ ofwer hwilka natten ♣ höll på att utbreda sitt dunkla flor. Vår wäg ledde ej⁵²⁶ öfwer de stora fjärdarna, utan blott öfwer en wik af⁵²⁷ den stora insjön. Medan wi färdades deröfwer, underhöll oss styrmannen med allehanda berättelser öfwer sjöns beskaffenhet. Han trodde sig weta att *Enare*⁵²⁸ (äfwen⁵²⁹ *Enari*, *Enara* Finn. *Inari*, Lapp. *Anara*, *Einara*) war 12 mil lång, 8 mil bred⁵³⁰ och så rik på holmar, att ingen dödlig någonsin haft⁵³¹ räkning på dem

- 510 *skuradt* || nyss ~
 511 *ej* || Castrén 1842b: icke
 512 *Alla [...]* räckte || Castrén 1842b: Mig förde man likwäl först i pörtet, der en ung, blomstrande enka – wärdinnan – med rodnad på kind räckte
 513 *ifrån nybygget* || man ~
 514 *der* || Castrén 1842b: hwarest
 515 *hade blifwit* || Castrén 1842b: blifwit
 516 *underrätta [...]* bröd || underrätta om vår förlägenhet på brödföda || Castrén 1842b: underrätta om den förlägenhet, hvari vi befunno oss i brist på bröd
 517 Castrén 1842b, footnote: Läsaren *förstår* kanske icke, huru man på så kort tid hunnit baka oss bröd; men jag kan försäkra, att det verkligen lät göra sig, ehuru jag icke äger tillräcklig insigt i brödbaknings vetenskapen för att kunna förklara detta faktum.
 518 *i [...]* uti || Castrén 1842b: derjemte lemnat underrättelse om vår ankomst i
 519 *deras innewånare* || Castrén 1842b: folket
 520 *oss [...]* riktighet. || Castrén 1842b: sin nya prest. – Uti detta beteende röjer sig en finhet, som det torde tillåtas oss att kalla civilisation, änskönt man icke finner den hos de civiliserade.
 521 *litet* || några marker
 522 *tillgick* || med
 523 *Efter [...]* beskaffenhet. || Castrén 1842b: Efter mycken wälfägnad lemnade vi nybygget, och befunno oss innan kort på Enare vidsträckta sjö. Det började redan lida inpå natten. Matt studsade solens strålar tillbaka från den klara insjöns blåa yta, och mörk var skuggan vid de klippiga, tallbevuxna holmarna. På insjöns westra strand syntes mörka konturer af höga fjäll, medan man åt den östra blef warse otaliga holmar. Mellan dem framskytmade nu och då omätliga fjärdar, uppå hvilka natten höll på att utbreda sitt dunkla flor. Vår språksamma lots roade oss med hvarjehanda berättelser.

- 524 Inari(n)järvi (Fi.)/Enare träsk (Swe.)/
Anárjávri (SaaN)/Aanaarjávri (Saal)/
Aanarjäu'rr (SaaS), the third largest
lake in Finland, situated in Inari. (TS)
- 525 *redan långt* || långt
- 526 *ej öfver* || egentligen blott öfver
- 527 *af* || öfwer
- 528 *Enare [...] Einara* || Castrén 1842b:
Enare sjö
- 529 (*äfven [...]*) || (Lapp. *Anar[a]*)
- 530 Both the length and breadth of the
lake are exaggerated here. Actual-
ly, it measures ca. 80 x 40 km, its
area thus being according to differ-
ent sources ca. 1080–1390 km². Ta-
katalo 1976; Järviwiki: Inarijärvi,
[http://www.jarviwiki.fi/wiki/Inari-
j%C3%A4rvi_\(71.111.1.001\)](http://www.jarviwiki.fi/wiki/Inari-
j%C3%A4rvi_(71.111.1.001)). (TS)
- 531 *haft [...] på* || Castrén 1842b: känt
- 532 The present figure is 3,318. Järviwiki:
Inarijärvi, [http://www.jarviwiki.fi/
wiki/Inarij%C3%A4rvi_\(71.111.1.001\)](http://www.jarviwiki.fi/
wiki/Inarij%C3%A4rvi_(71.111.1.001)).
(TS)
- 533 *Päiviö [...] undantagen* || Castrén
1842b: med undantag kanske af Päiviö
- 534 *undersöka* || Castrén 1842b: mäta
- 535 *tågända [...] sjön*. || Castrén 1842b:
tågända.
- 536 *lätit [...] löpa ned* || Castrén 1842b:
nedsänkt 260 famnar af tåget
- 537 *skyddsande [...] allmänt* || Castrén
1842b: *haltia* hafva kommit och be-
mäktigat sig kitteln. Sedermera har
ingen sökt utforska sjöns djup, och
är den tron allmän [In Castrén 1842b,
there is a note by the editor here:] Så
kallas hos Finnar och Lappar ett eks-
tatiskt tillstånd, i hvillket deras troll-
karlar stundom råka. Det åtföljes af
förskräckliga kropps rörelser, fradga
i munnen, ögonrullning, o. m. dyl.
- 538 *afskurit* || kommit och ~
- 539 *Efter* || Sedan
- 540 The deepest point of the lake has
been measured as 92 or 95 m. Taka-
talo 1976; Järviwiki: Inarijärvi, [http://
www.jarviwiki.fi/wiki/Inarij%C3%A4r-
vi_\(71.111.1.001\)](http://
www.jarviwiki.fi/wiki/Inarij%C3%A4r-
vi_(71.111.1.001)). (TS)

alla⁵³², Päiviö⁵³³ kanske undantagen. Sjöns
djup hade i fordna dagar en Lapp welat under-
söka⁵³⁴ på sådant sätt, att han fastbundit en
kittel wid en tågända⁵³⁵ och nedsänkt kitteln i
sjön. Men sedan han lätit⁵³⁶ 260 famnar af tå-
get löpa ned, skall ☞ watternets skyddsande⁵³⁷
☞¹⁰² (*haltia*) hafva afskurit⁵³⁸ tåget och bemäktigat
sig kitteln. Efter⁵³⁹ denna tilldragelse har
ingen vågat sig på att pejla djupet, utan man
antager allmänt, att de stora fjärdarna äro
bottenlösa.⁵⁴⁰

I⁵⁴¹ hopp att⁵⁴² före nattens inbrott hin-
na fram till Juutua aflöste⁵⁴³ wi på träsket
våra roddare, och satte oss sjelfwa wid årorna.
Wi rodde turwis, men⁵⁴⁴ sedan min tur
war⁵⁴⁵ förbi, insomnade jag och wagnade först
mot morgonen⁵⁴⁶ – dock icke i Juutua, utan
wid en obodd holme, der styrmannen varit
nödsakad att sätta till, af fruktan att förwilla
sig på den dimomhöljda insjön. Wid mitt
uppvaknande hade dimmorna redan börjat⁵⁴⁷
☞¹⁰³ skingra sig, och wi gåfwo ☞ oss åter å färde.
Efter några timmars rodd nådde wi lyckligt⁵⁴⁸
den omförmälda Lappbyn, som war den för-
sta wi sett under hela vår⁵⁴⁹ resa.

Anblicken af en lappby hör⁵⁵⁰ åtminstone
sommartiden icke till de allra angenäma ste
företeelser. Rundtomkring på marken ser⁵⁵¹
man fisktarmar, fiskfjäll,⁵⁵² ruttnande fiskar
och all⁵⁵³ slags orenlighet, som med en wed-
wärdig stank förpestar athmosferen. Knappt⁵⁵⁴
har man med ekel och wämjelse öfwerstått
denna pröfning, förrän⁵⁵⁵ man måste uthärda
en ännu swårare. Genom den låga ingången
till⁵⁵⁶ tälten⁵⁵⁷ utkrälar en skara menniskor, så
öfwerhöljda med smuts och ohyra, att man
skyggar⁵⁵⁸ tillbaka wid deras åsyn. Sjelfwa

taga⁵⁵⁹ de likwäl saken ganska lugnt. Artighe-
 ten bjuder, att hvarje mensklig warelse i
 104 tältlaget⁵⁶⁰, små barn icke undantagna, wäl-
 komnar⁵⁶¹ den resande med ett⁵⁶² handslag.
 Sedan denna pinsamma⁵⁶³ ceremonie⁵⁶⁴ i all
 tyshet för sig gått, får man nästan alltid⁵⁶⁵
 göra sig beredd på följande frågor: "Är det fred
 i landet? Huru befinner⁵⁶⁶ sig Kejsaren,
 Biskopen och Landshöfdingen." I⁵⁶⁷ Juutua blef
 jag dessutom⁵⁶⁸ tillspord om mitt hem, och då
 jag sade det wara beläget långt bortom⁵⁶⁹ fjäl-
 len, sporde mig en Lapp, om jag war hemma
 från⁵⁷⁰ det land, der tobaken⁵⁷¹ växer. Detta
 påminner om Göthes: "Kennst du das Land, wo
 die Citronen blühn?"⁵⁷²

Under mitt⁵⁷³ samtal med Lapparne an-
 märkte jag en utomordentlig liflighet hos⁵⁷⁴
 byalagets qvinliga personal. Det war förwä-
 nande att se, med hvilken snabbhet dessa korta
 och efter utseendet owiga varelses lup⁵⁷⁵
 105 ifrån det ena tältet till det andra. Resulta-
 tet af denna liflighet war, att wi innan kort inbjö-
 dos i ett⁵⁷⁶ litet, mörkt kyffe, som skulle före-
 ställa en stuga. B. och jag antogo oförskräckt
 inbjudningen, men D. hade redan⁵⁷⁷ dessförin-
 nan rymt fältet och begifwit sig inåt skogen,
 der han dröjde i flere timmars tid, innan han
 åter wågade⁵⁷⁸ närma sig Lapparnes smutsiga
 nästen. Emellertid⁵⁷⁹ sofde jag ganska godt i
 den swala stugan och kände mig derefter så
 wederskwickt⁵⁸⁰, att jag nu till⁵⁸¹ och med hade
 mod att inträda⁵⁸² i en⁵⁸³ af lappkåtorna.

Denna kåta war, likasom Enare-lapparnes
 kåtor öfwerhufvud, sålunda uppförd⁵⁸⁴,
 att underredet eller grundwalen utgjorde⁵⁸⁵
 en fyrkant, som war bildad af tre ofwanpå
 106 hvarannan ställda stockar, då deremot den

- 541 *I [...] oss* || Castrén 1842b: I afsigt att
 snarare hinna fram till Juutua, hade
 vi aflöst våra roddare och sjelfve
 satt oss
- 542 *att* || af
- 543 *aflöste* || hade
- 544 *men* || s[edan]
- 545 *war* || Castrén 1842b: gått
- 546 *morgonen [...] styrmannen* || Castrén
 1842b: morgonen vid en obebodd
 holme, der lotsen
- 547 *börjat [...] färde.* || Castrén 1842b:
 skingrat sig så mycket, att lotsen
 åter vågade sig ut.
- 548 *lyckligt [...] war den* || Castrén 1842b:
 Lappbyn – den
- 549 *wår resa* || Castrén 1842b: resan
- 550 *hör [...] företeelser.* || Castrén 1842b:
 sommartiden hör icke till de ange-
 nämaste.
- 551 *ser man* || Castrén 1842b: ligga
- 552 *fiskfjäll, ruttnande* || Castrén 1842b:
 fjäll, ruttnade
- 553 *all [...] swårare.* || Castrén 1842b: an-
 nan orenlighet. Dessa, i förening
 med den till torkning uppsatta och
 ofta till hälften ruttnade fisk, sprida
 en vedervärdig och pestartad lukt.
 Sedan man öfverstått detta intryck,
 så erfar man snart ett, om möjligt,
 ännu plågsammare.
- 554 *Knappt [...] med* || Har man utan
- 555 *förrän* || så
- 556 *till* || tält
- 557 *tälten utkrälar* || Castrén 1842b: kå-
 tan framkrälar
- 558 *skyggar* || Castrén 1842b: nästan fa-
 sar
- 559 *taga de likwäl* || Castrén 1842b: taga
 de
- 560 *tältlaget* || kå[tan] || Castrén 1842b:
 kåtalaget
- 561 *wälkomnar* || Castrén 1842b: skola
 välkomna
- 562 *ett handslag* || Castrén 1842b: handslag
- 563 *pinsamma* || ~ widlöft[iga]
- 564 *pinsamma ceremonie* || Castrén
 1842b: ceremonie

- 565 *altid* || Castrén 1842b: alltid
 566 *befinner [...]* *Biskopen* || Castrén 1842b: mår Kejsaren, Bispen
 567 *I* || Wid || Castrén 1842b: Vid
 568 *dessutom tillspord* || Castrén 1842b: tillspord
 569 *bortom [...]* *sporde* || Castrén 1842b: bort om fjällarne, frågade
 570 *från* || Castrén 1842b: ifrån
 571 *tobaken* || Castrén 1842b: tobak
 572 Mignon's song in the first chapter of the third book of the novel *Wilhelm Meisters Lehrjahre* symbolizing a yearning for far-away lands. The first stanza reads: "Kennst du das Land, wo die Zitronen blühn / Im dunkeln Laub die Goldorangen glühn, / Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht, / Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht? / Kennst du es wohl? / Dahin! Dahin! / Möcht ich mit dir, o mein Geliebter ziehn!" Goethe s.a.: 707. (TS)
 573 *mitt* || Castrén 1842b: detta
 574 *hos* || Castrén 1842b: bland
 575 *lupo [...]* *andra* || Castrén 1842b: sprungo ifrån den ena kåtan till den andra. Komna till dörren, kastade de sig ned på händerna, och i ett huj voro de inne.
 576 *ett [...]* *stuga* || Castrén 1842b: en stuga
 577 *redan dessförinnan* || redan || Castrén 1842b: redan
 578 *wågade* || Castrén 1842b: dristade
 579 *Emellertid [...]* *afdelningarna*. || Castrén 1842b: Efter par timmars hvila hade mitt mod så tillvuxit, att jag åter vågade mig i en af kåtorne. En Fiskar-Lappes kåta i Enare är uppförd på följande sätt: Underredet eller grundvalen består af en fyrkant, bildad af trenne på hvarannan ställda stockar. Den öfra har en pyramidalisk form och är sammanfogad af bräder, samt i midten försedd med draghål. I Utsjoki, der man har brist på stock, har jag sett den nedra delen bestå af stenar, hvilka äro belagda med torf. Äfven den öfra delen är vanligen torfbelagd. Kåtorna i

Utsjoki hafva en rundad form. De likna i det närmaste halfklot. – Invändigt är en Lappkåta efter konstens regler inrättad på följande sätt: Ifrån hvardera sidan af dörren går en stock genom hela kåtan. Dessa genomskäras af tvänne andra, som löpa tvärt igenom rummet. Sålunda bildas nio särskilda afdelningar, af hvilka de tre närmast dörren belägna begagnas för ved, skoplagg och *gröfre* husgerådssaker. Af de derpå följande tjenar den medlersta till eldstad. Rummet höger om eldstaden är värdens och värdinnans lägerställe, det till vänster upptages af husets öfriga befolkning. Är kåta-laget stort, så begagnas de öfriga sido-afdelningarna äfven till lägerställen. De tre innersta äro bestämda för matvaror och *finare* husgerådssaker. Rundt omkring väggarna äro upphängda knifvar och andra smärre redskap. [Footnote:] Man anträffar vid Finlands nordliga gränser, särdeles i Kajana län, och i det Archangelska gouvernementet små så kallade Lappgrafvar. Traditionen gör dem till Lapparnes bostäder. Gropen skulle hafva motsvarat det fyrkantiga underredet och varit på något sätt öfverbyggd. Jag har anställt gräfningar i så beskaffade gropar och funnit på botten af dem kål, förbrända jernsaker m. m. (Se min *redogörelse* på Finlands Allmänna Tidning för år 1839). Nämnede tradition vinner bekräftelse deraf, att man i Enare ännu träffar lika beskaffade färhus.

The Lapp grave is not an established concept in archaeology, but Castrén interprets apparently correctly the excavated remains as those of dwellings. He is incorrect concerning the year of the *Finlands Allmänna Tidning* which he refers to here. The report that he wrote to the Finnish Literature Society after his journey in Karelia in 1839 (see p. 276–289) was published in No.

- 82–83/1840 (8–9 April) of the newspaper. See p. 264, 281, 293, 298–300. (TS)
- 580 *wederqwick* || ~ af sömnen
- 581 *till* || <-->
- 582 *inträda* || för första gången i mitt lif ~
- 583 *en af lappkåtorna* || en lappkåta
- 584 *uppförd* || för
- 585 *utgjorde* || <-->
- 586 *war* || Castrén 1842b: är
- 587 *på [...] ifrån* || 1. äro lagda på || 2. fortlöpa ifrån
- 588 *Härigenom* || På
- 589 *tre* || sistn[ämnda]
- 590 *få* || kunn[a]
- 591 For a description of different types of Saami dwellings, see Itkonen, T.I., 1948 I: 174–216, esp. 185–190 corresponding to the types described by Castrén. They were in use until the early 20th century. See also p. 211, 338–339. Also Carpelan 2005. (TS)
- 592 *Kåtan [...] Enare-Lappens* || Castrén 1842b: Kåtan är dock icke Fiskar-Lappens
- 593 *äger han alltid* || Castrén 1842b: har han
- 594 *för [...] rofdjur*. || Castrén 1842b: för att vara skyddade emot åverkan af vargar, björnar, räfvar m. m.
- 595 *Förmögnare* || Rikare
- 596 *Förmögnare [...] sommaren*. || Castrén 1842b: Rikare Lappar hafva till och med stugor, som de likväl icke bebo sommartiden. [Footnote:] Här är allenast fråga om Fiskar-Lappens bostäder under sommaren.
- 597 *äro dessutom försedda* || Castrén 1842b: hafva till och med
- 598 *Då [...] renwård*. || Castrén 1842b: Det torde kanske intressera någon läsare att göra bekantskap med Lapparnes klädedrägt, utseende, allmänna karakters drag och lefnadssätt. – Under vår hvila hade Lapparnes och i synnerhet de Lappska qvinnornes klädedrägt undergått en fördelaktig förändring. Särdeles väl utstyrd var värdinnan. Hon hade aflagt sin *peski* (ett öfverplagg af

barkade renhudar, som trädades på kroppen lik en skjorta) och påtagit sin hvita *valpu*, som var gjord af vadmal och till snitten lik peski. Uppå denna bar hon ett lifstykke, *raha* (?) kallad. Kring halsen var af lärft fästad en såkallad *raddelin*, hvaraf flikarna hängde ned på bröstet, och bildade ett slags fickor. Det mest lysande i hela kostymen var gördeln (*poaga* l. *povi*), rikt utsmyckad med silfverspännen. Dervid hängde en knif och ett instrument af ben (eller horn) hvarmed Lapparne ifrån träd afskala barken. Särdeles karakteristisk är de Lappska qvinnornas hufvud[*/*]bonad. Öfver hjessan uppstiger en hästskolik halft quarters hög grannlåt, som erhåller sin form genom ett i mössan befintligt träd-apparat. – Karlarnes klädedrägt är i det närmaste lik qvinnornas. Deras *mekko*, på Lappska *matsu* kallad, är kortare än qvinnornas och räcker endast till knät. Både karlar och qvinnor nyttja benkläder af renskinn. De förras mössor hafva ingen bestämd form. – Jag behöfver knappt anmärka, att såväl karlar som qvinnor vintertiden kläda sig med *muddar* (pelsar) af renhudar, som räcka ända till hälarne, och äro försedda med så liten inskärning framtill, att en ovan endast med yttersta möda kan träda den af och på sig. Beträffande Lapparnes utseende kan jag icke vidgå den allmänna mening, att de äro till växten korta. Detta gäller allenast qvinnor. I Utsjoki träffar man mycket resliga karlar. I Enare äro de af medelstorlek; men det är anmärkningsvärdt, att karlarne öfverhufvud äro ganska magra, hvarföre äfven i en Finsk runa *lahavatta* tilldelas såsom epithet åt Lappen. Qvinnorna deremot äro mycket frodiga och

välmaende. – En djup, dyster betryckthet hvilat öfver de rent Lappska anletsdragen. Pannan är låg och nedtryckt, kinderna utstående och ögonen små. Det tyckes, som skulle främre delen af hufvudet genom ett yttre våld blifvit nedtryckt, och kindbenen derigenom utpressade. Jag sade, att de Lappska anletsdragen röja ett betryckt sinne. Detta är i själfva verket en grundegen-skap i Lapparnes national karakter. Händelserna lägga sig vanligen tungt på Lappens själ; han är sällan glad, och ser med förkärlek sakerna ur deras mörka sida. Om någonting går honom emot, så står han der, tafatt och hjälplös. Blir han förorättad, så är han försvarslös och täres af en stum grämlse. I sin vrede är han vild, i sitt hat oförsonlig. Får han anledning till misstankar, så är han ytterst aktsam; men vinner man en gång hans förtroende, så är han den oppriktigaste varelse i verlden; och har man icke sårat honom, så är han ganska lätt att fås till vän. Gästfrihet är en särdeles utmärkande egen-skap bland Lappar. Emot sina fattiga äro de hjälpsamma. Öfverhufvud äro Lapparne ett fromt och fredligt slägte. Inbördes stridigheter bilägga de antingen i tysthet, eller genom sina såkallade *kåta-keräjät* (kåta-ting).

Enare fiskrika sjö har sannolikt lockat Lapparne ifrån deras mödosamma kringirrande nomadlif till fiskarens beqvämare lefnadsart. För det närvarande finnes i hela Enare kapell ingen enda Fjäll-Lapp, men väl en mängd såkallade *Skogs-Lappar*, hvilka om sommaren sysselsätta sig med fiske, och om vintern med rensköttsel.

599 *öfwerraskade* || 1. öfwer[raskade] || 2. woro Lapparne

600 Castrén describes different items of Saami clothing separately in his field

öfra delen ägde en pyramidalisk form och war⁵⁸⁶ sammanfogad af bräder. I Utsjoki plägar man af brist på stock bilda den nedra afdelningen af sten och till wärmens underhållande belägga med torf hela tältet. Också hafva kåtorna här icke en pyramidalisk, utan en rundad form och likna i det närma ste halfklot. Hvad tältens inredning beträffar, så är den öfwerallt i Lappmarken ungefär densamma. På långsidan af tältet d. ä. emellan dörren och bakwäggen löpa tvenne paralella stockar genom hela tältet. Dessa genomskäras af tvenne andra, som på⁵⁸⁷ twärsidan fortlöpa ifrån den ena wäggen till den andra. Härigenom⁵⁸⁸ bildas i tältet nio särskildta afdelningar, af hvilka de tre första närma st dörren begagnas såsom förwaringsrum ☞ för wed, skoplagg och gröfre husgerådssaker, då åter de tre⁵⁸⁹ yttersta wid bakwäggen äro bestämda för matwaror och finare redskap. Af de i midten befintliga tre afdelningar tjenar den medlersta, under rökhålet belägna, till eldstad. Rummet höger om eldstaden utgör wärdens och wärdinnans logis, det till venster upptages af husets öfriga befolkning. Är familjen stor, så få⁵⁹⁰ dess mindre betydande medlemmar inqvartera sig i någon af de öfriga afdelningarna.⁵⁹¹

☞ 107

☞ 108

Kåtan⁵⁹² eller tältet är icke Enare-lappens enda byggnad. Wid sitt hufvudläger äger⁵⁹³ han alltid en eller flera små fisk-bodor, som äro uppförda på höga stolpar, för⁵⁹⁴ att deras innehåll måtte wara bättre skyddadt ☞ för åwerkan af wargar, räfvar, björnar och andra rofdjur. Förmögnare⁵⁹⁵ Lappar⁵⁹⁶ äro dessutom försedda⁵⁹⁷ med stugor, hvilka likwäl icke bebos om sommaren.

Då⁵⁹⁸ wi först anlände till *Juutua*, öfwer-raskade⁵⁹⁹ wi Lapparne i deras enkla hvardagsdrägt, men under vår hvila hade de påtagit sina helgdagskläder.⁶⁰⁰ Både män och qvinnor hade afkastat sin svarta *peski*, som är en om sommaren bruklig öfverklädnad af barkade renhudar med formen af en skjorta⁶⁰¹, och i dess ställe påtagit⁶⁰² ett liknande öfverplagg af kläde^{603,604} Ofwanpå denna buro qvinnorna ett lifstycke, och kring halsen hade de fäst en lös lärftkrage, hvaraf långa flikar nedhängde på bröstet och bildade ett slags fickor. Om lifwet sågs hos begge könen

109 en med blanka silfver- eller messings-spännen rikligen utsmyckad gördel.⁶⁰⁵ Särdeles characteristisk war hos qvinnorna hufvudbonaden. Den utmärkte sig förnämligast genom en öfver hjessan framstickande, halft quarters hög, hästskolik grannlåt.⁶⁰⁶ Hufvudbonaden hos männen hade ingen bestämd form.⁶⁰⁷ Begge könen buro skoplagg och benkläder af mjukt renskinn med afbarkadt hår.⁶⁰⁸ En noggrannare beskrifning öfver Lapparnes kläde-drägt meddelar A. J. Sjögren i sina "Anteckningar om församlingarna i Kemi Lappmark" sid. 244 o. f. Här will jag blott tillägga, att både⁶⁰⁹ män och qvinnor om vintern bära en⁶¹⁰ öfverklädnad af ludna renskinn, som i likhet med *peski* är framtill fastsydd och endast försedd med en så liten öppning, att en owan med största swårighet kan träda den af och på sig.⁶¹¹

Hwad Lapparnes utseende beträffar, så är det en känd⁶¹² sak, att de öfverhufvud⁶¹³ taget äro till wexten mera korta⁶¹⁴ och i ansigtets bildning närma sig den mongoliska typen d. ä. hafva låg panna, utstående kinder, små

notes and gives also there a summary of the whole set of clothing. See p. 212–214. Itkonen, T.I., 1948 I: 323–380.

- 601 Itkonen, T.I., 1948 I: 336 mentions that a worn-out, hairless *paltsapeski* was commonly used in summer. (TS)
- 602 *påtagit* || hade qvinnorna ~
- 603 *kläde* || ~, som
- 604 Castrén means *mekko* or *kauhti* (SaaN *gákti*, SaaI *máaccuh*). Itkonen, T.I., 1948 I: 346–351. (TS)
- 605 Belts with silver mountings have been documented among the Saami since the early 16th century, and they date back to a prehistoric tradition. Fjellström 1962: 97–128, esp. 106–108. See also Itkonen, T.I., 1948 I: 361–363. (TS)
- 606 On female headwear, see Itkonen, T.I., 1948 I: 365–368. The picture on p. 368 illustrates *ládjogahpir*, the type Castrén describes here. (TS)
- 607 On the different forms of male headwear, see Itkonen, T.I., 1948 I: 363. (TS)
- 608 Itkonen, T.I., 1948 I: 323–330 does not describe hairless shoes of reindeer skin. (TS)
- 609 *både* [...] *qvinnor* || Lapparne
- 610 *en öfverklädnad* || ett öfverplagg
- 611 [...] *sig*. || ~ <-->

Here Castrén seems to mean the type of clothing, described in Itkonen, T.I., 1948 I: 337. (TS)

- 612 *känd* || allmänt ~
- 613 *öfwehufvud* [...] *äro* || äro
- 614 Itkonen, T.I., 1948 I: 138–140 presents anthropological measurements of height made in different times in the 19th and 20th centuries and states that the Saami are the shortest people in Europe, but also that there is quite a remarkable variation. On p. 140–148 he presents also other measurements, including craniometrical information. (TS)

- 615 Here Castrén follows in main features the common view of his time. It had been formulated, e.g. by Reinhold von Becker in 1820, but it had longer roots extending into early modern era. There was a lively discussion both in Finland and abroad going on, whether Finns were Mongols or not. Kemiläinen 1993: 59–61, 85, 107–112; Ojala 2009: 86–92.
Itkonen, T.I., 1948 I: 142–144 presents measurements of different part of face, stating also that the characteristic epicanthic fold of the eyelid is rather rare. Itkonen’s description contains still the evaluative approach of earlier centuries, when he adds that there are faces that can be considered beautiful also according to ‘European’ (in quotation marks) idea of beauty. (TS)
- 616 Itkonen, T.I., 1948 I: 150 does not accept the assumption of hospitality without exceptions. (TS)
- 617 Castrén gave also another, slightly differently constructed description of the Saami character in 1841. See p. 358–360. Itkonen, T.I., 1948 I: 149–150 repeats that description considering it otherwise correct except too idealized. According to him, there is more variation in the Saami character than Castrén thought. He also quotes a genuinely Saami characterization of themselves. (TS)
- 618 Forest Saami is today’s established name for the “Fisher Lapps”. Joona 2013: 27. (TS)
- 619 *bland [...] sistnämnda* || hvilka
- 620 Also Itkonen, T.I., 1948 II: 133 confirms this situation. (TS)
- 621 *Skogs-lapparne* || Castrén 1842b: de
- 622 A general overview of fishing at the Saami, see Itkonen, T.I., 1948 I: 536–543. Also according to him, fishing has “always” been the most important source of livelihood for them. (TS)
- 623 *åsidossätta wården* || wanwårda

ögon o. s. v.⁶¹⁵ Till sitt lynne äro de ett trögt, tungsinnt och trumpet slägt. Man tadlar dem för afundsamhet, missundsamhet, oförsonlighet, slughet och andra med dem sammanhängande egenskaper. Deremot prisas de för sitt fromma hjertelag, sin wälwilja, hjälpsamhet och gästfrihet⁶¹⁶, sin gudsfruktan och sedliga wandel m. m.⁶¹⁷

I Enare har den fiskrika sjön lockat Lapparne ifrån sitt ursprungliga, mödosamma nomadlif till fiskarens beqvämare lefnadsart. För det närwarande ☞¹¹¹ finnes i hela Enare Lappmark ingen enda verklig *Fjäll-lapp* d. ä. en nomadiserande Lapp, som endast sysselsätter sig med renskötsel; utan Lapparne äro här antingen *fiskare* eller så kallade *Skogs-lappar*⁶¹⁸, bland⁶¹⁹ hvilka de sistnämnda om sommaren sysselsätta sig med fiskafänge och om vintern med renwård.⁶²⁰ Likwäl hålla äfwen Skogs-lapparne⁶²¹ fiskafänget för sin hufvudsak⁶²² och åsidossätta⁶²³ wården om sina renar, hvilka derföre enligt innewånarnes⁶²⁴ egen utsago äro i starkt⁶²⁵ aftagande. En⁶²⁶ lättnad med afseende å renwården äger wisseligen Skogs-lappen deri, att hans renar om wåren icke, såsom Fjälllappens draga sig till kusterna af Ishafwet, utan äro wanda att både vinter och sommar uppehålla sig i skogsregionen; men de behöfwa dock mycken omwårdnad⁶²⁷, för att ej förwillas, förwildas, förgöras⁶²⁸ af vargar och förswinna i Fjäll-☞¹¹²lapparnes talrika hjordar⁶²⁹. Ju⁶³⁰ mera Lappen⁶³¹ träder inom gränserna af fiskarens yrke, desto swårare blir det för honom att skänka sina renar den nödiga wården. Det är derföre Skogs-lappens ovilkorliga öde att förr eller senare blifwa fiskare, och denna förwandling har redan i⁶³² det

närmaste försiggått icke blott i Enare kapel, utan äfven i Utsjoki moderkyrko-församling⁶³³. I allmänhet hafwa Lapparne uti hela vår Finska Lappmark redan till större delen hunnit⁶³⁴ förbi de två första stadierna af wildhet, de hafwa öfwergifwit fjällen och skogen eller⁶³⁵ med andra ord upphört att vara *Fjäll- och Skogs-lappar*. Deras⁶³⁶ närwarande stadium har jag betecknat med ordet *fiskare*, och den tid torde icke vara alltför aflägsen, då de afsäga⁶³⁷ sig det⁶³⁸ wilda lifwet och blifva *nybyggare*.⁶³⁹

113 Hwad⁶⁴⁰ nu den närmare beskaffenhet af de i Finska Lappmarken och företrädeswis i Enare kapel boende Lappars lefnadssätt beträffar, så⁶⁴¹ torde en kort skildring deröfwer icke sakna allt intresse. Den wigtigaste epok⁶⁴² i Lapparnes enformiga lif bildar bland⁶⁴³ årets alla⁶⁴⁴ tider våren eller Marie-tiden. Wid denna tid draga Fiskar-lappar ifrån Utsjoki och Enare, stundom äfven bönder ifrån Sodankylä, till Norska hafskusten, för att der efter gammal lag och häfd idka fiskafänge i det så kallade "Faelleds-distriktet"⁶⁴⁵⁶⁴⁶ Tillgången⁶⁴⁷ wid

114 detta fiskeri är sådan, att två eller tre personer af de våra slå sig tillhopa med en wid hafvet boende, Norrsk fiskare, som är försedd med båt och bragder, låta honom behålla ena hälften⁶⁴⁸ af fångsten⁶⁴⁹ och dela den andra sig emellan. Af denna⁶⁵⁰ fångst måste likwäl både Finska och Norriska fiskare åt⁶⁵¹ derwarande presterskap widlägga⁶⁵² tionde, som på⁶⁵³ stället utkräfwes af handlande, hvilka under sommaren ligga i fjorderna och med mjöl tillbyta sig fiskarens besparingar.⁶⁵⁴ Lapparne tadla dessa köpmän för ett samvetslöst prejeri⁶⁵⁵, och anse för en lycka att ifrån Juli

624 *innewånarnes* || Castrén 1842b: in-vånarnes

625 *starkt* || Castrén 1842b: ständigt

626 *En [...] behöfwa* || Castrén 1842b: Ehuru renarne i Enare blifwit vanda, att icke i likhet med Fjäll-Lapparnes renar, om våren draga sig till hafskusten, utan både sommar och vinter vistas i Enare, så behöfva de

627 *omwårdnad* || eftersyn

628 *förgöras* || Castrén 1842b: förstöras

629 *hjordar* || Castrén 1842b: renhjordar

630 *Ju [...] besparingar.* || Castrén 1842b: Att renskötelsen i Enare åsidosättes, härrör dels af Fiskar-Lappens förakt för fjäll-lifwet, dels af lättja och maktighet samt hans vana vid ett mindre besvärligt och mera civiliseradt yrke. Vi skola försöka en kort skildring af Fiskar-Lappens lefnadssätt. Mariæ-tiden draga ej mindre Fiskar-Lappar ifrån Utsjoki och Enare, än bönder ifrån Sodankylä till Norriska hafskusten, för att enligt gammal häfd och lag fiska i det så kallade "Faelleds-distrikt". Härvid tillgår sålunda, att en vid hafvet bosatt fiskare, som är försedd med båt och bragder, slår ihop med två eller tre af desse fremlingar, låter dem dela ena hälften af fångsten och behåller den andra för sig. Af denna fångst måste såväl Norriska som Finska fiskare betala tionde åt Norriska presterskapet, som på stället utkräfves af handlande, hvilka ligga i fjorderna och med mjöl byta sig till fiskarens besparingar.

631 *Lappen* || fis[karen]

632 *i det närmaste* || till det mest[a]

633 *moderkyrko-församling* || Lapparne

634 *hunnit förbi* || öfwergifwit både

635 *eller [...] ord* || eller

636 *Deras* || I nära

637 *afsäga* || blifwa fullkomligt

638 *det [...] lifwet* || nomadlifwet

639 In his idea of progress, Castrén followed a line of thought that was later, in the 1870s, formulated by Lewis

Henry Morgan (1818–1881) who considered human cultural evolution to lead from savagery via barbarism to civilization. This idea had been developed by Enlightenment philosophers such as Jean Jacques Rousseau (1712–1778). Broome 1963: 48–49; Burke Leacock 1967: lxxv.

Already in the 18th century agriculture was the predominant source of livelihood in Kemi Lapland, and in Inari cattle-breeding became important during the late 19th and early 20th century. Itkonen, T.I., 1948 II: 183–185; Kortessalmi s. a. [2007]: 273–276, 280–283. (TS)

- 640 *Hwad [...] beträffar* || För att gifwa läsaren en föreställning om den Finska Fiskar-lappens
- 641 *så* || tor[de]
- 642 *epok* || epock
- 643 *bland* || våren
- 644 *alla* || samtliga
- 645 The southern shore of the Varanger Fiord was the only region where joint Norwegian-Russian possession of territory remained also after

the peace treaty between Denmark (incl. Norway) and Sweden (incl. Finland) at Strömstad in 1751. Itkonen, T.I., 1948 I: 57. (TS)

- 646 It was common among the Saami to move to the Norwegian coast to fish for summer. The custom was continued even after closing the border between Finland and Norway in 1852, although the government of Norway reduced the fishing rights of the Saami of Finland on the coast. Different groups left for Norway in different time of spring, mostly around April. Itkonen, T.I., 1948 II: 225–226; Itkonen, T.I., 1948 I: 57, 541–543. (TS)
- 647 *Tillgången [...]* || Härvid tillgår s
- 648 According to Itkonen, T.I., 1948 I: 542 one third. (TS)
- 649 *fångsten* || fänget
- 650 *denna fångst* || detta fånge
- 651 *åt [...] tionde* || betala tionde åt
- 652 *widlägga* || widläggande
- 653 *på [...] utkräfwes* || utkräfwes
- 654 Itkonen, T.I., 1948 I: 542 follows here, at least partly, Castrén's description. (TS)

- 655 According to Itkonen, T.I., 1948 II: 206 there were complaints concerning the merchants at least since early 17th century. At the time, mainly merchants from Bergen were trading in fish in Northern Norway. There was also direct trade between the Saami of Norway and Finland until the government of Norway banned it in 1839. Itkonen, T.I., 1948 II: 208. (TS)
- 656 *till [...] fri* || Castrén 1842b: till slutet af Augusti, då fri
- 657 The so-called worm time when fish will not keep because of the warm weather and must be sold as quickly as possible. Itkonen, T.I., 1948 II: 214. (TS)
- 658 *hvilka [...] tid* || hvilka nämnda || Castrén 1842b: som vid nämnde tid i mängd infinna sig här
- 659 *köpmäns* || Castrén 1842b: handlandes
- 660 1 || en
- 661 *fisk [...] Ryssen* || Castrén 1842b: fisk; Ryssen deremot
- 662 1. *wåg [...] torr fisk* || för 1 våg torr fisk lemnar 1. våg 8 marker mjöl
- 663 1. *wåg [...] torr fisk* || Castrén 1842b: 1 våg torkad fisk ger han 1 våg och 8 marker mjöl
- 664 Prices, see Itkonen, T.I., 1948 II: 214. (TS)
- 665 *den [...] isfria*. || Castrén 1842b: denna fördel, emedan de midsommartiden, då insjöarne vanligen äro isfria, till största delen återvända hem, för att fiska i eget vatten.
- 666 *begifwa sig* || återvända
- 667 *fjorderna [...] inträffar* || 1. fjorderna. Detta intr[äffar] || 2. fjorderna. Deras återresa
- 668 *midsommaren* || midsommartiden, då de begynna att fiska i sina egna insjöar, hvilka wid nämnda tid wanligen
- 669 Fishing Saami moved back from the coast around Midsummer, but the reindeer-herding families usually in September–December. Itkonen, T.I., 1948 I: 542; Itkonen, T.I., 1948 II: 225–228. (TS)

670 *Lappens gyllene* || Castrén 1842b: Fiskar-Lappens gyllne

671 *betraktar* || Castrén 1842b: erinrar sig

672 *hvilket [...] tillfredsställer* || Castrén 1842b: med, om icke tusen fröjder, den all jordisk glädje inneslutande sällhet, att fredad för mygg få sofva i sin kåta med mättad mage, obekymrad för morgondagen. Att Lappen ej vill utbyta denna sällhet mot hela världens skatter, det är ganska säkert.

En omständighet i Lappens fiskarlif kan jag icke förbigå, emedan den tjenar, att i någon mon störa hans makliga ro. Det är flyttningen ifrån den ena kåtan till den andra. Lapparne hafva genom häfd kommit i besittning af en mängd smärre sjöar, och allt efter lektiden fiskar man än i den ena, än i den andra. Ofta sammanhänga dessa träsk genom någon ådra, så att man kan anställa flyttningen med båt; men då detta icke är fallet, så har Lappen ett förskräckligt bestyr med båtdragning, transporterande af nät, husgerådssaker m. m. Emedan stöld är en nästan okänd sak i Lappland, så kan han likväl lemna allt obehöfligt efter sig.

Nu är sommaren till ända, och Lapparne uppsöka sina vinterstugor, för att der lifnära sig af de under sommaren gjorda besparingar. Men dessa, bestående till det mesta i torkad fisk, utgöra ett alltför otillräckligt födoämne under den långa vintern. Höstfisket under isen, *juongas*, på Finska *juomus* kalladt, tillfredsställer

673 *en omständighet* || ~ i Lappens fiskar-lif

674 *makliga* || lj[ufva]

675 *träsk* || sjöar

676 *idkar* || anställer

677 *träsket* || f<-->

678 *all* || allsköns

till⁶⁵⁶ Augusti månads slut, då en fri handel i fjorderna är tillåten⁶⁵⁷, få föryttra sin fisk åt Ryssar, hvilka⁶⁵⁸ i talrik mängd infinna sig wid nämnda tid. Om man kan lita på de uppgifter, Lap¹¹⁵parne lemnat mig, skall följande förhållande äga rum emellan Norrska och Ryska köpmäns⁶⁵⁹ priser: för 1⁶⁶⁰ wåg mjöl fordrar Norsken 5 wåg färsk eller 1 wåg torkad fisk⁶⁶¹, då deremot Ryssen betalar 1 wåg mjöl för 2 ½ wåg färsk fisk och 1.⁶⁶² wåg⁶⁶³ 8 marker mjöl för 1 wåg torr fisk.⁶⁶⁴ Blott få ibland de Finska Lapparne kunna begagna sig af den⁶⁶⁵ större fördel, som handeln med Ryssarne erbjuder, ty de pläga dessförinnan begifwa⁶⁶⁶ sig hem ifrån fjorderna⁶⁶⁷, hvilket wanligen inträffar omkring midsommaren⁶⁶⁸. Wid denna tid begynna våra Lappar att fiska i sina egna insjöar, hvilka redan hunnit blifva isfria.⁶⁶⁹

Nu instundar Lappens⁶⁷⁰ gyllene tid – en tid, som han under hela den påföljande vintern be¹¹⁶traktar⁶⁷¹ som ett förloradt paradis, hvilket⁶⁷² skänkt honom den högsta jordiska sällhet, att få sofva i sitt tält, fredad för mygg, med mättad mage och utan bekymmer för morgondagen. Denna sällhet will Lappen säkert icke utbyta emot halfwa verdens skatter, men beklagligtvis förekommer dock en omständighet⁶⁷³, som i någon mon förmår störa hans makliga⁶⁷⁴ ro. Han måste en och annan gång under sommaren förflytta sig ifrån ett träsk till ett annat. Denna flyttning måste nästan hvarje Fiskar-lapp i Enare underkasta sig. Här hafwa Lapparne genom häfd kommit i besittning af en mängd smärre träsk⁶⁷⁵, och allt efter fiskens lektid idkar⁶⁷⁶ man sitt fänge antingen i det ena eller andra träsket⁶⁷⁷. Ofta

117 sammanhänga des sa träsk med hvarandra genom en liten ådra, och i detta fall kan flyttingen i all⁶⁷⁸ bekvämlighet verkställas med båt; men då träskan ej äga något samband med hvarandra, måste Lappen underka sig det mödosamma besväret att landvägen transportera båtar, nät, husgerådssaker m. m.

Sedan sommaren tilländalupit uppsöka Lapparne sina vinterstugor⁶⁷⁹, för att der lifnära sig med sina under sommaren gjorda besparingar, hvilka till större delen bestå i torkad fisk. Dess förråder äro⁶⁸⁰ dock alltför⁶⁸¹ otillräckliga till att fylla den långa vinterns behof. Höstfisket under isen (Lapp. *juongas*, Finn. *juomus*)⁶⁸² tillfredsställer knappt dagens behof. Mera⁶⁸³ lönande är deremot jagten⁶⁸⁴

118 och i synnerhet wildrensfångsten, som äger rum ifrån⁶⁸⁵ Korsmessan till⁶⁸⁶ Allhelgonedagen om hösten och om⁶⁸⁷ våren ifrån Marie-tiden⁶⁸⁸ intill dess marken blir bar. Redan⁶⁸⁹ i äldre tider war wildrensfångsten en vigtig näringskälla för Lappen, och för⁶⁹⁰ detta ändamål begagnades ett⁶⁹¹ nu mera obrukligt fänge, benämndt *wuomen*, som den ofwanföre åberopade Tornæus beskriver på följande sätt: *Wuomen* anställes sålunda⁶⁹²: En eller två mil långt i flacka och bara fjällar, där aldrig någon skog är, och en mil eller mera bredt, sätter han (jägaren) up höga stakar, *quasi duo cornua*: i förstone sätter han något långt imellan stakarna, sedan det leder framåt (ty marken är lång en mil eller två) sätter han tätare och på hvar staka något svart och grymt, det Renen kan sky ifrån: när det kommer till

119 *angustiora*, gör han en hög såsom i Swerige brukas gjärdesgårdar, så gjöra de och höga gårdar, der renen icke öfwerspringa förmår:

679 Castrén 1842b [footnote]: Lapparne i Enare hafva byggt sina vinterstugor i granskogar, för barkens skull, den de kalla sin bästa mat och inblanda i hvarje anrättning.

680 äro || utgöra

681 alltför otillräckliga || ett alltför otillräckligt

682 *Juonas* (SaaN)/*juomus* (Fi.) means especially the net used for fishing under ice. Aapala 2005. (TS)

683 *Mera lönande* || Castrén 1842b: Lönande

684 *jagten [...]* wildrensfångsten || Castrén 1842b: vildrensfångsten

685 *ifrån [...]* Allhelgonedagen || Castrén 1842b: emellan Korsmessan och Allhelgonedagen

686 *ifrån Korsmessan till* || emellan Korsmessan och

687 *om [...]* ifrån || ifrån

688 *Marie-tiden* || Castrén 1842b: Mariæ

689 *Redan [...]* beskriver på || Castrén 1842b: I alla tider synes vildrensfångsten varit en vigtig näringskälla för Lappen. Vi hafva vid något tillfälle lemnat en på tradition grundad framställning om beskaffenheten af de under namn af *wuomenet* bekanta vildrensfängen. Tornæus, på hvars tid de ännu voro i bruk, beskriver dem på

On wild reindeer hunting, see Halinen 2005. *Wuomenet*, see illustrations in Kolehmainen 1990: 75–81. (TS)

690 för || <->

691 ett [...] fänge || ett fänge

692 *sålunda* || Castrén 1842b: således

693 Also the description in Itkonen, T.I., 1948 II: 16–17 is based mainly on Tornæus but partly on Samuli Paulaharju. (TS)

694 *Lapparnes berättelser* || Castrén 1842b: sägen

695 *i [...]* våra dagar || Castrén 1842b: här och der i Finland befintelige

- ”Lapp-grafvar” varit slika vildrens-fängen. Fordom fångade man äfven vildrenar med snara. Detta fånge fortfar ännu, fastän jag icke vet, om det sker på alldeles enahanda sätt.
- 696 *äro* || 1. varit så <--> || 2. for[dom]
- 697 Reindeer-hunting pits were in use especially in Northern Finland since the Mesolithic Stone Age and they were in use in Lapland still in the 19th century. Halinen 2015: 62–64; Itkonen, T.I., 1948 II: 39; Šahnovič 2009: 89. Castrén interprets the ‘Lapp graves’ also elsewhere as dwelling pits and does not give examples of what he considers to be the main differences between the two types of pits or their distinctive features. See p. 264, 281, 293, 298–300. Today’s archaeological terminology does not use the term Lapp grave. (TS)
- 698 This type of reindeer hunting disappeared during the second half of the 19th century. Itkonen, T.I., 1948 II: 41–42. (TS)
- 699 *dock* [...] *mest* || Castrén 1842b: likväl Lappen företrädesvis
- 700 *både* [...] *wår-fänget* || så wäl || Castrén 1842b: under brunstetiden
- 701 *det* || Castrén 1842b: ~ dock
- 702 *alltid* [...] *opålitlig* || Castrén 1842b: måste vara tillfällig och högst opålitlig
- 703 *Fiskare-lappen* || Castrén 1842b: Fiskar-Lappen i Enare
- 704 *uppehälle för wintern* || Castrén 1842b: uppehälle
- 705 *Allt* [...] *lyckades* || Castrén 1842b: Det mjöl, han lyckats
- 706 *Fiskare-lappen* || 1. <--> || 2. fis[karen]
- 707 *under wistelsen* || genom fiskande || Castrén 1842b: genom fiskande
- 708 *lät han sedermera* || lät han || Castrén 1842b: lät han
- 709 *sjelf* [...] *älskare af* || Castrén 1842b: sjelf, som bekant är, icke älskar
- 710 *Men* [...] *lefnadsart*. || Castrén 1842b: Men i anseendet till brännvinets demoraliserande verkan har det ofta

sedan *in angustissimo* är ett Bråttfall med 5 trappor neder, där sedan en hög och stark gård omkring, såsom et stakett och säck wäl bewarad, att intet Creatur därutur komma kan. Då far Lappen kring om alla fjäll, der han finner Renhopar, räddar han dem sakta och makelig til den sidan, som hans *Wuomen* är. Då Renarne komma imellan de stakar, töras de intet gå därigenom på någondera sidan, ty de sky för det swarta, som på stakarne är. Lappen med sitt folk är efter och hafwer akt därpå, att Renarne icke komma igen tillbaka, utan låter dem saktelig skrida fram, äta ibland hwit mårssa (som är deras mat), ligga ned och hvila sig, lika som ingen farlighet på färde ☞ wore, men när de komma till *angustiora* och *angustissima*, där en stark gård på bägge sidor står, då far han med magt efter, och kjörer Renarne *in præcipitium* utföre de 5 trappor, som han gjort hafver; därifrån de intet förmå eller orcka springa upp igen, utan måste blifva där *in suo carcere*: sedan kommer Lappen när han wil och dräper dem alla, både små och stora, och därmed öda Renalstret utur landet, sig sjelf och androm till skada; därför sådane ock af andra Lappar hatade äro”.⁶⁹³ Enligt Lapparnes⁶⁹⁴ berättelser har man i fornda dagar äfwen fångat wildren i gropar, och det är sannolikt att de i⁶⁹⁵ Finland här och der förekommande ”Lappgrafvar” till stor del äro⁶⁹⁶ gamla vildrens-fängen.⁶⁹⁷ Bruket att fånga wildren med snara har bibehållit sig intill våra dagar.⁶⁹⁸

☞ 121 Nu för ☞ tiden älskar dock⁶⁹⁹ Lappen mest att fälla renen med sin säkra lodbössa, och jag har hört Lappar berätta, att de både⁷⁰⁰ under höst- och wår-fänget ofta skjutit 30–40 renar. Men huru lönande vildrens-fänget också må wara,

så ligger det⁷⁰¹ i sakens natur, att denna näringskälla alltid⁷⁰² måste vara opålitlig. Det säkraste medlet för Fiskare-lappen⁷⁰³ att betrygga sitt uppehälle⁷⁰⁴ för vintern, var förrut brännwinshandeln med Fjäll-lapparne. Allt⁷⁰⁵ det mjöl, Fiskare-lappen⁷⁰⁶ lyckades förtjena sig under⁷⁰⁷ wistelsen i fjorderna, lät⁷⁰⁸ han sedermera Finska nybyggare förbränna till brännwin och bytte sig dermed till renkött af Fjäll-lapparne, hvilka under vintern i stor mängd uppehålla sig i Enare. Det wanliga priset för en kanna brännwin skall hafva varit en renoxe, och för en half kanna

122 en renko. Då Fiskar-lappen sjelf⁷⁰⁹ icke är en alltför passionerad älskare af starka drycker, så finner man lätt, hvilken oerhörd winning brännwinshandeln beredt honom. Men⁷¹⁰ i anseende till brännwinets demoraliserande werkan har handeln med denna wara i⁷¹¹ sednare tider blifwit helt och hållet förbjuden⁷¹² i vår Finska Lappmark.⁷¹³ Hwad Enare-Lapparne härigenom⁷¹⁴ förlorat i yttre förmoner⁷¹⁵, torde de med tiden kunna ersätta genom en förbättrad och mera ändamålsenlig lefnadsart.

Men jag glömmmer att wil allt ännu befinna oss i Lappkåtan⁷¹⁶ och efter ett så långt dröjsmål derstädes åter behöfva inandas litet frisk luft. Låt oss derföre taga afsked af Juutua och fortsätta vår färd; men wi⁷¹⁷ skola dock⁷¹⁸ ej försumma att i förbifarten anställa en⁷¹⁹ hus-visitation på den⁷²⁰ nära Juutua belägna Enare-prestgården⁷²¹. Hufvudbyggnaden på

123 denna prestgård utgöres af tvenne rum, tillgängliga för allt annat utom solens strålar. Yttre rummet prydes af en bänk, svartmålad af Lapparnes pelsar⁷²², i det inre ser man en med

varit fråga om att förbjuda all brännvins-handel i Lappland. I Norrige var detta nyligen en Landtdags-fråga; men man stadnade vid det beslut, att genom en hög brännvins-taxa endast söka göra brännvinet mera otillgängligt för Lapparne. Denna åtgärd tjenar icke annat, än att bereda ett större utrymme för köpmäns prejerier. – I vår Finska Lappmark är brännvins-handeln helt och hållet förbjuden. Häraf har man att hoppas icke allenast en förbättrad sedlighet hos Fjäll-Lapparne, utan äfven ett ändamålsenligare lefnadsätt bland Enare Fiskar-Lappar.

711 *i [...] blifwit* || bl[ifvit]

712 *förbjuden [...] Lappmark* || förbjuden

713 The sales of spirits were forbidden for the first time in Lapland in 1740. Some alleviations were introduced in 1752 and the ban was eventually forgotten in the following decades, until all export of spirits to Lapland was forbidden in 1838. One of the consequences of this resolution was that Russians did not visit the annual market of Inari as eagerly as they had done before. Itkonen, T.I., 1948 I: 297; 1948 II: 213. (TS)

714 *härigenom* || derigenom

715 *förmoner* || fördelar

716 *Lappkåtan* || Castrén 1842b: en Lappkåta

717 *wi [...] att* || Castrén 1842b: glömmom ej, att

718 *dock ej* || likwäl icke

719 *en hus-visitation [...] aftwenne* || Castrén 1842b: husvisitation på Enare prestgård. Några uppstoppade ugglor och ekorrar utgöra prestgårdens inneväpnare. Hufvudbyggnaden består af tvänne

720 *den* || det i

721 Vicarage was situated at Pielpajarvi. Nahkiaisaja 2003: 200. (TS)

722 *pelsar [...] ffolgamlä* || Castrén 1842b: muddar, och det inre af en med årsgamla

- 723 *fjolgamla* || gamla
 724 *fängslad* [...] *kamrarna* || Castrén 1842b: fängslad
 725 *De* [...] *försäkrade oss, att* || Castrén 1842b: Vi lyckönskade D. till hans nya residens, och lemnade detta ugglenäste, vandrade en mil och kommo så till stranden af Stuorrajaur. Men huru stor blef icke vår förvåning, då vi märkte, att kåtan var öde och båtarne borta? Lotsen försäkrade att
 726 *felslagit* || slagit fel
 727 Lake Isojärvi (Fi.)/Stuorrajävi (SaaI) is part of Lake Mutusjärvi (Fi.)/Mudusjärvi (SaaI), N7651029 E490613 (N68°58'12" E26°45'56"). Castrén and his companions had arrived somewhere on the southern shore of the lake. In his field notes (see p. 210) he mentions that they came to a Saami village called Otho, but its location remains unclear. (TS)
 728 *Mitt* [...] *ej* || Castrén 1842b: Hvad stod att göra? Mitt förslag, att en eld skulle uppgöras, vann icke
 729 *på* [...] *stor eld*. || Castrén 1842b: här undanskymdes af klippiga uddar. Vi skickade alltså vägvisaren och vår ständige följelagare Jessjö att uppgöra eld på en af uddspetsarne.
 730 *undanskymdes* || var
 731 *branta* || höga och klippiga
 732 *antända* || 1. ant[ända] || 2. göra
 733 *en* [...] *all* || Castrén 1842b: eld, i allsköns
 734 *frågat* || sporde
 735 *hade* || wille
 736 *Lappen* || Castrén 1842b: han
 737 *hade dock* || Castrén 1842b: hade
 738 *twingat* || Castrén 1842b: förmått
 739 *ej* || Castrén 1842b: icke
 740 *ärnade* || Castrén 1842b: ~ sig
 741 *ro båten* || Castrén 1842b: ro
 742 *beteende* [...] *dermed fram* || Castrén 1842b: uppförande, hade Jessjö återvänt och affärdat sin kamrat med sträng befallning att skynda sig tillbaka. Högst trumpen återvände Lappen först klockan 4 om morgonen

fjolgamla⁷²³ björkblad uppfylld säng, som upptager mera än halfva rummet. I stället för kakelugnar har man i hvardera rummet anbragt en spis, och värmen hålles fängslad⁷²⁴ i de twenne kamrarna medelst en hötapp, som ifrån taket stoppas in i skorstenspipan. De⁷²⁵ enda innewånare, som woro synliga på prestagården, bestodo i några uppstoppade ugglor och ekorrar. D:s förhoppning, att wid vår ankomst till Enare finna Lapparne församlade wid kyrkan, hade sålunda felslagit⁷²⁶, och han beslöt derföre att med oss fortsätta resan till Utsjoki. Wi lyckönskade honom emellertid till hans nya boning och anträdde härpå vår afresa, tillryggalade till fots en mil och kommo så till stranden af Stuorrajaur⁷²⁷. Här funno wi en Lappkåta, men till vår ledsnad war kåtan tom och båtarne borta. Wägwisaren försäkrade oss att sjön ej kunde kringrännas. Mitt⁷²⁸ förslag, att en eld skulle uppgöras wid stranden, vann ej bifall, emedan denna i Lappland wanliga signal på⁷²⁹ detta ställe undanskymdes⁷³⁰ af några ut i sjön framstickande, branta⁷³¹ uddar. Efter en lång öfwerläggning beslöto wi att skicka Lappen och vår ständige följeslagare Jessjö, för att på en af uddarne tillreda en stor eld. Jessjö återwände wid midnattstid och berättade, att Lappen, i stället för att antända⁷³² en⁷³³ eld, i all tysthet wandrat förbi uddarna. Då Jessjö frågat⁷³⁴ honom om anledningen dertill, hade⁷³⁵ Lappen⁷³⁶ icke welat inlåta sig i något swaromål, utan endast anmodad Jessjö att följa med sig. Slutligen hade⁷³⁷ dock Jessjö genom hotelser twingat⁷³⁸ Lappen till den bekännelse, att han ej⁷³⁹ war okunnig om kåtalagets wistelseort, och att han ärnade⁷⁴⁰ dit för att skaffa båt. Jessjö hade han

tagit med sig för att ro⁷⁴¹ båten wid återfärden. Förargad öfwer Lappens oredliga beteende⁷⁴² beslöt Jessiö att återwända och affärdade Lappen med sträng befallning att ej försinka tiden, utan skynda sig tillbaka det fortaste han kunde. Icke dessto mindre war klockan redan 4 på morgonen, då Lappen återwände. Han war trumpen till sitt sinne och hade troligen⁷⁴³ af förargelse medtagit en så bräcklig båt, att wi med möda hjälpte oss dermed fram till närmaSte Lappby, belägen på en holme i Stuorajaur.⁷⁴⁴ I⁷⁴⁵ denna by funnos twenne temligen wälförsedda stugor, men Lapparne⁷⁴⁶ bodde icke dessto mindre i kåtor⁷⁴⁷. Såsom

126 skäl 127 dertill uppgafs, att man i⁷⁴⁸ den rökfulla kåtan icke⁷⁴⁹ ofredades af mygg. Det råkade nu wara en Söndag⁷⁵⁰, med anledning hwaraf D. ansåg sig wara förpliktad att hålla Gudstjenst i Lappbyn. Derefter fortsatte wi åter vår resa, färdades två mil sjöväg och anlände så till ett Finskt nybygge⁷⁵¹ wid Kama-elfs⁷⁵² mynning. Här röjde sig tydliga spår af det slags elände, som ej⁷⁵³ har sin grund i tvingande yttre omständigheter, ej heller i en⁷⁵⁴ bristande bildning – wärdinnan war af familj⁷⁵⁵ – utan i en genom brännwinet förwälad moralisk depravation. Efter ett kort uppehåll lemnade wi denna eländets boning och gåfwo oss ut på fjällen. Först nu befunno wi oss i det rätta renlandet. Widt och bredt sågo wi ej annat än renmåssa – detta gråa gräs, som⁷⁵⁶ jag aldrig⁷⁵⁷ kunnat åse, utan att känna mig förstämnd till sinnet. 127 De⁷⁵⁸ widsträckta kärren, som här och der afbröto fjällen, tjenade ej till att öka trefnaden. Till råga hade wi ännu fått till wägwisare en ordkarg och omedgörlig⁷⁵⁹ Lapp från Juutua. Trumpen och

med en båt så bräcklig, att vi med möda dermed hjälpte oss fram

743 *troligen af förargelse* || <---> i forar [förargelde]

744 Castrén may mean the island of Riu-tulan Lammassaari (Fi.)/Rivdul-Sav-zâsuálui (Saal), N7650341 E491413 (N68°57'50" E26°47'8"), which would mean that they crossed Leutolah-ti (Fi.)/Liävdooluhtâ (Saal) Bay from Lahdenperäjänkâ (Fi.)/Luohtâ-pottjeggi (Saal), N7648869 E 494177 (N68°57'2" E26°51'17"). (TS)

745 *I [...] wälförsedda* || Castrén 1842b: Här funnos tvänne wälförsedda

746 *Lapparne* || familjer[na] || Castrén 1842b: familjen

747 *kåtor* || Castrén 1842b: kåta

748 *i [...] ofredades af* || Castrén 1842b: i kåtan var mera fredad för

749 *icke* || war battr [bättre]

750 *Söndag [...] mynning.* || Castrén 1842b: Söndag, och D. höll gudstjenst, hvar efter vi åter färdades nära två mil sjöväg, och anlände till ett nybygge vid Kama-elfs utlopp.

751 *ett Finskt nybygge* || ett nybygge

752 The River Kaamasjoki (Fi.)/Kaamâs-juuhâ (Saal) that discharges into Lake Mutusjärvi at N7664597 E506893 (N69°5'30" E27°10'23"). (TS)

753 *ej* || Castrén 1842b: icke

754 *en [...] en Lapp,* || Castrén 1842b: bristande civilisation – wärdinnan war af en i norra Österbotten väl känd familj –, utan i moralisk förslappning och deraf härrörande benägenhet för det smutsiga. Vi lemnade snart denna eländets boning och anträdde vår vandring öfwer fjällarna till Utsjoki. Nu befinner man sig i det rätta renlandet. Fjällarna äro betäckta med tjock renmossa; så långt ögat når, ser man ofta icke annat, än detta gråa gräs, som nedstämmer sinnet och gör den resande tråkig till lynnet. Man skattar sig nästan lycklig att någon gång få stiga ned på ett kärr, der färgen har hälst någon slägtskap

med den gröna. Här plågas man åter af mygg och ett kvalmigt klimat, och börjar längta tillbaka på fjällarna. För öfrigt är vandringen i den djupa, hala renmossan lika besvärlig, som på de sankta kärren. Till vår olycka hade vi råkat få en högst omedgörlig och ordkarg vägvisare ifrån Juutua. Man fick använda anti[n]gen den yttersta slughet, eller mest befallande stränghet för att aflocka honom ett tillfredsställande svar. På den vanliga frågan om vägens längd fick man alltid till svar: "visst är den lång (on kyllä)". Frågan, huru lång den är, besvarade han med sitt förargliga: "en tiedä (jag vet icke)". Att inlåta sig i ytterligare svaromål, stridde helt och hållet emot hans lynne, och blef han tvungen dertill, så var han i lång tid harmse[n] och missnöjd. Uttrycken: "en tiedä, en suinkaän tiedä (jag vet icke, jag vet sannerligen icke)" nyttjas annars ofta af Lappen utan betydelse. När jag af en ganska språksam Lapp kom att fråga,

755 In his field notes Castrén points out that she was the cousin of the wife of the dean of the parish of Ii. See p. 217. (TS)

756 *som [...] åse* || som hos en owan hos mig hvars

757 *aldrig* || sällan

758 *De [...] trefnaden.* || 1. Också nu skattade ja[g] || 2. Också nu war det för mig en glädje att någon gång få nedstiga på ett kärr,

759 *omedgörlig* || högst ~

760 *ett af Lapparnes* || ett af <--->

761 *i [...] utan* || ofta utan allt

762 *vid [...] tillfälle* || en gång

763 *utföll* || bl[ef]

764 *utföll svaret sålunda* || Castrén 1842b: så svarade han

765 *oafbruten vandring* || Castrén 1842b: vandring

766 *till [...] sitt* || Castrén 1842b: till en Lappkåta, hvarest Wuolabbas (så hette vår vägvisare) fader då höll sitt

767 *vår vägwisares* || wäg[wisarens]

missnöjd wandrade han framför oss med sin börda på ryggen och lät hwarken genom brännwin, goda ord eller hotelser beweka sig att lemna ett tillfredsställande svar på våra frågor, utan afspisade oss wanligen med ett⁷⁶⁰ af Lapparnes älsklings-uttryck: "jag wet icke, jag wet sannerligen icke." Dessa uttryck begagnar Lappen i⁷⁶¹ allt sitt tal och utan att i dem inlägga någon betydelse. När jag vid⁷⁶² något tillfälle sporde en Lapp, huru länge han bott på sitt närwarande ställe, utföll⁷⁶³ svaret sålunda⁷⁶⁴: "jag wet sannerligen icke, men detta året är det nionde."

✠ 128 ✠ Efter åtta timmars oafbruten⁷⁶⁵ vandring hade wi tillryggalaggt fyra mil och anlände klockan 2 om natten till⁷⁶⁶ ett ställe, der vår⁷⁶⁷ wägwisares fader hade uppslagit sitt fiskeläger. Wi hade således allt skäl att wänta oss ett godt⁷⁶⁸ och gästfritt bemötande⁷⁶⁹, men⁷⁷⁰ detta ställe war likwäl det enda i hela⁷⁷¹ Lappland, der wi blefwo ogint emottagna. Uttröttad af den beswärliga⁷⁷² vandringen begärde⁷⁷³ jag wid min ankomst en dryck watten till förfriskning;⁷⁷⁴ men i ställe[t] för att undfagna mig med denna ringa gåfwa pekade Lappen på ett träsk, som war beläget wid pass en verst ifrån tältet.⁷⁷⁵ I den påtagliga afsigt att slippa all traktering började han beklaga sig öfver dåligt fiskafänge. Wi sade oss icke behöfva mat, utan hwila, men Lappen⁷⁷⁶ hade icke heller⁷⁷⁷ sofrum för vår räkning. Wi ✠ började⁷⁷⁸ redan widtaga⁷⁷⁹ anstalter för att lägga oss på fjället, då⁷⁸⁰ en⁷⁸¹ liten boda ändteligen blef upplåten till⁷⁸² vårt begagnande. Här stördes wi dock snart i vår hwila⁷⁸³ af skäl, att man inbäddat oss i renhudar, hvilka⁷⁸⁴ woro fulla af ohyra. Wi skyndade oss bort

ifrån detta ogästvänliga ställe och kommo efter par mils wandring till en kåta, der man emottog⁷⁸⁵ oss med den mest förekommande vänlighet. Familjens hufwud war en gladlynt, språksam och frimodig man. Hans fiske hade slagit illa ut under sommaren, men han tröstade⁷⁸⁶ sig i olyckan dermed, att hans och Lapparnes behof öfwerhufwud⁷⁸⁷ icke woro mycket större än myggornas. Då jag icke dessto mindre beklagade Lappfolkets armodsfulla⁷⁸⁸ öde, yttrade han med förnöjdt sinne: "I all⁷⁸⁹ vår fattigdom lefwa wi ett sorgfritt lif och

☞ 130 längta ej efter något bättre." ☞ Han yttrade tillika⁷⁹⁰ den öfwertygelse, att Lappen owillkorligen⁷⁹¹ wandrar till sin graf, så snart han öfwerger sitt⁷⁹² hemlands fjällar, och anförde till⁷⁹³ bewis härpå⁷⁹⁴ en gosse, hvilken fadren⁷⁹⁵ nyligen hade, såsom orden föllo sig: "bort sålt åt en rik herre." Gossen hade kort derpå aflidit, och Lapparne hyste allmänt den tron, att Gud hade bestraffat den snikna, känslösa fadren med sonens död. Denne fader träffade jag sedermera wid Utsjoki kyrka. Han hade kommit dit för att bivišta gudstjensten, men tyckte⁷⁹⁶ sig wid närmare besinnande ej wara wärdig att träda i Guds hus. Stum och dyster wankade⁷⁹⁷ han⁷⁹⁸, lik ett spöke, under hela gudstjensten i kyrkogården.

☞ 131 Wid det wi skulle begifwa oss ifrån Lappbyn⁷⁹⁹, hörde ☞ jag wår⁸⁰⁰ wägwisare spörja wården om wägen till *Mieraschjaur*⁸⁰¹, som war wår nästa station.⁸⁰² Samtalet fördes helt sakta på lappska språket, och jag förnam deraf intet⁸⁰³ mera, än att wi under fortsättningen af wår färd skulle komma att stiga på ett fjäll och derwid borde följa en uttorkad fjällbäck. Kl. 4⁸⁰⁴. e. m. anträd[d]⁸⁰⁵ wi wår

- 768 *godt och gästfritt* || Castrén 1842b: godt
 769 *bemötande* || emottagande
 770 *men [...] likwäl* || Castrén 1842b: och likwäl war detta ställe
 771 *hela Lappland* || Castrén 1842b: Lappland
 772 *beswärliga* || Castrén 1842b: mödosamma
 773 *begärde [...] en* || Castrén 1842b: begärde jag en
 774 *förfriskning [...] beläget* || Castrén 1842b: förfriskning. Lappen pekade på ett träsk, beläget
 775 *tältet. [...] beklaga* || Castrén 1842b: kåtan. Han beklagade
 776 *Lappen* || Castrén 1842b: han
 777 *heller* || en[s]
 778 *började redan* || började
 779 *började [...] widtaga* || Castrén 1842b: gjorde
 780 *då [...] begagnande.* || Castrén 1842b: då slutligen en fiskbod[a] blef för oss upplåten.
 781 *en [...] boda* || en fisk[boda]
 782 *till [...] begagnande* || för wår räknin[g]
 783 *hwila [...] att* || Castrén 1842b: hvila, emedan
 784 *hwilka* || Castrén 1842b: som
 785 *emottog* || Castrén 1842b: mottog
 786 *tröstade [...] längta ej* || Castrén 1842b: tröstade sig dermed, att han icke behöfde mycket. "I allmänhet", sade han, "äro Lappens behof icke större, än myggens. I vår fattigdom lefwa wi ändock ett gladt och temligen sorgfritt lif, och längta icke
 787 *öfwerhufwud icke* || icke
 788 *armodsfulla* || olycks[fulla]
 789 *all wår* || wår
 790 *tillika* || ~ oförstäldt || Castrén 1842b: ~ oförstäldt
 791 *owillkorligen wandrar* || Castrén 1842b: vandrar
 792 *sitt hemlands* || hembygdens || Castrén 1842b: hembygdens
 793 *till [...] Denne fader* || Castrén 1842b: såsom exempel en gosse, hvilken, såsom orden föllo, "Teno Anders sålde åt en rik herre. Jag sörjer icke öfwer

- gossen”, tillade han, ”ty säkert dog han efter Guds råd, fastän Lapparne icke vilja tro det: men att beklagas är hans olyckliga fader, som lefver fast i den tro, att Gud straffat honom med gossens död, och icke kan förlåta honom den stora synd, att hafva bortsålt sin egen son”. Denne Tenö Anders
- 794 *härpå* || derpå
- 795 *fadren* || Castrén 1842b: en lapp, wid namn Tenö Anders
- 796 *tyckte* || Castrén 1842b: trodde
- 797 *wankade* || wandrad[e]
- 798 *wankade [...]* i kyrkogården. || Castrén 1842b: vandrade han hela kyrktiden ibland grafvar.
- 799 *Lappbyn* || 1. vår närvarande station || 2. vårt närvarande hwiloställe || Castrén 1842b: denna kåta
- 800 *vår [...]* värden || Castrén 1842b: Wuolabba spörja Aikio
- 801 *Mieraschjaur [...]* station || Castrén 1842b: Mieraschjaur – vår nästa station
- 802 Mierasjärvi (Fi.)/Mierasjävri (SaaN) is a long and narrow lake, actually a widening of the River Utsjoki. Its southern end is situated at N77°11'80 E50°72'09 (N69°30'34" E27°11'4"). (TS)
- 803 *intet [...]* stiga || Castrén 1842b: icke vidare än att vi skulle komma att stiga
- 804 4 || Castrén 1842b: 3
- 805 Mscr: andträde
- 806 *wandring [...]* han war || Castrén 1842b: färd. Efter en half timmes vandring kommo vi till ett träsk, der Wuolabba redan var
- 807 *Detta hade* || Det befanns dock
- 808 *sedan vår wandring* || Castrén 1842b: vår färd
- 809 *Men [...]* på trakten, || Castrén 1842b: Jag hade med uppmärksamhet sökt gifva akt på kosan, och anmärkte, sedan vi kommit uppå nyssnämnda fjäll, att Lappen ofta ändrade sin kurs. B. hade gjort samma anmärkning. Wuolabba underkastades nu ett strängt förhör. Han medgaf sig

wandring⁸⁰⁶ och hoppades ännu samma afton nå målet för vår wandring. Detta⁸⁰⁷ hade under wanliga förhållanden ovilkorligen bordt inträffa, men olyckan fogade att vår wägwisare ej war rätt säker om wägen. Redan efter en half timmas wandring yttrade han wid vår ankomst till ett träsk, att han war willrådig, hvilkendera stranden wi borde följa. På Jessiös inrådan följde wi den norra och fortsatte sedan⁸⁰⁸ vår wandring ☞ på Guds försyn. Till min stora glädje upptäckte jag dock efter en i 3–4 timmar fortsatt färd det af värden i tältet omtalta fjället. Men⁸⁰⁹ sedan wi lemnat detta fjäll, märkte jag att wägwisaren esomoftast förändrade sin kosa. Samma anmärkning hade äfwen blifvit gjord af B. I följe häraf underkastades Lappen ett strängt förhör. Han nödgades medgifwa, att han sommartiden aldrig⁸¹⁰ färdats denna wäg, men påstod dock, att han wintertiden gjort flera resor till Utsjoki och hade noga⁸¹¹ reda på trakten⁸¹², ehuru han måhända icke förde oss fram den ginafte wäg. Orsaken, hvarföre han så ofta förändrat kosan⁸¹³, war⁸¹⁴ den, att i vår wäg legat oländiga ställen, dem han nödgats kringränna. Wi nödgades⁸¹⁵ låta nöja oss med denna förklaring. Efter⁸¹⁶ att åter hafwa wandrat ett godt stycke wäg, pekade vår wägwisare på en hög fjällspets, hvarpå wi ☞ skulle komma att stiga, och försäkrade, att wi derifrån skulle kunna se Mieraschjaur. Wi klättrade uppför⁸¹⁷ fjället, kommo till dess⁸¹⁸ spets och sågo – icke Mieraschjaur, utan⁸¹⁹ ett moln så mörkt, som natten. En kall wind hwen på fjället och snart uppstod äfwen ett så häftigt regn, att fjällbackarna började brusa.⁸²⁰ Utan att säga ett ord fortsatte Lappen sin wandring och steg⁸²¹ på

med så snabba steg, att wi med möda kunde följa honom i spåren. Först⁸²² omkring midnatten nådde wi tältet i Mieraschjaur.

Då wi just⁸²³ woro i beråd att tråda in i nyssnämnda tält, öppnades dörren ifrån den inre sidan, och derur trädde ut en Lappman med bedröfwad uppsyn och tårfull blick. Han framstammade med⁸²⁴ oredig röst orden: "Jag blir enkling", återwände derpå i tältet och tillslöt dörren efter sig. Efter några ögonblick kom han åter ut och berättade⁸²⁵ nu, att han ej kunde herbergera oss i tältet, emedan hans hustru låg för döden. Han bad oss derföre stjelpa omkull en båt och skydda⁸²⁶ oss derunder för regnet, så godt wi kunde. Detta war⁸²⁷ wisst ett godt råd, men frusna och genomvåta, som wi woro, behöfde⁸²⁸ wi en stockeld. Olyckligtwis fanns utmed hela fjällkanten intet ända för sådant ändamål tjenligt träd. Utanför Lappens tält⁸²⁹ låg wisseligen en kullstjelpt tall, men det syntes, att han begagnade den till⁸³⁰ att torka sina nät på qvistarna⁸³¹. Icke dessto⁸³² mindre förklarade Jessiö trädet för god pris; men wår⁸³³ wägwisare sökte med all makt förhindra honom att förstöra det för Peder så nödwändig⁸³⁴ trädet. Hans⁸³⁵ föreställningar tjenade dock till intet, ty Jessiö bedref saken så, att wi innan i¹³⁴ kort suto wid en fladdrande brasa. Derpå⁸³⁶ skickade⁸³⁷ wi honom till tältet för att, om möjligt, bispringa⁸³⁸ Lapphustrun. Äfwen⁸³⁹ häri lyckades han förträffligt, ty innan wi ännu hunnit insomna, kom Peder ur tältet och begärde en sup för sin, genom Jessiös biträde, med ett dödfödt barn lyckligen förlösta hustru. Följande morgonen lade wi barnet i en grop, som täcktes wäl med stockar och

sommartiden aldrig hafva färdats denna väg. Deremot hade han vintertiden gjort flera resor till Utsjoki, och påstod sig af fjällsträckningen ganska wäl känna direktionen,

- 810 *aldrig* || icke
 811 *noga* || fullko[mligt]
 812 *trakten* || kosan
 813 *kosan* || om
 814 *kosan* [...] *kringränna*. || Castrén 1842b: sin kosa, skulle vara den, att han nödgats kringränna oländiga ställen.
 815 *nödgades* || Castrén 1842b: måste
 816 *Efter* [...] *stiga* || Castrén 1842b: Efter en länge fortsatt vandring pekade Wuolabba på en fjällspets, hvarpå vi skulle stiga
 817 *uppför* [...] *och* || Castrén 1842b: på fjället, och
 818 *dess spets* || spets
 819 *utan* || Castrén 1842b: men
 820 *brusa*. || Castrén 1842b: ~ Till min olycka hade jag qvarlemnad min tunga mudd i Enare, och blef således genomblött.
 821 *steg på* || Castrén 1842b: gick fram
 822 *Först* [...] *med* || Castrén 1842b: Vid midnattstid nådde vi omsider Lappbyn, men när vi woro i beråd att tråda i kåtan, öppnades dörren ifrån inre sidan, och utkom en man med
 823 *just woro* || woro
 824 *med* [...] *efter sig*. || Castrén 1842b: med möda de orden: "jag blir allena"; derpå gick han in och tillslöt dörren.
 825 *berättade* [...] *döden* || Castrén 1842b: berättade, att hans hustru låg för döden, och att han icke kunde herbergera oss derinne
 826 *skydda* [...] *kunde*. || Castrén 1842b: lägra oss derunder.
 827 *war wisst* || Castrén 1842b: var
 828 *behöfde* [...] *hela* || Castrén 1842b: behöfde vi nödwändigt en stockeld, och längs hela
 829 *tält låg wisseligen* || Castrén 1842b: kåta låg wäl

- 830 *till [...] qvistarna* || Castrén 1842b: för att på dess qvistar upphänga och torka sina nät
- 831 *qvistarna* || trädets qvistar
- 832 *dessto* || Castrén 1842b: dess
- 833 *vår [...] med* || Castrén 1842b: Wuolabba, som hörde yxslagen till kåtan, skyndade sig ut, och sökte med
- 834 *nödvändiga* || Castrén 1842b: oumbärliga
- 835 *Hans [...] wid* || Castrén 1842b: Det hjälpte dock icke; innan kort suto vi vid
- 836 *Derpå* || Nu
- 837 *Derpå [...] till tältet* || Castrén 1842b: Nu skickades Jessjö till kåtan
- 838 *bispringa* || Castrén 1842b: bistå
- 839 *Äfwen [...] tältet* || Castrén 1842b: Sjelfva lade vi oss att sofva; men innan jag ännu hunnit insomna, kom Peder ut,
- 840 *willdjuren ej* || Castrén 1842b: odjur icke
- 841 There was no established burial custom among the Saami, and different procedures were followed. The body of the deceased could either be left on the ground or put in a pit, with or without a coffin. Itkonen, T.I., 1948 II: 350–351. (TS)
- 842 *fortsatte wi* || ~ resan
- 843 *vår [...] utmed* || Castrén 1842b: på egen hand, resan utför
- 844 *Utsjoki [...] färd* || Castrén 1842b: målet för vår besvärliga resa
- 845 *färd* || re[sa]
- 846 The excerpt published in Castrén 1842b ends here.

stenar, för att willdjuren⁸⁴⁰ ej måtte komma åt liket.⁸⁴¹ Efter denna ceremoni fortsatte⁸⁴² wi med Peders båt vår⁸⁴³ resa på egen hand utmed Utsjoki elf och nådde ännu samma afton Utsjoki⁸⁴⁴ prestgård, som utgjorde målet för vår besvärliga färd^{845, 846}

❖ 139 ❖

Minnen⁸⁴⁷**Ifrån Lappland och Karelen**

❖ 141 ❖

III.⁸⁴⁸

Wid tiden för vår ankomst till Utsjoki lefde der en finsk prestfamilj, som redan hade dwalts många år i denna ödemark, widt skilld ifrån wänner och fränder, ifrån fosterbygd⁸⁴⁹ och hela den bildade werlden. Hufwudet för denna familj war kyrkoherden J. S[tenbäck]⁸⁵⁰, en man med mycken bildning och en energisk karaktär. Ledd af en inre kallelse hade han beslutit att bosätta sig i Lappland, icke för att genom nya upptäckter inom⁸⁵¹ wetenskapens område skörda de lärdes lager, ännu mindre för att härigenom⁸⁵² bereda sig en ginwäg till framtida befördran, utan för att med redligt ❖ allwar uppfylla sitt mödosamma missions-wäg hos fjälens wilda söner.

❖ 142

För att i någon mon förljufwa sin wißtelse i denna glädjelösa bygd hade S. straxt i början af sin ankomst till Lappmarken warit betänkt på att afsäga sig det ensliga eremit-lifvet, som större delen af missionärerne⁸⁵³ före honom plägat föra. Till den ändan inredde och iståndsatte han med⁸⁵⁴ all möjlig omsorg missionärernas gamla boning, som bestod i en liten, usel koja wid Mandu-sjö tätt inwid Utsjoki kyrka. Derefter begaf han sig till Finland och afhemtade derifrån en ung, älskwärd maka, som oaktadt sin svaga helsa ej drog i betänkande att ledsaga sin gemål nära nog till werldens ända. Och henne ❖ 143

åtföljde med ädel⁸⁵⁵ sjelfuppoffring demoi-
selle E[mma] R[euter]⁸⁵⁶, som wid denna tid endaſt war en femtonårig flicka.

847 *Minnen* || Reseminnen848 *III* || *IV*

The clean copy of this chapter seems to have been made later than those of the other chapters.

849 *fosterbygd* || *sin* ~

850 Karl Fredrik Stenbäck (1798–1875) was appointed vicar of Utsjoki in 1833 and he served there until the mid-1840s. He was later vicar or Alavus. His wife was Emilia Ottilia Christina von Essen (1817–1915). Castrén thus gives an incorrect initial for his first name. Ylioppilasmatrikkeli: <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=13116>; Seppänen 2003. (TS)

851 *inom* || *innom*852 *härigenom bereda* || *bereda*853 *missionärerne* || *Lap[plands]*854 *med [...] koja* || *en liten koja*855 *ädel* || *ädell* [*ädelt?*]

856 Emma Charlotta Reuter (1819–1900) was Mrs Ottilia von Essen's cousin. Bergholm 1901: 1085 (T. 2); Seppänen 2003. (TS)

- 857 *att [...] äfventyr* || ännu många tillfälliga faror och äfventyr att bekämpa
 858 A fire destroyed the vicarage on 10 April 1834. Seppänen 2003. (TS)
 859 *wid [...] tillfälle* || under denna olyckliga tilldragelse
 860 *det* || deras
 861 *wid* || efter
 862 *öde* || br

Midt under winterns kulnaste tid banade sig den lilla familjen fram öfwer Lapplands fruktade fjäll. Här måste de unga damerna lära sig att balancera den lilla, rankiga pulkan, medan renen i hejdlös fart ilade upp- och nedför fjällens branta väggar. Dag ut och dag in nödgades de sitta fängslade i detta obeqväma equipage, som ej skänkte dem det ringaste skygd emot de isande fjällwindarna. Och då natten inbröt, fingo de mången gång hålla till godo med ett herberge, sådant drifvan eller ett eländigt Lapptjäll för tillfället erbjöd. Utom sådana för hvarje Lapplandsfarare oundvikliga wedermödor hade våra resande att⁸⁵⁷ bekämpa

❖ 144

många tillfälliga faror och äfventyr, ❖ hvilka lätt hade kunnat kosta dem lifvet. Försynens hulda hand ledde dem dock oskadda fram till målet. De anlände lyckligt till sin bestämelse-ort, och huru låg den hydda äfwen war, som nu blef deras hem, så funno de sig dock oändligt sälla i känslan att hafva bergat sig undan fjällens stormar och få sitta i lugn wid en värmande härd.

Denna glädje fingo de dock ej länge njuta, ty kort efter deras ankomst till Utsjoki föll den lilla boningen ett rof för lågorna.⁸⁵⁸ Kyrkoherden S. war wid⁸⁵⁹ detta tillfälle stadd på en embetsresa, äfven tjänstefolket hade aflägsnat sig ifrån huset, och de unga damerna woro snart sagdt de enda hemmawarande. Man kan lätt föreställa sig det⁸⁶⁰ förskräckliga i deras belägenhet under denna olyckliga tilldragelse.

❖ 145

Men ❖ ej mindre förskräckligt måste det hafva varit för S. att wid⁸⁶¹ sin återkomst se huset nedbrändt och sväfvän i owisshet om de sinas öde⁸⁶². Sjelf yttrar han härom i ett bref till en vän: "hvilken hemsk syn då jag hemkom

twenne dagar efter eldswådan och såg framför mig den rykande ruinen! Min körren, som war något uttröttad efter 16 mils färd, lemnade jag på träsket, ref af mig kläderna och sprang till gården. Derunder hann jag besinna, att wägens⁸⁶³ längd till den närmaste granngård söderut (Sodankylä prestgård) war 50 mil och norrut till Wadsöe 16 mil, och att min hustru war i wälsignadt tillstånd. Närmaßt intill stodo 2 a 3 kojor utan tak och dörr. Jag tillade in, men fann ingen lefvande warelse. Då öfwerföll mig

☞ 146 den grufliga tanken: "äro ☞ de uppbrände? Eller hafva de undkommit lågorna, så måste de nödwändigt hafwa frusit ihjäl", ty ej ens någon Lapp bodde på en mils närhet. Jag wille ropa, men kunde icke få fram ett ljud. I en sådan belägenhet hade jag säkert inom få ögonblick förlorat förståndet, om ej Emeli och Emma i detsamma kommit mig till möte från en af Lappkojorna. Elden hade utbrutit om natten. Kl. 3 om morgonen waknade min hustru och ropade på pigan, utan att ännu ana någon annan fara, än att hon märkte rök i sängkammaren. Då stod köket redan i låga och utgången genom dörren war omöjlig. Min hustru måste hoppa ut genom fönstret, utan att hinna kasta på sig annat än sin kofta, i hvilken drägt hon äfven mötte mig. Sjelfmant flöto nu mina tårar af ren glädje att

☞ 147 återfinna i lifvet mina käraße. Förlusten om ☞ egendomen bekymrade mig föga, men möjligheten att min hustru, under sin dåwarande belägenhet, kunnat lida genom förskräckelse och ansträngningar oroade mig så mycket mera, som flere olyckshändelser sedermera tillstötte, hvilka lätt hade kunnat kosta henne lifvet."⁸⁶⁴

Efter den olyckliga eldswådan nödgades S. med sin familj i mera än ett halft års tid bebo

- 863 wägens [...] 16 mil || femtio Sv[enska] mil åt söder war den närmaste granngård (Sodankylä prestgård) och 16 mil norrut Wadsöe
- 864 It has not been possible to find out to whom this letter has been addressed. (TS)

- 865 *wanligtwis [...] Lapparne* || Lappar-
ne hade uppbyggt
866 *deras* || sina
867 *wäggen* || väggar
868 *en ny boning* || en boning
869 *inneslöt* || war
870 *det* || hvad
871 *den [...] frun* || hans fru
872 *hon älskade* || älskade
873 *höga* || wilda
874 *io* || några

en koja, som wanligtwis⁸⁶⁵ tjenade Lapparne till ett skjul under deras⁸⁶⁶ kyrkresor. Öfver denna koja förekommer i det anförda brefvet följande skildring: ”sedan man blifwit upphetad af kolelden på ena sidan, wände man den andra, som emellertid blifwit afkyld, till elden. Rök war alltid i rummet, men det gamla ordspråket kunde wi ej tillämpa: ”har man rök, så har man värme”. ☞ Taket i stugan eller kojans läkte som ett såll, och herrans wäder spelade harmoniska sånger genom hålen och springorna i väggen⁸⁶⁷ – –” – –

☞ 148

Under de fem år, som sedan denna sorgliga händelse förlidit intill vår ankomst, hade S. redan hunnit förse sig med en⁸⁶⁸ ny boning, som wisseligen war liten och inskränkt, men icke dessto mindre inneslöt⁸⁶⁹ ett mått af sällhet och trefnad, som säkert war wida större än det⁸⁷⁰ man wanligen finner i de rymliga gemakerna. Den lilla familjens medlemmar kände sig förenade med hwarandra genom kärlekens ljufwa band, och detta war allt hvad de behöfde för sin sällhet. Åtminstone försäkrade mig S., att han ingenstädes i werlden känt sig så lycklig som i denna bergsskrefwa, och äfwen för den⁸⁷¹ unga frun gled lifvet lätt och ljuft wid sidan af en älskad make och älskade barn. ☞

☞ 149 Hwad demoiselle R. beträffar, så fann hon sitt behag icke blott i familjen, utan hon⁸⁷² älskade äfwen med enthusiasm de höga⁸⁷³ fjällen, och det gjorde henne ett nöje att med de ystra stenar ila hän öfver deras toppar. Icke desto mindre trodde wi oss ur hennes harpas toner stundom förnimma en wemodsfull klagan öfver lifwets torrhet. Dessa toner gjorde på D. ett så djupt intryck, att wi efter io⁸⁷⁴ dagars wilstelse på stället fingo tillfälle att fira hans förlofning

med den älskwärda flickan. Wid denna förlofnings-fest war likwäl B. icke mera närwarande. Han hade kort förut begifvit sig upp för Tenö elf till Muonioniska, och dagen efter förlofningen, som war d. 9 Augusti, anträdde äfven jag tillika med D. återresan till Enare.

❖ 150 ❖ Man har i Lappland icke att wälja emellan många wägar, utan samma kosa, som blifwit följd wid framresan, måste wi äfven för⁸⁷⁵ att nå Enare kyrka hålla wid återfärden. Det var Utsjoki elf med sina brusande forssar, som till en början utgjorde vår landswäg. Medan Jessiö och D. stakade sig upp för forsarna, wandrade jag till fots min bana fram på fjällen. Wemodsfulla känslor intogo mitt sinne, när jag under min wandring öfverallt såg den förödelse, som sommarens fiende frosten hade åstadkommit under vår wistelse på Utsjoki-prästgård. De här och der wid fjällkanten kringströdda dwergbjörkarna hade redan till⁸⁷⁶ en del förlorat sin grönska och på⁸⁷⁷ somliga ställen till och med fällt sina blad.

❖ 151 ❖ Blommorna buro en likfärgad hy och ❖ stodo i nedböjd ställning, lutande⁸⁷⁸ sitt anlete mot jorden. Fjällens fåglar flögo mållösa omkring, sökande sig ett skygd emot kulen wind⁸⁷⁹. Allt omkring mig war så ödsligt⁸⁸⁰, att jag ofta med saknad kastade min blick tillbaka på den trefliga prästgården, men den war snart förswunnen ur åsynen⁸⁸¹, och för mitt öga stod, om-svept af tjocka⁸⁸² dimmor, toppen af det snöbetäckta fjället *Raste Kaise*⁸⁸³. Dessa dimmor bildade sig efterhand till mörka moln, hvilka till min harm och bedröfvelse företogo sig att följa mig i spåren. Jag ägde wäl emot dem en god talisman i min lappska *peski*, men den hade jag qwarlemnad i båten, som nu war

- 875 för [...] återfärden || taga wid återfärden för att nå Enare kyrka
 876 till [...] förlorat || förlorat
 877 på [...] ställen || här och d[er]
 878 lutande sitt anlete || lutande
 879 wind || luft
 880 ödsligt || ängsligt
 881 åsynen || 1. mitt || 2. min åsyn
 882 tjocka || mörka
 883 Rásttigáisá is a 1066 m-high fell in Norway at N7805366 E927932 (N69°59'53" E26°15'56"). (TS)

- 884 *finna* || söka
 885 Castrén means a lock called *smartti*, which was made of dry birch. It has a quadrangular spindle pushing itself out at a right angle, into which a wooden stick with a hole of similar form is stuck from outside and turned to make a clasp ascend or descend. Itkonen, T.I., 1948 I: 191 (Fig. 43), 483. (TS)
 886 *förnøjelse* || tillfredsställelse
 887 *hittade* || fann
 888 *stora* || ytterliga
 889 *Då* || Wid
 890 *försofwit* || sofvit
 891 Cf. the version in Castrén's field notes later in this volume.

☞ 152 flere timmars wäg bakom mig. För att berga mig undan det hotande owädret, be☞slöt jag att påskynda mina steg i hopp att finna⁸⁸⁴ skygd i ett litet fiskare-tält, hvarpå jag laggt märke wid framresan. Det lyckades mig äfwen att före owädrets utbrott nå tältet, men det war till min olycka tillåst med det wanliga Lappska trädlåset⁸⁸⁵, för hwars öppnande man wisseligen icke behöfver någon nyckel, men likwäl mera öfvade fingrar än de mina. Ur stånd att genom dörren komma in i tältet försökte jag att bana mig en wäg genom rökhålet, men äfwen detta försök misslyckades. Härpå började jag se mig om ett annat skjul och upptäckte äfwen till min förnøjelse⁸⁸⁶ en liten boda ej långt ifrån tältet. Äfwen bodan war tillreglad på det lappska sättet, men hårdt ansatt af både regn och snö och storm hittade⁸⁸⁷ jag ändteligen i ☞ 153 min stora⁸⁸⁸ nöd på konsten att öppna låset. ☞ Så war jag nu lyckligen under tak, men det kostade mig ännu mycken möda att i det trånga, af kittlar och grytor och andra husgeråds-saker uppfyllda bodan rymma ut för mig en hvilostad. Omsider lyckades mig äfwen detta, och jag insomnade inom få ögonblick på en utbredd renhud. Då⁸⁸⁹ jag åter uppwaknade, war det min första tanke att jag troligen försofwit⁸⁹⁰ mig, att kamraterna i okunnighet om mitt gömställe färdats förbi och möjligen fortsat[t] sin resa ända till Enare. Uppsk[r]ämd af denna tanke ilade jag till stranden, och sjelf i samma ögonblick sköts äfwen båten ut ifrån land. Man hade i sjelfwa verket sökt och ropat mig an; men då intet svar förnummits, trodde man att jag fortsatt min wandring ända till Peders tält, som befanns i närheten af detta ställe.⁸⁹¹

154 Då wi anlände till nyssnämnda tält, war dagen redan till ända och wi nödgades stadna här öfwer natten – dock icke i det osnygga tältet, utan wid sidan af en *nuotio*, antänd af qwarlevorna från den fura, som Jessiö under⁸⁹² vår framresa ansett sig berättigad att taga i besittning. Det förstås att vi wid detta tillfälle ej underlöto att anställa besigtning af de håfvor, hwarmed det omtänksamma⁸⁹³ präst-herrskapet hade⁸⁹⁴ utrustat oss för resan. Och då det befanns att vår matsäck war wäl försedd med både mat och dryck, gjorde wi oss ett godt mål wid⁸⁹⁵ den fladdrande brasan och tömde ett glas för vår saknade wärd och wärdinna, och för den ensam-blefna, sörjande bruden. Denna förfriskning war också för ingen del öfwerflödig, ty owädret⁸⁹⁶ rasade hela natten igenom och öfverhöljde oss med regn och snö, så att wi oakadt aftonens⁸⁹⁷ wälfägnad kände oss frusna och högst⁸⁹⁸ illa till mods, då wi om morgonen uppawaknade.

155 Utan att hwarken hinna intaga en ordentlig frukošt eller torka våra kläder nödgades wi redan tidigt på morgonen gifva oss åstad, för att i god tid hinna till Enare kyrka, der det war bestämdt att D. efter twenne dagars förlopp skulle hålla Gudstjenst för Lapparne. Den oförmodade förlofningen hade uppehållit oss i Utsjoki längre än det war påräknadt, men⁸⁹⁹ att tjenstens fordringar härigenom icke skulle komma att åsidosättas, måste wi nu bjuda till att efter yttersta förmåga påskynda våra steg. Med Peder till wägwisare rännde wi öfver fjäll och morass med en⁹⁰⁰ sådan hastighet, såsom hade det gällt att rädda lifvet. Under loppet af 16 timmar rastade wi blott en enda gång, och äfwen då gåfwo wi oss icke tid att intaga⁹⁰¹ ett ordentligt

- 892 *under [...] ansett* || ansett
 893 *omtänksamma* || gästvänliga
 894 *hade utrustat* || utrustat
 895 *wid* || och tömde ett gl[as]
 896 *owädret* || vi hade
 897 *aftonens* || all vår
 898 *högst illa* || illa
 899 *men* || och
 900 *en [...] hastighet* || en hastighet
 901 *intaga* || göra

- 902 *som [...] der* || som här och der
 903 *ofta* || snart
 904 *hade [...] deraf* || 1. hade hon redan hunnit bortsnappa och uppäta det || 2. det
 905 *ej att* || att
 906 *förmaningar* || tänkesätt
 907 *i [...] hjortronen* || till förtäring
 908 *förtäring* || kost
 909 *resan* || min resa
 910 *alldeles [...] stånd* || wanmäktig och alldeles ur stånd
 911 *kunde [...] nog* || var jag i tillfälle att
 912 *nästan oafbrutet* || 1. nästan || 2. de || 3. med få afbrott ifrån morgonen till aftonen
 913 *Lapp [...] bok* || 1. öppnade sin bok, utan || 2. Lappe
 914 *en [...] anmärkningswärd* || anmärkningswärd
 915 *kunskap i religionen* || kunskap
 916 *äldsta* || första
 917 Charles IX (1550–1611) was regent of Sweden from 1595 to 1604 and reigned as king from 1604 to 1611. Nenonen – Teerijoki 1998: 198–199. (TS)

☞ 156 mål. Plågad af hunger ☞ och törst sökte jag i förbifarten plocka hjortron, som⁹⁰² växte här och der på morassen, men ett oblidt öde hade skickat i vår väg en missundsam lappgumma, som gjorde mig ett stort förfång i detta mitt förehafvande. Hon följde mig tätt i spåren, och så ofta⁹⁰³ jag lutade mig ned för att upptaga ett hjortron, hade⁹⁰⁴ hon med roffågeln snabbhet redan satt sig i besittning deraf. Det hjälpte ej⁹⁰⁵ att jag både med goda och onda ord sökte beweka henne till bättre tänkesätt, hon endast log åt mina förmaningar⁹⁰⁶. Först då hon märkte att mina krafter började svigta, afskalade hon några barkskifvor ifrån träden och räckte mig dem i⁹⁰⁷ ersättning för hjortronen. Med denna magra förtäring⁹⁰⁸ fortsatte jag min wandring, och huru mycken möda det äfven kostade mig att släpa fram min renselbetyngda varelse, så anlände wi dock wid midnattstid till det första Finska nybygge, efter att på denna dag hafva tillrygga⁹⁰⁹ laggt ej mindre än 8 Svenska mil (80 verst). Efter denna kraftansträngning var jag äfven så uttröttad, att det hade varit mig omöjligt att följande dagen fortsätta resan⁹⁰⁹, så framt den ej till större delen kunnat verkställas med båt. Ännu i flere dagar derefter kände jag mig alldeles⁹¹⁰ wanmäktig och ur stånd att anträda en ny fotwandring.

Denna tid tillbragte wi dels wid Enare kyrka, dels i Kyrö by. Under wistelsen wid kyrkan kunde⁹¹¹ jag icke nog beundra den djupa och uthållande andakt, hwarmed Lapparne firade sin Gudstjenst. I nära två dygn woro de nästan⁹¹² oafbrutet sysselsatta med andaktsöfningar, dels i kyrkan, dels i sina egna små stugor. Några bland dem woro också till den grad bewandrade i sin christendom, att de kände nya

testamentet nästan utantill, och under guds-
 158 tjensten gjorde jag den anmärkning, att wid
 psalmers afsjungande ingen enda Lapp⁹¹³, men
 wäl mången Finne behöfde anlita sin bok. Det
 är i sanning en⁹¹⁴ högst anmärkningswärd
 företeelse, att Lapparne i Enare kunnat tillegna
 sig så mycken kunskap⁹¹⁵ i religionen, hellst de
 under en lång följd af år warit i saknad af pre-
 sterlig wård. Och det är icke alltför länge, sedan
 Lapparne först gjort en förtroligare bekantskap
 med Christendomen. Wisseligen torde de re-
 dan under Katholska tiden hafva blifwit döpta,
 men de äldsta⁹¹⁶ kyrkorna i Lappmarken upp-
 bygdes först under Carl den IX^s regering⁹¹⁷ och
 på hans egen bekostrand omkring år 1600.⁹¹⁸
 Emellertid klagas allt framgent öfver Lapparnes
 swaga religions-kunskap och Nils Fellman⁹¹⁹
 försäkrar i en⁹²⁰ till Domkapitlet i Åbo⁹²¹ afgif-
 ven berättelse af år 1751, att de ”intill Drottning
 Christinæ tid såsom villfarande får wandrat i
 159 sitt hedniska mörker, brukat troldom och
 widskeppelser, dyrkat och tillbedit steen- och
 trä-Afgudar och thet, som fasligt warit, åfrat åt
 them sina egna barn”.⁹²²

Sedan denna tid har snart sagdt sjelfva
 minnet af hedendomen förswunnit hos Lap-
 parne. Sina fordna gudomligheter *Aija* (Finn.
 Äijä, *Ukko*)⁹²³, *Akka* (Finn. *Akka*, *Ämmä*)⁹²⁴,
Tuona (Finn. *Tuoni*)⁹²⁵, o. s. v.⁹²⁶ känna de nu-
 mera knappt till namnet. Allmänne kända
 äro de nyssnämnda⁹²⁷ ”steen- och trä-afgu-
 dar” eller *Seider*, dem Lapparne i forntiden
 dyrkat i egenskap af penater.⁹²⁸ Om träd-seid-
 erna har jag hört förtäljas, att de warit formade
 med mennisko-gestalt⁹²⁹, ungefär på samma
 160 sätt som de ännu i dag formas af Östjaker,
 Woguler och andra aflägsnare grenar af den

- 918 There have been priests in Kemi and Tornio since the 14th century. The first church in Lapland was built in Enontekiö in 1600. Inari Church was completed around 1647. Vahtola, J., 2003: 132; Itkonen, T.I., 1948 I: 62–65. (TS)
- 919 Nils Fellman (1718–1799) was pastor in several parishes in Lapland, later vicar in Liminka in northern Ostrobothnia. Vahtola, J., 2003/2007. (TS)
- 920 *en [...] berättelse* || ett visitations[-]protocoll
- 921 Since the late 14th century the border between the bishoprics of Uppsala and Turku was between the rivers Kaakamajoki (Kalixälven) and Kemijoki. Luukko 1954: 266. (TS)
- 922 The older, pre-Christian traditions continued living alongside the new religion among the Saami communities. Kylli 2012: 135–186. (TS)
- 923 The god of thunder who was known under different names in different parts of the Saami area. In Inari Saami he was called Äijih. Itkonen, T.I., 1948 II: 306–308; Pulkkinen 2011: 231. (TS)
- 924 Ukko’s wife. There were several different feminine *áhkká* deities in the Saami religion, and they were mostly women’s gods. Itkonen, T.I., 1948 II: 308; Pulkkinen 2011: 232–233; Pulkkinen – Porsanger 2005: 281. (TS)
- 925 ‘Death; realm of the dead’. Cf. Ganander 1789 s.v. *Jabmiaino, Tuoni, Tuonela*. (KH)
- 926 o. s. v. || *Hiita* (Finn. *Hiisi*), *Jäabmeakka* (Finn. *Tuonen Akka*), *Madderakka* (Finn. *maan, mannun emä*)
- 927 nyss-/omnämnda
- 928 On *sieidis* and other holy places among the Saami, see Itkonen, T.I., 1948 II: 310–321; Äikäs 2011. (TS)
- 929 *mennisko-gestalt* || gesta[lt]

- 930 This comparison dates the text to *post* 1849, because it was not until during his long journey to Siberia. See his travel reports and diaries in this volume.
- 931 Tervola is on the River Kemijoki, N7330899 E400583 (N66°4'59" E24°48'7"). (TS)
- 932 Present-day Keminmaa at N7301261 E387770 (N65°48'47" E24°32'41"). (TS)
- 933 The name Molek (Moloch) is taken from the Bible where it repeatedly signifies a non-Christian deity. See Bible Study Tools, <http://www.biblestudytools.com/search/?s=bibles&q=molek&t=niv&c=all>. (TS)
- 934 *Denna [...] blifvit* || Troligen har denna benämning blifvit
- 935 *dess* || så beskaffade
- 936 *någon gång* || äfwen
- 937 Saami winter village sites are commonly called *kenttä* (Fi.)/*gieddi* (SaaN). Several of them have been archaeologically excavated in the 20th century. A *kenttä* consists usually of the foundations of semi-underground buildings in a close row or group. There can be ten or more of them. Late prehistoric and medieval Saami buildings in Forest Lapland were usually of round form with a fireplace in the middle. Log houses were introduced in the 17th century. Itkonen, T.I., 1948 I: 198–200; Halinen 2011: 152–153; Carpelan 2005: 78. (TS)
- 938 *och* || hvilka
- 939 *tillkännagifwer* || 1. synas || 2. antyder att Lapparne
- 940 *blifvit [...] mennisko-hand* || af mennisko-hand
- 941 *wisade* || ~ mig
- 942 *på [...]* || de
- 943 *kunde [...]* oss || skulle tillfoga oss
- 944 *borde* || skulle
- 945 *denna* || detta

Finska stammen.⁹³⁰ Så beskaffade idoler skall man för icke lång tid tillbaka hafva funnit i Terwola⁹³¹ kapel af Kemi socken⁹³², der de warit kända under namn af *Molekit*⁹³³. Denna⁹³⁴ benämning har troligen blifvit bildad af christna prester, hvilka härigenom welat antyda att man åt Seiderna, likasom åt Molochs-bilden framburit mennisko-offer – en uppgift, som likwäl tål att betwiflas. – Beträffande de så kallade *sten-seiderna* upplyser traditionen, att de till större delen bestått i naturliga, genom sin storlek eller yttre form ovanliga stenar. I de delar af Lappmarken, som bebos af Finnar, hör man dessa⁹³⁵ stenar någon⁹³⁶ gång benämnas *kenttä-kiwet*, af de finska orden: *Kenttä*, lägerställe⁹³⁷ och *kiwi* (Pl. *kiwet*) sten, och⁹³⁸ just denna benämning tillkännagifwer⁹³⁹, hwad som äfwen på andra grunder är antagligt, att seiderna warit Lapparnes penater. Men för att återkomma till deras form, så har det äfwen bland sten-seiderna gifvits sådana, som blifvit⁹⁴⁰ danade af mennisko-hand. De bestå uti en massa af sammanlaggda stenar, bland hvilka somliga föreställa hufwud, andra skuldror, bröst med flere kroppsdelar.

En seid af detta slag war jag i tillfälle att se på en holme i Enare-sjö under vår färd från kyrkan till Kyrö by. Lapparne hyste en stor fasa för denna Gudomlighet, wisade⁹⁴¹ med afsky på⁹⁴² dess yta mörka fläckar af ister och blod, hvarmed seiden i fordna tider sades blifvit besmord, och tycktes för öfrigt hysa den föreställning att en ond ande ännu uppehöll sig i sten[-]bilden. Af fruktan att den inneboende anden kunde⁹⁴³ sända öfver oss ett owäder, yrkade en oss följaktig lappsk katechet att wi oförtöfwadt borde⁹⁴⁴ lemna denna⁹⁴⁵ styggels-

ens ort, och knappt hade wi kommit ut på sjön, förrän han den sanna Guden till ära uppstämde en milslång bot- och böne-psalm.⁹⁴⁶ I sjelfva werket uteblef det fruktade owädret och wi anlände lyckligt till gamle Thomas, som nu åter skänkte oss ett gästvänligt herberge⁹⁴⁷ för några dagar.

Egentligen war det icke vår afsigt att göra något uppehåll i Kyrö, men efter den omfördälda förlofnings-promenaden woro mina krafter allt ännu så medtagna, att jag knappt förmådde röra mig öfver golfwet⁹⁴⁸ i stugan, 163 ännu mindre företaga mig en tio mils wandring öfver Sombio-fjäll⁹⁴⁹. Sålunda nödsakad att sitta qwar i owerksam ro såg jag med bekymmer, huru den lappländska himmelen med hwarje dag blef allt mera mulen och hotande, huru stormen hwen, gräset gulnade, träden fällde sina löf, flyttfåglarna återwände och alla höstens tecken infunno sig. Uppskrämd af dessa tecken måste jag ändteligen d. 15 Augusti beweka mig att anträda den tunga wandringen öfver fjällen, ehuru krafterna ännu woro swaga, lederna swullna och fotbladen söndertrampade.

Dagen⁹⁵⁰ war redan långt framskriden, då wi⁹⁵¹ fastbundo våra renslar på ryggen och med en Finne⁹⁵² till wägwisare begynte⁹⁵³ vår 164 långa färd⁹⁵⁴. Men wi hade knappt hunnit⁹⁵⁵ tillryggal[ägg]a två timmars wäg, förrän åskan⁹⁵⁶ började dåna och starka skurar gjuta sig ned öfver oss ifrån den molnbedäckta himmelen. Lyckligtwis war nejden skogbewäxt och wi funno snart ett skygd emot det sqwalande regnet under några lummiga furar. Här upptäckte wi äfven en källa med klart rinnande watten⁹⁵⁷ och beslöto efter denna upptäckt att

946 It is possible that Castrén means this catechumen while writing about a 'Lappish precentor' in his travel notes of the winter 1843 from Nes' in northern Russia. Cf. p. 455.

947 *herberge* || tak

948 *golfwet* || mig

949 *Sombio-fjäll* || fjällen

The Sompio area is located between Inari and Sodankylä. (TS)

950 *Dagen [...] framskriden, då* || Det war redan ~~sent~~ långt på aftonen då

951 Because Blank had turned back from Utsjoki towards Muonioniska, it can be concluded that also Pastor Durchman returned to Kemi with Castrén. See also Castrén's notes in Sodankylä, p. 152.

952 *Finne* || Sodan[kylä-bo]

953 *begynte* || an

954 *färd* || ~ under tusende wälsignelser och wälgångs-önskningar af den gamle Thomas och hans talrika familj

955 *hunnit tillryggal[ägg]a* || tillryggala<->

956 *åskan [...] himmelen* || åskan började dåna öfver våra hufvuden och den molnbetyngda himmelen ned-sände ett så öfver och starka

957 *watten och* || watten. Efter denna upptäckt beslöto wi att på denna

- 958 *till* || för
 959 *i* || från
 960 *en* [...] *stormwind* || ett häftigt stormvä[der]
 961 Castrén's Lapland diary, see p. 201–251.
 962 *Uttröttade* || 1. Efter att || 2. Mot
 963 *både af* || af det
 964 *under* [...] *grenar* || med sina lummi-ga grenar
 965 *ett* [...] *skygd* || 1. något skygd || 2. något slags skygd
 966 *hvila* || sömn
 967 *ej* || icke
 968 *oss* || våra hufvuden
 969 They crossed Pyhätunturi Fell (Pyhä-Nattanen) in Sodankylä, which belongs to the Nattastunturit (Fi.)/*Náttašduottar* (SaaN) range of fells. Pyhätunturi rises to 508 m above sea-level, and it is situated at N7556547 E515621 (N68.1058 E27.3866). (TS)
 970 *hwars* [...] *klippstycken* || som bestod af i hwars yta betäcktes af ~~kan-~~*tiga* lösa stenar och klippstycken
 971 *man* [...] || man sväfwade i
 972 Lake Sompiojärvi in Sodankylä, N7552963 E518597 (N68°5'24" E27°26'48"). (TS)

under hela den återstående delen af dagen icke omaka oss längre fram, utan i dess ställe stärka våra krafter till⁹⁵⁸ morgondagens mödor med våra i⁹⁵⁹ Utsjoki undfägnade förräder.

Owädret lugnade sig till natten, men följande dagen medförde åter åska, regn och en⁹⁶⁰ häftig stormwind. Numera fanns icke heller något skygd emot owädret, ty den nejd, som wi nu genomvandrade, bestod af idel skoglösa fjäll och morass. I min dagbok⁹⁶¹ finner jag ingen ting antecknad om den närmare beskaffenheten af denna nejd, ty dagen igenom nedsqualade regnet med den häftighet, att jag icke hann egna någon uppmärksamhet åt den omgifvande naturen, utan helt och hållet upptogs af bekymret om min egen person.

Uttröttade⁹⁶² och illa medfarna både⁹⁶³ af wädret och våra ansträngningar under dagen blefwo wi på det gladaste öfverraskade, när wägwisaren wid nattens inbrott förde oss till en enstaka fura, som under⁹⁶⁴ sina grenar skänkte oss ett⁹⁶⁵, om äfven svagt skygd emot regnsqvalet. På någon hvila⁹⁶⁶ var dock ej⁹⁶⁷ att tänka, ty hela natten igenom dånade åskan öfver oss⁹⁶⁸ och bortjagade sömnen ifrån våra ögon. Påföljande morgon fortsatte wi vår wandring under fortfarande regn och owäder. Det förestod oss nu att klättra öfver ett berg⁹⁶⁹, hwars⁹⁷⁰ hela yta var betäckt med lösa stenar och klippstycken, hvilka woro så kantiga och för tillfället så hala, att man⁹⁷¹ wid hvarje steg måste taga sig noga till wara för att icke slå sig omkull och derwid krossa både armar och ben. Wi kommo dock oskadda öfver berget och befunno oss kort derpå wid stranden af Sombio-sjö⁹⁷². Här upptäcktes en liten båt, med hwilken wi rodde öfver sjön till

167 mynningen af *Luiro-elf*.⁹⁷³ Resan⁹⁷⁴ fortsattes sedermera 168 längs floden till⁹⁷⁵ ett litet nybygge, der wi hvilade oss några timmar efter den mödosamma wandringen öfver fjällen. En längre tids hvila trodde wi nu icke hafva af nöden, ty under de⁹⁷⁶ påföljande dygnen togos våra krafter icke mycket i anspråk, emedan färden allt fortfarande⁹⁷⁷ kunde tillryggaläggas längs floden.

Under denna färd gjorde wi besök i några finska, wid flodstranden belägna gårdar eller så kallade nybyggen. Deras namn har till⁹⁷⁸ större delen redan runnit mig ur hågan och utplånats ur mina rese[-]anteckningar⁹⁷⁹, men hvad tiden ej förmått utplåna, är intrycket af det djupa elände, som rådde bland innewånarne i denna

168 olyckliga nejd. Sjuttonåriga missväxter hade 169 till den graden utarmat ortens bebyggare, att de i bokstaflig⁹⁸⁰ mening nödgades äta hö. Såsom känt är, begagnar allmogen i flera delar af Finland så kalladt barkbröd, som till en del innehåller bark och till annan säd.⁹⁸¹ Om ett sådant öfverflöd hade man här på orten knappt någon aning, utan de arma Sombio-boerne plögade⁹⁸² blanda halm tillhopa med barken. Detta år hade likwäl halmen⁹⁸³ tagit slut i förtid och man släpade fram det usla lifwet med ett bröd, som war tillagadt af bark och ett gräs, som hos Finnarne bär namnet af *wesirikko* (*Cerastium vulgatum*)⁹⁸⁴. Tillgången på fisk war också här på orten

169 ganska obe¹⁶⁹tydlig och boskapsskötseln bedrefs utan all omsorg, ehuru stränderna längs *Luiro-elf* bestodo af bördiga ängar. I denna förtwiflade belägenhet hotade många bland innewånarne att öfvergifwa denna "förbannelsens-ort" och nedsätta sig i Ost-Finnmarkens fjorder, dit talrika skaror redan förrut sades

973 At present, there is the Lokka artificial lake between River Sompiojärvi and the River Luirojoki, discharging into the River Kitisenjoki at Pelkosenniemi at N7450079 E521505 (N67°10'1" E27°29'48") with the latter immediately thereafter joining the River Kemijoki. (TS)

974 *Resan [...]* || Wid nämnda e[lf]

975 *till* || och

976 *de [...]* *dygnen* || det påföljande dygnet

977 *fortfarande* || framg[ent]

978 *till [...]* *redan* || längesedan

979 *rese[-]* *anteckningar* || anteckningar

980 *bokstaflig mening* || ordets fulla betydelse

981 This type of bread was commonly in use until the early 20th century. Korhonen, O., 2005. (TS)

982 *plögade [...]* *halm* || skattade sig lyckliga, då de hade halm att blanda

983 *halmen* || barken

984 Mouse-ear chickweed.

- 985 *sin [...] hungersnöd* || sitt närvarande elände
- 986 There were several years of crop failure in the 1820s and 1830s in the Sodankylä area. The worst ones were 1832 and 1833s, but also 1828, 1836 and 1839 were poor crop years. In 1838, when Castrén was traveling in Lapland, there were places, where the grain crop had failed completely and also otherwise the harvest had been poor. There was also emigration to the coast of Finnmark in Norway. Onnela 2006: 87–88, 152–154. (TS)
- 987 At present, on the shore of the Lokka artificial lake. N7523082 E531207 (N67°49'15" E27°44'27"). (TS)
- 988 *resan* || 1. ~ || 2. färd[en]
- 989 *försorsakat* || ~ oss
- 990 *slingriga* || 1. by || 2. bu
- 991 *Efter [...] flod.* || Efter en tre mils lång vandring, hwarunder wi betydliggen aflägsnade oss ifrån floden tillryggalade öde nejder, nådde wi åter ett wid samma flod beläget nybgge.
- 992 A village in present-day Savukoski, in Castrén's time it belonged to Sodankylä, N7490335 E523019 (N67°31'41" E27°32'23"). (TS)
- 993 N7477585 E482653 (N67°24'50" E26°35'43"). (TS)
- 994 The River Kitisenjoki that discharges into the River Kemijoki at N7437705 E523893 (N67°3'21" E27°32'57"). (TS)
- 995 The lake and parish (chapelric in Castrén's time) of Kemijärvi, N7399769 E 519321 (N66°42'57" E27°26'17"). (TS)
- 996 *Knappt* || Emot dett[a]
- 997 *förrän [...]* || 1. förrän de utwisade, att || 2. förrän de uppväckte ett larm, som utwisade att det ändock fanns qwar en gnista lif i de magra skeletten

hafwa utwandrat. De bättre tänkande hyste dock allt framgent den förtröstan, att äfwen deras lidanden en gång skulle hafva en öfvergång och betraktade sin⁹⁸⁵ närvarande hungersnöd såsom ett rättwißt straff af försynen.⁹⁸⁶

- Nedstämda af det djupa elände, som mötte oss i alla nybyggen, påskyndade wi med all
- ☞ 170 ifwer vår resa och anlände efter ☞ tvenne dagars rodd till Lokka by.⁹⁸⁷ Här togo wi åter våra renslar på ryggen och fortsatte resan⁹⁸⁸ till fots, emedan det hade försorsakat⁹⁸⁹ en betydlig omväg att följa den slingriga⁹⁹⁰ floden och verkställa färden med båt. Efter⁹⁹¹ en tre mils lång vandring, tillryggalagd genom öde och obodda nejder nådde wi åter wid *Tanhua*⁹⁹² nybygge samma flod. Men i stället för att följa dess fåra fattade wi nu beslutet att landvägen begifva oss till Sodankylä kyrka⁹⁹³ och derifrån längs *Kittinen*⁹⁹⁴ styra ned till Kemiträsk⁹⁹⁵. Knappt⁹⁹⁶
- ☞ 171 hade wi meddelat nybyggarne detta beslut, ☞ förrän⁹⁹⁷ de manngrant sammangaddade sig emot oss och vägrade lotsa oss fram till kyrkan. Vår tilltänkta resa sades wara förenad med största lifsfara, emedan vägen ledde öfwer sanka, bottenlösa kärr, hvilka efter de ihållande regnen troddes wara så⁹⁹⁸ uppblotta, att man knappt kunde undgå att dränka sig i gyttjan. I stället för att låta afskräcka oss genom detta motstånd utsatte wi twertom ett högt arfvode åt den, som wille åtaga sig att wisa oss vägen fram öfwer de fem mils långa kärren, samt förbundo⁹⁹⁹ oss dessutom att frikostigt undfägna honom både med ☞ bröd och brännwin.
- ☞ 172 Lockad af dessa retelser förklarade¹⁰⁰⁰ sig en¹⁰⁰¹ af de tillstädeswarande nybyggarne wil lig¹⁰⁰² att blifwa vår wägwisare och lofwade till och med gå i döden med oss. Tillika tröstade

han oss med den försäkran, att han mången gång tillförene wandrat samma wäg och lyckligen tillryggalaggt den både¹⁰⁰³ på ljusa dagen och¹⁰⁰⁴ i nattens mörker, både i nyktert tillstånd och i rusets yra.

Solen hade knappt uppgått, då wi åter¹⁰⁰⁵ satte oss i rörelse. Wår wäg ledde i förstone genom en torr och ganska angenäm nejd, men snart öppnade sig för wår blick de widsträckta kärren. Det war icke utan en känsla af bäfwan, som jag betraktade den sank, till en del mossbelupna, till en del alldeles¹⁰⁰⁶ nakna dy, som utgjorde innehållet af dessa kärr. Samma känsla tycktes i förstone äfwen öfwerwäldiga¹⁰⁰⁷ wår wägwisare, men rikligen undfägnad med mat och dryck repade han snart sitt mod, försedde¹⁰⁰⁸ sig med en fem alnars lång stör och trädde oförskräckt i gyttjan. Wi följde honom tätt i hämlarna och måste städse bemöda oss om att trampa i hans fotspår, emedan ett falskt steg lätt hade kunnat bringa oss i förderfwet. Med sin ända¹⁰⁰⁹ ifrån barndomen förwärfwade bekantskap med dessa kärr kunde naturligtwis wägwisaren bättre än båda¹⁰¹⁰ wi resande urskilja jordmonens beskaffenhet, men ofta råkade äfwen han i willrådighet och nödgades då sondera marken med sin stör. Tycktes¹⁰¹¹ en större sträcka af kärret wara af misstänksam¹⁰¹² natur, så lemnade han oss efter sig och begaf sig helt allena ut på rekognoscering. Härifrån återwände han dock sällan¹⁰¹³ för att lotsa oss fram, utan utpekade för oss på afstånd med sin stör den kosa, wi borde taga. Men då wi nu icke hade färdigtrampade spår att stiga på, så hände det ej sällan att wi råkade i ångest och nöd. Det är icke heller så lätt att behålla sitt lugna mod, då man nästan wid hwarje steg sjunker i kärret¹⁰¹⁴ nedanom

173

174

- 998 så uppblötta || öfwerswämmade af watten och
 999 förbundo oss || lofwade
 1000 förklarade sig || lofwade
 1001 en [...] nybyggarne || en af nybyggarne
 1002 willig || <--->
 1003 både || så wäl
 1004 och || som
 1005 åter satte || satte
 1006 alldeles || <-->
 1007 öfwerwäldiga || bemäk[tiga]
 1008 försedde || täljde
 1009 ända [...] kärr || 1. of || 2. wid kärrens natur wanda blick
 1010 båda [...] urskilja || wi urs[kilja]
 1011 Tycktes [...] || War han alldeles owiss om terrängen
 1012 misstänksam || en
 1013 sällan [...] fram || sällan
 1014 kärret || gyttjan

- 1015 *fastheten* [...] *dy* || den *dy*
 1016 *sänkte* || *sla*
 1017 *under* [...] *fötter* || wid hvarje steg
 1018 *smala* || *smärre*
 1019 *de* || *den*
 1020 *De flesta* || *Till de mar*
 1021 *hvarpå* [...] *bössa* || och började efter
 denna upptäckt
 1022 *gjorde* || *yppade sig*
 1023 *vår hjelte* || *han*
 1024 *äfwentyrligt* || *wågadt*
 1025 *wåga* || *riskera*

knät och ej kan beräkna sin tyngd i förhållande till fastheten¹⁰¹⁵ af den *dy*, hvarpå man swäfvat. Att denna *dy* icke war särdeles pålitlig, derom öfvertygade man lätt, ty den höjde och sänkte¹⁰¹⁶ sig under¹⁰¹⁷ våra fötter, liksom dyningen på hafvet.

De sanko och ödsliga kärr, öfver hvilka wi nu styrde vår kosa, woro här och der genomskurna af *smala*¹⁰¹⁸ åsar, hvilka tjenade oss till hvilopunkter under den mödofulla wandringen. På sådana ställen underlät alldrig vår wägwisare att göra sina rättigheter på brännwinet gällande, och efter att i denna del hafwa blifvit nöjaktigt tillfredsställd, plögade han underhålla oss med berättelser om ett och annat, som skulle hafva tilldragit sig i de¹⁰¹⁹ nejder, wi nu genomwandrade. De¹⁰²⁰ flesta bland dessa berättelser buro en mythisk färg, men en af dem hvälde sig omkring ett äfwentyr, som mannen sjelf skulle hafva utstått. Enligt sin egen utsago hade han under en kyrkfärd helt oförmödat stött på en björnhona och twenne ungar, hvilka suto i ett träd. Såsom för tillfället drucken ansåg han det ej för rådligt att angripa de tre björnarna, utan beslöt att till en början sofwa ruset ifrån sig och sedermera tillse, hwad som stod att göra. Wid sitt uppvaknande såg han björnarna ännu sitta kvar i trädet, hvarpå¹⁰²¹ han började ladda sin bössa. Men härwid gjorde¹⁰²² vår¹⁰²³ hjelte den ledsamma upptäckt, att han endast war försedd med en ordentlig kula, med knappen af en annan och en rostad spikända. Att med slika wapen angripa de tre björnarna syntes honom wisseligen äfwentyrligt¹⁰²⁴, men han tyckte sig likwäl wid närmare besinnande kunna wåga¹⁰²⁵ sitt eget swullna skinn för de tre, wackra björnskinnen. Han lade

derföre dristigt an på björnmodren och skottet träffade så wäl, att djuret genaßt damp ned ifrån trädet. Härpå angrep han äfven de två ungarna och dödade den ena af dem med knappen af kulan, den¹⁰²⁶ andra med sin¹⁰²⁷ rostade spikända.

En rik anledning¹⁰²⁸ till vår språksamma wägwisares berättelser erbjöd¹⁰²⁹ den leda ormen, som man¹⁰³⁰ i Sodankylä träffar nästan

178 wid hvartannat steg, men i det 178 egentliga Lappland alldeles icke ser till.¹⁰³¹ Det tyckes nästan, såsom skulle detta djur icke¹⁰³² förmå bana sig wäg öfver Sombio-fjäll och af sådan anledning stadna i talrik¹⁰³³ mängd söderom detsamma, alldeles såsom man wid Kemi-elf berättar om nättingen¹⁰³⁴, att den träffas i en¹⁰³⁵ otrolig myckenhet nedanom Taiwalkoski¹⁰³⁶, af skäl att nämnda fors sätter ett oemotståndligt hinder i wägen för dess längre framskridande. Huru äfwen härmed må förhålla sig, så är¹⁰³⁷ det åtminstone wisst, att ormen öfvermåttan talrikt förekommer i Sodankylä och utgör¹⁰³⁸ ett stående thema i allmogens berättelser. Hufwudsumman af dessa berättelser är enligt

179 mina an¹⁷⁹teckningar ungefär följande. Liksom¹⁰³⁹ människorna lefwa äfwen ormarna uti ordentliga samhällen med egna lagar och institutioner. I hvarje samhälle finnes en höfding och andra honom underlydande embetsmän. En gång om året församla sig ormarna i hvarje samhälle till¹⁰⁴⁰ ting (käräjät) på wissa dertill utsedda orter. Wid dessa tillfällen äger hvarje

180 undersåte rätt att hos sin¹⁰⁴¹ höfding 180 göra sina andraganden gällande. Ormhöfdingen skipar lag och rätt icke allenaßt ormarna emellan, utan utsträcker äfven sin makt utom samfundet¹⁰⁴². Bland annat bestämmer han wissa straff för både människor och andra individer, hvilka

1026 *den* || och

1027 *sin* [...] *spikända* || spikändan

1028 *anledning* || k<->

1029 *erbjöd* || war

1030 *man* || wi

1031 Castrén is referring here to the viper (*Vipera berus*), but he is mistaken in assuming that its habitats are restricted to the areas south of Sodankylä, although it is not as common in northernmost Lapland as in the parts of Finland further to the south. Suomen sammakkoeläimet ja matelijat: <http://www.sammakkolampi.fi/lajit/kyy.html>. (TS)

1032 *icke* || alldeles ~

1033 *talrik* || en ~

1034 *Flodnejonöga* (*nätting*) is the European river lamprey (*Lampetra fluviatilis*) that lives on all the coasts of Finland and in the rivers discharging into the sea. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/river-lamprey>. (TS)

1035 *en otrolig* || största

1036 The Taivalkoski or Taivalköngäs Rapids in a tributary of the River Kemijoki, N7266170 E557403 (N65°30'46" E28°14'28"). (TS)

1037 *är* || <->

1038 *utgör* [...] *thema* || här gifvit anledn[ing]

1039 *Liksom människorna* [...] || 1. Ormarna lefwa i ~~lihet~~ med liksom människorna i ordentligt organiserande [sic] samhällen, de hafwa sina höfdingar och styresmän, inför hvilka hvarje medlem inom ~~hvar~~ ormsamhället || 2. Liksom människorna lefwa äfwen ormarna i ordentliga samfund, der

1040 *till ting* || för att hålla ting

1041 *sin höfding* || ormhöfding

1042 *samfundet* || sitt samfund

- 1043 Missing words added in Castrén 1852a: 68.
- 1044 The viper thematic is widely known in folklore especially in Eastern Finland. Siikala 2013: 271. The tales of snakes' society are explained by their custom of overwintering in groups under stones or the rhizomes of trees. Pulkkinen 2014: 279. (TS)
- 1045 *Det är anmärkningsvärdt [...] || 1. Det är anmärkningsvärdt, att ungefär enahanda föreställningar om ormslägtet äfven äro rådande || 2. Det är anmärkningsvärdt, att jag funnit ungefär enahanda föreställningar om ormslägtet äfven vara gängse hos flera i Sibirien ~~böende Finska, Samojejeder och Tatariska~~ wistande folkstammar. Det tyckes till och med, såsom skulle hos ~~des~~ ~~sa~~ ~~samtliga~~ sistnämnda stammar en slags prmkult vara rådande. Wisst är åtminstone att ormen i alla Tatariska*
- 1046 Castrén collected tales of the snakes' society in Southern Siberia in 1847, see p. 899, 1256, 1261. (TS)
- 1047 *deras Schamaner || ormen [af S[chamaner]*
- 1048 *under || man*
- 1049 Castrén collected folklore about these tools especially while traveling in Russian Karelia in 1839. See p. 298, 303. (TS)

antagit[s hafva]¹⁰⁴³ dödat eller annars förorättat någon af hans undersåter.¹⁰⁴⁴

- ❖ 181 ❖ Det¹⁰⁴⁵ är anmärkningsvärdt, att jag funnit ungefär enahanda föreställningar om ormslägtet vara gängse hos flera i Sibirien wistande, med Finnarne beslägtade stammar.¹⁰⁴⁶ Det tyckes till och med, såsom skulle hos nämnda stammar en slags ormkult vara rådande. Wisst är åtminstone att deras¹⁰⁴⁷ Schamaner wörda ormens makt på det högsta och af sådan anledning bära tagelsnodda ormar på sin trolldrägt. De Finska Schamanerna äga mig weterligen icke så beskaffade symboler, men äfven hos dem finner man åtskilliga trollredskap, hvilka ovilkorligen förutsätta en tro på ormens öfvernaturliga makt. Bland ❖
- ❖ 182 ❖ dessa redskap må här i förbigående nämnas:

1) *Ormens tingsten* (käärmehen kärjäkiwi), hvilken under¹⁰⁴⁸ skördetiden, då ormarna åtskiljer från tinget, blir funnen på klippor. Denna sten hålla Schamanerna för en mycket god hjälp i rättegångar.

2) *Ormens tarm* (käärmehen suoli) smulas i hästens mat och dryck, för att behålla djuret wid godt hull.

3) *Ormens strupe* (käärmehen suunahka). Härigenom dryper Schamanen watten i munnen på personer, som lida af halssjuka.

4) *Ormens tand* (käärmehen hammas). Dermed trycker Schamanen sjuka ställen, under det han uppläser beswärfelse-formler.

- ❖ 183 ❖ 5) Ett *grässtrå*, som ormen under simningen alltid måste hålla i munnen, för att ej sjunka. Detta strå tilldelas egenskapen att bita på det hårda ste jern. Äfven tror man kunna wärja sig dermed i rättegångs-ärender.¹⁰⁴⁹

Må nu detta wara nog sagdt om ormar och björnar. Hwad våra¹⁰⁵⁰ egna personer beträffar, så will jag nämna, att wi efter en hel dags wadande i gyttjan kort före midnatten anlände till ett wälförsest nybygge, der wi beslöto att hvila till morgonen. Wid mitt inträde i stugan märkte jag till min förwåning, att in-
 ✦ 184 newånarne i stället [att]¹⁰⁵¹ ✦ hellsa oss wälkommen och bjuda oss ett säte, helt¹⁰⁵² stillatigande drogo sig undan till en aflägsen del af rummet och der sökte dölja sig för våra blickar, så godt de kunde. Uttröttad af den långa wandringen fästade jag härvid ingen vidare uppmärksamhet, utan lösband min rensel och kastade mig ned på en bänk, der jag genaßt insomnade. Innan kort blef jag likwäl uppväckt af wärdinnan, som med mycken wälvilja inbjöd mig i badstugan och på det mest bewekande sätt bad¹⁰⁵³ om ursäkt för sitt obelevade uppförande wid vår ankomst. I detsamma
 ✦ 185 hviskade wägwisaren förslutet i mitt öra, att man i förstone tagit oss för ✦ rymmare och stråtröfware, att han sjelf fått uppbära swåra beskyllningar och förebråelser för sitt dåliga sällskap, och att han¹⁰⁵⁴ med njuggan nöd kunnat öfvertyga nybyggets innewånare derom, att wi woro ärligt och anständigt folk, ehuru våra kläder blifvit sönderrifna af qviSTAR och nedswärtade wid stockeldar. Nu sedan det rätta förhållandet blifvit utredt, sökte man på bästa wis godtgöra misstaget. Icke nog dermed att wärdinnan¹⁰⁵⁵ tillredde badstugan och der
 ✦ 186 egenhändig betjenade oss, utan hon gaf sitt ✦ förtroende till oss äfwen derigenom tillkänna, att hon ifrån badstugan förde oss i sin egen sängkammare och der uppbäddade för vår räkning en säng tätt invid sin egen. När¹⁰⁵⁶

- 1050 *wåra [...] nämna* || 1. oss sjelfwa och vår resa beträffar, så || 2. äfwentyliga färd öfwer kärren beträffar, så will jag icke heller dervid || 3. äfwentyliga färd öfwer kärren beträffar, så will jag icke längre uppehålla mig dervid utan endast
- 1051 The word added in Castrén 1852a: 69.
- 1052 *helt* || *twerto[m]*
- 1053 *bad om ursäkt* || ursäktade sig
- 1054 *han [...] kunnat* || det endast med stor möda tyckats lyckats honom
- 1055 *wärdinnan [...] utan* || ~~man~~ wärdinnan inbjöd oss i badstugan, utan
- 1056 *När* || Och

- 1057 *sedan* || åter
- 1058 *hel[g]dags-dräkt och* || *hel[g]dags-dräkt, un[derhöll]*
- 1059 *derur [...] upplysningar* || *der winna* <-->
- 1060 *Sodankylä* || *de[nna]*
- 1061 *förrut [...] förmodan* || på förhand alstrade förmodan
- 1062 *härstammade från* || 1. ~ || 2. ledde sin härk[omst]
- 1063 *språk* || ~, seder
- 1064 There was also considerable Finnish settlement from the 17th century onwards, and the assimilation of the Saami population was not particularly rapid or complete. Onnela 1995: 157–176; Onnela 2006: 24–31; Itkonen, T.I., 1948 I: 96, 117. (TS)
- 1065 *warseblef [...] familjer* || tyckte jag mig likwäl hos de ifrån Lappar härstammade familjer förmärka wissa
- 1066 *wissa* || några
- 1067 A detailed description of the old Finnish dialect of Sodankylä is included *passim* in Knut Cannelin's doctoral thesis (Cannelin 1888). (KH)
- 1068 *bebyggare*. || ~ Begge sysselsättade sig med åkerbruk, och ehuru deras mödo[r]
- 1069 *krönas* || kröntes
- 1070 *anse* || trodde
- 1071 *göra* || härigenom ~
- 1072 *werk [...] torfva*. || *werk*.
- 1073 *deras* || Finnarnes
- 1074 This idea is obviously a consequence of the taxation system in use since the 17th century, in which all non-agricultural inhabitants of the country were classified as Lapps regardless of their actual ethnic background. Joona 2013: 18–22, 27; Enbuske 2013: 37, 43–44, 48; Itkonen, T.I., 1948 I: 96 etc. Itkonen, T.I., 1948 I: 129 mentions that the Inari Saami did not like being called

följande dagens morgon sedan¹⁰⁵⁷ randades, stod hon wid vår bädd i en pryddig hel[g]dagsdräkt och¹⁰⁵⁸ underhöll med sina händer en elegant bricka, som war belastad med en lysande kaffe[-]service.

Efter intagen frukost fortsatte wi vår wandring och anlände ännu före Gudstjenstens början till Sodankylä prestgård. De andliga herrarne förfogade sig till kyrkan, men jag nedsatte mig att revidera kyrko-archivet, i afsigt att 187 derur¹⁰⁵⁹ winna några upplysningar rörande innewånarnes härkomst i Sodankylä¹⁰⁶⁰ socken. I sjelfwa verket fann jag äfwen i kyrkoböckerna bekräftelse för den af mig redan förrut¹⁰⁶¹ närda förmodan, att en stor del af ortens befolkning härstammade¹⁰⁶² från Lappar, de der under tidernas lopp antagit Finnarnes språk¹⁰⁶³ och lefnadssätt.¹⁰⁶⁴ I afseende å språket warseblef¹⁰⁶⁵ jag dock både förr och sednare hos de ifrån Lappar härstammade familjer wissa¹⁰⁶⁶ idiotismer¹⁰⁶⁷, men i lefnadssättet märktes föga 188 eller ingen olikhet emellan ortens äldre 188 och yngre bebyggare.¹⁰⁶⁸

Jag har redan förrut omnämnt att Sodankyläboerne, hvad deras lefnadssätt beträffar, äro ett åkerbrukande folk, och ehuru deras mödor i detta afseende sällan krönas¹⁰⁶⁹ med framgång, anse¹⁰⁷⁰ de sig likwäl göra¹⁰⁷¹ ett Gudi behagligt werk¹⁰⁷², då de hvarje år plöja upp en torfva. Att åsidosätta åkerbruket är enligt deras¹⁰⁷³ föreställning detsamma, som att vara en Lapp¹⁰⁷⁴ eller hedning, och de hysa den fasta öfvertygelse att naturen för denna näringsgren icke utstakat någon gräns. Om en frostnatt föderfvar deras gröda, så se de häruti icke en natur-nödwändighet, utan en rättwis aga af försyren. Olyckligtwis¹⁰⁷⁵ drabbas de nästan hvarje

☞ 189 år af denna ☞ aga, och om den understundom äfwen afböjes, så sker det wanligtvis derigenom, att man i förtid inbergar den omogna grödan.

Utom åkerbruk idka Sodankylä Sockens innewånare äfwen jagt, fiskafänge och boskaps-skötsel, men sistnämnda näringar bedrifwas dock utan¹⁰⁷⁶ tillräcklig ifwer och energie. Med¹⁰⁷⁷ min kännedom af ortens fysiska förhållanden skulle jag anse boskapskötseln wara den rika^{ste}¹⁰⁷⁸ näringskälla¹⁰⁷⁹ för Sodankylä socken, men jag lemnar ofgjordt om ens på denna wäg någon betydligare winning wore att skörda. I allmänhet är ifrågawarande socken i

☞ 190 anseende till sina materiella tillgångar ☞ onekligen en af de mest wanlottade orter i hela Finland. Här twingas innewånarne, såsom jag i det föregående omnämnt, att understundom lifnära sig med gräs, och det är ej exempellöst att man ur jordens sköte nödgats uppgräfva¹⁰⁸⁰ störtade kreatur och förtära det halfförruttnade¹⁰⁸¹ köttet.

Ifrån detta eländets hem wilja wi nu med ens förflytta oss utför elfwarna Kitinen och Kemi till det några mil sydligare belägna *Kemiträsk*. Äfwen denna socken war i en icke alltför

☞ 191 aflägsen forntid bebodd af Lappar, hvilka ☞ efterhand¹⁰⁸² antagit Finnarnes språk, seder och lefnadsart. om denna metamorfos skrifwer N. Fellman i ofvannämnda berättelse¹⁰⁸³ till Domkapitlet, att de första missionärerna i Kemi Lappmark Jacob¹⁰⁸⁴ Lapodius och Esaias Mansveti¹⁰⁸⁵ ”lärt Lapparna Finska språket, och straxt på rent Österbottniskt Finska begynt underwisa them i theras Christendom; Förskaffadt Finska böcker och lärt theras ungdom läsa i book.” Widare heter det i samma document:

Lapps but they used that name of their nomadic neighbours. (TS)

1075 *Olyckligtvis [...] grödan.* || Likwäl hålla anse de ej för otillåtet att, om möjligt afböja denna aga.

1076 *utan* || med

1077 *Med* || Utan

1078 *rikaste* || bästa

1079 *närings-/källa*

1080 *uppgräfva* || ~ och förtära

1081 *halfförruttnade* || förruttnade, af

1082 *efterhand [...]* || genom presternas nitiska bemödanden blifvit icke allenast

1083 *berättelse* || berättelsen

1084 *Jacob [...] Mansveti* || Esaias Mansveti och Jacob Lapodius

1085 Jacob Lapodius (1622–1660) and Esaias Mansveti (Fellman, 1620–1697) were appointed pastors at Kemijärvi and Inari respectively in 1648. Esaias Mansveti was transferred to Kemijärvi after Lapodius's death and he served there until the end of his life. Sursillin suku 1971: 238 (No. 2991); Itkonen, T.I., 1948 I: 66–67. (TS)

- 1086 *innewånare* [...] här || 1. äfwen här ||
2. innewånare här
- 1087 Called Salla since 1936. The original centre of the parish, the village of Sallansuu was located west of present-day Куолюярви at N66°58'3" E29°12'37" and has belonged to Russia since the Moscow Peace Treaty of 1940. (TS)
- 1088 *genom* || så wäl genom sitt utseend[e]
- 1089 Rovaniemi is on the River Kemijoki at N7375629 E443415 (N66°29'41" E25°43'43"). (TS)

192 "Och såsom min salig Fader-Fader (Esaias Mansveti) haft i synnerhet i förståne mycket swårt at intrycka Finska språket hos Lapparne, har han i anseende till de fördelachtiga be-
lägenheter här funnits till at upptaga Nybyggen bedrifwit at åtskilliga ifrån Ijo och Uhleå Sochnar begifvit sig hit, af hvilka några härstädes" (i Kemiträsk), ["]andra längre upp i Lappmarken sig nedsatt och ehuru Lapparne i förståne welat utdrifwa them blefvo likwäl af Konungens Befallnings[-]hafwande maintenerade wid sina Nybyggen." – – "Desse bönder, som woro Finnar, dock belefwdt och booksynt Fålc, hafwa gagnat Lapparna otroligen och warit min sal[ig] Fader-Fader till icke ringa understöd med deras omvändelse, så att the icke allenast genom dagligt umgänge med Lapparne lärt thet
193 Finska språket; utan ock med theras exempel uppmuntrat them, at aflägga sina Afguda-tjens-
ter, at lära sig läsa och ehrhålla then sanna kundskapen af en rätt Christendom. Therjemte ock klädt them en hel annan lefnadsart: at the begynt byggja sig huus, föda boskap och upptaga åkerbruk, i synnerhet sedan the genom giftermålet befryndat sig med bönderna, hafwa the mästadelen aflagt Lappska språk och begynt tala Finska mellan sig och sina barn, äfvensom andra bönder".

För det närwarande finnas i hela Kemiträsk församling inga Lappar, men liksom i Södankylä röja innewånare¹⁰⁸⁶ äfwen här på somliga orter i synnerhet i Kuolajärwi kappel¹⁰⁸⁷, sin Lappska härkomst genom¹⁰⁸⁸
194 vissa egenheter i språket och till en del äfwen genom sitt utseende. I afseende å seder och lefnadssätt finner man på denna ort lika mycken hyfsning, som i många sydliga delar af landet.

Ännu mera tilltager hyfsningen och i bredd dermed det yttre wälståndet i Rowaniemi¹⁰⁸⁹ och Kemi socknar¹⁰⁹⁰, hvilka jemwäl i äldre tider varit bebodda af Lappar, men sedermera upptagit en stor del af sin befolkning ifrån Ryska Karelen¹⁰⁹¹ eller de¹⁰⁹² gamla Bjarmernas land.¹⁰⁹³ Innewånarne i dessa socknar äro alla utan undantag åkerbrukare, men för¹⁰⁹⁴ wissa allmänna naturhinder och i synnerhet det kalla klimatet har likwäl denna näringsgren ej kunnat göra allt¹⁰⁹⁵ för betydliga framsteg. Deremot är laxfånget härstädes¹⁰⁹⁵ ganska förmånligt och äfwen boskapsskötseln utgör en vigtig näringskälla för orten. Slutligen hafva¹⁰⁹⁶ bönderna i Kemi och Rovaniemi af¹⁰⁹⁷ sina förfäder, de¹⁰⁹⁸ nyssnämnda Bjarmerna, ärfvt en stor benägenhet för handels-speculationer.¹⁰⁹⁹ De älska ej att tillbringa sin tid i lättja och sömn vid den värmande ugnshärden, utan irra vidt¹¹⁰⁰ omkring på handelsresor, dem de ofta utsträcka

196 ända till Stockholm och Petersburg. 196 Det¹¹⁰¹ är twifwelsutan just i sistnämnda omständighet, man har att söka grunden till den sällsynta hyfsning, som utmärker ortens¹¹⁰² innewånare. Och härigenom förklaras äfwen deras¹¹⁰³ utomord[en]liga raskhet, rådighet,¹¹⁰⁴ beslutsamhet och energie i alla företag. Måhända hafwa äfwen wissa locala omständigheter i sin mon bidragit till att utveckla dessa för Kemi och Rowaniemi socknars bebyggare egendomliga characters-drag. Såsom man wet, är Kemi-elf i sitt nedersta lopp mycket strid och wattenrik, full af brusande forssar och wattenfall. Att färdas upp- och nedför denna ström, är förenadt med många¹¹⁰⁵ faror och tager i anspråk icke allenast stora kropps[-]ansträngningar, utan

197 dertill¹¹⁰⁶ erfordras äfwen 197 ett raskt och hur-

- 1090 *socknar* || Lap[pmark]
- 1091 This assumption was derived from Jacob Fellman (1795–1875), but present-day research does not confirm it. On the contrary the Karelian influence in the Rovaniemi area is considered to have been relatively weak. The origins of the settlement were in different regions. Vahtola, J., 1996: 143–145. (TS)
- 1092 *de* || det
- 1093 It has been assumed that the Biarmia of the Scandinavian sagas was on the River Dvina, but its location is actually uncertain. Its historicity, however, has not been denied. Koskela Vasaru 2014. See also the commentary to Castrén's article *Anmärkingar om Savolotscheskaja Tschud*, Castrén 2017a: 48–88. (TS)
- 1094 *för [...]* *allmänna* || i anseende till allmänna
- 1095 *härstädes* || på
- 1096 *hafva* || 1. äro || 2. äga || 3. haft
- 1097 *af [...]* *benägenhet* || en stor benägenhet
- 1098 *de [...]* *Bjarmerna* || Bjarmerna
- 1099 Cf. Castrén on Finnish and Russian national character p. 387–390 and travel diary between 7 and 10 July 1842, p. 606. (TS)
- 1100 *vidt [...]* *handelsresor* || hela vintern igenom på marknader och handelsresor <----> icke blott inom landet, utan äfwen
- 1101 *Det [...]* *man har* || Det är twifwelsutan just detta rörliga lif, som hos allmogen på denna ort
- 1102 *ortens innewånare* || allmogen på denna ort
- 1103 *deras* || den
- 1104 *rådighet, beslutsamhet* || 1. rådighet och energie i characteren, som utgöra ett || 2. rådighet, beslutsamhet och energie i characteren
- 1105 *många* || stora
- 1106 *dertill* || fordrar

- 1107 *landets [...] tillbringa* || allmogen till[bringa]
- 1108 *denna* || sjelfva ~
- 1109 *något* || ~ slags
- 1110 A road that was trafficable also in summer was completed in 1839. Enbuske 1997: 60. (TS)
- 1111 *fara* || färdas
- 1112 *tillrygga[la]de denna* || gjorde de[n-na]
- 1113 *sedan* || ända ~
- 1114 Castrén was born in Tervola on the River Kemijoki downstream from Rovaniemi. (TS)
- 1115 *en* || ej
- 1116 *störta [...] förderfwet* || göra en ända på mitt unga lif
- 1117 *wid* || d[e]
- 1118 *fots [...] utgång* || fots, ty ehuru edswurna män, trodde de sig ej kunna
- 1119 *han* || Han
- 1120 *oss wälbehållna* || 1. oss || 2. både mig wälbehållen
- 1121 Along with the scholarly results, the journey had also other influence on Castrén's future. During the journey, he had sent his application for the position of lecturer in the Finnish language at the University of Helsinki, but the person who should have taken it to the university had been late, and Castrén could not therefore be considered as an applicant. It cannot be taken for granted that he would have been given the position, but now he was at any rate excluded. Carl Axel Gottlund (1796–1875) was appointed. Autio 1981: 44, 200. (TS)

tigt sinne. Tager man i betraktande, att landets¹¹⁰⁷ inbyggare tillbringa större delen af sitt lif på denna ström, så bör det kunna antagas, att äfwen denna¹¹⁰⁸ omständighet utöfwat något¹¹⁰⁹ inflytande på deras character.

Enligt hwad jag hört förtäljas, lärer på de sednare åren en ordentlig landswäg hafva blifvit banad ifrån Kemi till Rowaniemi och Kemi-träsk.¹¹¹⁰ Wid den tid, då vår lappländska resa inträffade, war denna väg knappt påbegynt, och wi nödgades derföre fara¹¹¹¹ med båt utför strömmen. Det war med wexlande känslor, jag

☞ 198 ☞ tillrygga[la]de¹¹¹² denna färd, ty ifrån Rowaniemi ända till Kemi woro alla forssar och wattenfall mig bekanta sedan¹¹¹³ min barndoms späda ste dagar och de enda bekanta, som döden lemnat mig qwar på denna ort, der jag först skådat dagens ljus.¹¹¹⁴ Midt under de smärtsamma intryck, som älskade anförwandters grafwar gjorde på mitt sinne, war det en¹¹¹⁵ fröjd att förnya bekantskapen med forssarna och wattenfallen – dessa ystra lekkamrater, hvilka mången gång warit nära att stjelpa min båt omkull och störta¹¹¹⁶ mig i förderfwet. Nu liksom förr höll jag det enda st för en munter lek att ila hän

☞ 199 ☞ öfwer ☞ de brusande böljorna och öfwersköljas af fradgande bränningar. Ofta sökte styrmännen beweka mig att wid¹¹¹⁷ de farliga ste wattenfallen stiga i land och passera wägen till fots¹¹¹⁸. De försäkrade högtidligen att de, ehuru edswurna män, ej wågade ansvara för en lycklig utgång. Icke dessto mindre förblef jag städse sittande i båten och behöfde alldrig ångra mitt öfverdåd, ty han¹¹¹⁹, som är alla styrmäns styrmän, skänkte oss en lycklig färd och lät oss¹¹²⁰ wälbehållna anlända till Kemi, der vår lappländska resa ändteligen slutades.¹¹²¹